

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

Prohlášení viny a dohoda o vině a trestu

Mgr. Adéla Ščotková

Mgr. Adéla Ščotková, LL.M.
Únor 2008

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Lucie Štoková

Děkuji profesoru Janu Musilovi, Michalu Bobkovi,
Zdeňku Kühnovi a Tomáši Hercovi za přečtení mé
práce a poznámky k ní.

Obsah

Úvod.....	1
I. Plea bargaining v USA	4
I.1. Historie.....	4
I.2. Procesní pravidla.....	7
I.2.1. Prohlášení nolo contendere.....	11
I.2.2. Alford plea	13
I.3. Shrnutí.....	15
II. Dohadovací řízení ve vybraných zemích kontinentálního právního systému.....	16
II.1. Úvod	16
II.2. Německo.....	19
II.3. Itálie.....	25
II.4. Slovensko	30
II.5. Shrnutí	37
III. Argumenty svědčící ve prospěch a v neprospěch dohadovacího řízení.....	38
III.1. Argumenty proti.....	38
III.2. Argumenty pro	40
III.3. Za jakých podmínek je plea bargaining akceptovatelné?	42
III.3.1. Nejvyšší soud Spojených států amerických	42
III.3.2. Evropský soud pro lidská práva	46
III.3.3. Názory akademiků	51
III.3.3.1. <i>Plea bargaining</i> a výchovný a rehabilitační účel trestního řízení.....	51
III.3.3.2. Odsouzení nevinných.....	55
III.3.3.3. Kvalita obhajoby	58
III.3.4. Shrnutí	60
IV. Dohadovací řízení v České republice - úvahy de lege ferenda	62
IV.1. Řízení o prohlášení viny obžalovaným.....	62
IV.1.1. Neúspěšný návrh.....	63
IV.1.2. Konflikt se základními zásadami	71
IV.1.2.1. Zásada oficiality, legality a vyhledávací.....	72
IV.1.2.2. Zjišťování pravdy.....	74
IV.1.2.3. Jen soud rozhoduje o vině a trestu a zásada obžalovací	76
IV.1.2.4. Zásada rovnosti.....	78
IV.2. Shrnutí.....	80
Závěr	82
Seznam použité literatury.....	87
Použitá soudní rozhodnutí.....	91
Internetové odkazy	93

Úvod

Hledání nových cest ke spravedlnosti v trestním řízení, ve snaze nahradit nefunkční a nepružné postupy, je procesem, který kontinuálně probíhá ve všech demokratických zemích. Proto také Česká republika, v reakci na politicko–společenské změny, postupně reviduje zastaralý systém v oblasti trestního práva procesního. Ve snaze zareagovat na aktuální problémy trestní justice, mezi něž se řadí přetížení orgánů činných v trestním řízení a logicky související pomalé vyřizování soudních případů,¹ hledá také český zákonodárce cesty zefektivnění trestního řízení a alternativy k řešení trestních věcí před soudem.

Mezi moderní trendy, které významná část teorie a praxe považuje za následovníhodné, patří snaha o větší individualizaci trestního postihu, nalezení způsobu, jak řešit smírným způsobem konflikt mezi státem a pachatelem a podpora motivace pachatele k nápravě.² Na jedné straně tak stojí zájem na zvýšené ochraně práv obviněných a důsledném naplnění zásady subsidiarity trestního postihu (s důrazem na přiměřenost trestní represe), na straně druhé je však třeba mít na zřeteli potřeby ochrany společnosti a tedy i účinné trestání porušení norem trestního práva, odčinění škod způsobených trestnou činností, nápravu pachatele, jakož i zajištění účinné prevence.

V souvislosti se zaváděním alternativních způsobů trestního řízení dochází k posunu od tradičního modelu převážně odplatné (retributivní) justice ke konceptu justice obnovující (restorativní). V posléze uvedeném modelu obviněný není jen pasivním subjektem řízení, ale aktivním účastníkem, jehož konkrétní situace je náležitě zohledněna. Oběti trestného činu je pak, spíše než celá společnost, konkrétní poškozený, jehož specifické zájmy jsou důsledně respektovány. Kýženým výsledkem takového uspořádání

¹ Od roku 1993 do července 2007 bylo Evropským soudem pro lidská práva vyneseno 26 odsuzujících rozsudků proti České republice, ve kterých šlo o nepřiměřenou délku řízení. Celková částka poskytnutá úspěšným stěžovatelům činila 117 193 eur, jež zahrnuje jak náhradu za způsobenou újmu, tak náhradu účelně vynaložených nákladů řízení. Informace poskytnuty k dotazu ředitelkou tiskového odboru a tiskovou mluvčí Ministerstva spravedlnosti České republiky Zuzanou Kuncovou.

² Srov. např. Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Aspi: Praha, 1999, str. 339.

je pak menší pocit ponížení a frustrace jak na straně obviněného, tak i poškozeného, jakož i větší ochota podřídit se výsledku řízení.³

Masové pronikání tzv. konsensuálních prvků⁴ do trestního procesu podle Bohumila Repíka, bývalého soudce Evropského soudu pro lidská práva, souvisí se dvěma jevy. V první řadě došlo „k posunu ve filozofii právní regulace sociálních jevů“⁵ - ke zdůraznění individualismu a aktivní účasti občana v souvislosti s oslabením legitimacy autoritativní regulace (ze strany školy, církve či policie).⁶ Druhým jevem je ohromný nárůst kriminality vedoucí k přetížení systému a nutnosti hledat způsoby řešení tohoto problému. Jak vyplývá z mezinárodního srovnání, většina progresivních reforem evropského kontinentálního trestního procesu byla inspirována některými koncepcemi angloamerického trestního řízení.⁷ Určité prvky sporného procesu⁸ byly tak přijaty do trestněprávních systémů například ve skandinávských zemích, Polsku, Slovensku, Itálii či Německu. V těchto zemích došlo mimo jiné k převzetí, v různé míře modifikované, instituce prohlášení viny (*guilty plea*) a dohodovacího řízení⁹ (*plea bargaining*).¹⁰ Oba tyto na sebe navazující instituty, které spočívají v odsouzení obviněného bez soudního přelíčení věci, tak byly akceptovány zeměmi s tržní ekonomikou a demokratickým systémem trestní justice přesto, že jsou předmětem soustavné kritiky nejen ze strany právníků kontinentálně-evropského systému práva, ale i mnoha teoretiků systému *common law*.

Důvodem zavádění institutu prohlášení viny je jeho nesporná výhoda spočívající ve významném zjednodušení, zrychlení a zlevnění trestního procesu a tím i řešení problému přetíženosti soudů. Odpůrci však argumentují, že *plea bargaining* neumožňuje dosažení cíle trestního řízení, kterým je zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné

³ Srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi, Praha: C. H. Beck, 2000, str. 8.

⁴ Mezi konsensuální způsoby řízení se řadí i dohodovací řízení.

⁵ Viz Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, str. 95.

⁶ Tamtéž.

⁷ Štěpán, J. Possible Lessons from Continental Criminal Procedure – materiál předložený na semináři o revizi trestního práva pořádaném Central and East European Law Initiative (CEELI) v listopadu roku 1990. Publikováno v *The Economics of Crime and Punishment*. American Enterprise Institute for Public Policy and Research, 1973, str. 181.

⁸ V práci je jako synonymum používán také pojem „adversární“ systém.

⁹ V českém překladu se objevuje také výraz dohodovací řízení. V této práci používám *promiscue* výrazů dohodovací řízení, řízení o (či institut) prohlášení viny a *plea bargaining*.

¹⁰ Nett, A. Seminář o revizi trestního práva. *Justičná revue* 1/1991, str. 36.

pochybnosti, není v souladu s potřebami nápravného působení na obviněného, a ani s požadavky na spravedlivé rozhodnutí. Námitky odpůrců jsou přitom tím významnější, vezmeme-li v úvahu, že institut prohlášení viny se v zemích svého původu, na rozdíl od jiných způsobů alternativního či zrychleného trestního řízení, nepoužívá pouze při vyřizování trestních věcí menší závažnosti, ale také při řešení závažné trestné činnosti.

S ohledem na výše uvedené je cílem mé práce předložit argumenty pro i proti zavedení institutu *plea bargaining* do českého trestního práva procesního, stejně jako identifikovat problémy, které lze při jeho aplikaci očekávat. Ve snaze dojít k uvedenému cíli v první části práce zkoumám úpravu dohádovacího řízení ve Spojených státech amerických. Zde se soustředím na vývoj tohoto institutu, jeho současnou podobu a jak pozitivní, tak i negativní aplikační dopady. Ve druhé části věnuji pozornost způsobu, jakým vybrané země s tradičně inkvizičním modelem trestního procesu - konkrétně Německo, Itálie a Slovensko - modifikovaly uvedený institut a jaké jsou jejich dosavadní praktické zkušenosti s jeho používáním. V části třetí dále shrnuji pozitiva a negativa řízení o prohlášení viny a zabývám se otázkou, za jakých podmínek je přijatelné (tzn. co nejméně nabourávající tradiční zásady trestního řízení a ústavně zaručená práva). V této části analyzuji relevantní judikaturu amerického Nejvyššího soudu a Evropského soudu pro lidská práva, jakož i názory vybraných akademiků. V závěrečné části práce hodnotím prvotní pokus o zavedení institutu prohlášení viny do českého trestního řádu a zabývám se tím, za jakých podmínek a jakým způsobem by mohlo dojít k jeho zakotvení do trestního řádu.

I. Plea bargaining v USA

I.1. Historie

Pro pochopení místa dohádovacího řízení v anglosaském právním systému je nezbytné provést alespoň krátký exkurz do historie, kdy se (v období 13. století) principy kontinentálního a anglického procesního práva začaly významně odlišovat.¹¹ Smyslem trestního řízení na anglické půdě, tak jako v řízení civilním, zůstával ve významné míře zájem na vyřešení sporu. Skutečnost, že to byl především poškozený či oběť trestného činu, kdo nesl břemeno dokazování a také význam role laické veřejnosti účastníci se rozhodování soudních případů, poukazuje na méně výraznou kontrolu vládní moci nad soudním řízením, než tomu v dané době bylo na kontinentu. V anglickém uspořádání procesu tak pozice prokurátora s pozicí obviněného zůstala víceméně rovnocenná. Až do 19. století však vyjednávání mezi prokurátorem a obviněným nebylo výrazně používáno, neboť v té době byly soudní procesy poměrně krátké a obvinění měli pouze omezená procesní práva.¹² To však neznamená, že by k žádnému vyjednávání nedocházelo.¹³

Na kontinentu naopak došlo k přerušení předchozí praxe a zavedení nových pravidel, podle kterých pouze soukromoprávní proces byl nadále ovládán pravidly sporného řízení směřující primárně k vyřešení sporu, a kde strany mohly nadále disponovat s řízením (být pány sporu). Oproti tomu nad trestním řízením, s ohledem na veřejný zájem přesahující zájmy obviněného a poškozených, si na kontinentě státní moc vytvořila postavení mnohem autoritativnější; z prokurátora se stala osoba představující autoritu schopnou získat důkazy svědčící v neprospěch obviněného za použití legalizovaného donucení. Potřeba vyjednat s obviněným zde proto byla daleko menší.¹⁴

¹¹ Viz Damaska, M. Symposium On Guilty Plea, Part I: The Theoretical Background - Negotiated Justice in International Criminal Courts, *Journal of international criminal justice*. Oxford : Oxford Univ. Press. Vol. 2, No. 4 (2004), str. 3. Viz také Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure. *Harvard International Law Journal*, Winter, 2004, str. 18.

¹² Langbein, J. *The Origins of Adversary Criminal Trial*, Oxford University Press, 2003, str. 16-20.

¹³ Příkladem je používání tzv. korunních svědků (*crown witnesses*), kteří výměnou za beztrestnost svědčili v neprospěch spoluobviněných. Tamtéž, str. 158-165.

¹⁴ Viz Damaska, M. Structures of Authority and Comparative Criminal Procedure, *84 Yale Law Journal* (1975), str. 539-540.

Odlíšné přístupy reflektují rozdíly ve struktuře a organizaci anglosaského a kontinentálně-evropského způsobu vládnutí. V kontinentálních zemích se vyvinul silný, byrokratický a hierarchicky uspořádaný státní aparát, jehož úřady vykonávaly centralizovaný dozor nad společností. Anglická vláda byla oproti tomu organizována v méně strmou byrokratizovanou „pyramidu“ autorit, které významně závisely na spolupráci místních elit. Zatímco se kontinentální trestní řízení vyvinulo v systém přísné vrchnostenské vlády veřejného práva, svébytný systém „za kanálem“ si udržel více prostoru pro smíšená soukromo-veřejná ujednání. Staletí zkušeností s těmito odlišnými způsoby organizace věcí veřejných nezbytně vedlo k vytváření velmi odlišných přístupů k významu státní autority.¹⁵

Ve Spojených státech došlo k zavedení *plea bargaining* přibližně v polovině 19. století.¹⁶ Důvodů pro zavedení tohoto institutu bylo mnoho. Uvádí se například nutnost reagovat na přetížení soudů, vzestup profesionality policie a státních žalobců, zvýšení specializace a profesionality obhajoby a rozšíření práva na obhajobu. Mezi dalšími důvody najdeme změny v porotním soudním procesu, který se stal složitým, těžkopádným a drahým, posílení principu řádného zákonného procesu, který klade vyšší požadavky na úřad státního žalobce¹⁷ a poskytuje obviněnému další práva, která posilují jeho pozici při vyjednávání, expanze trestního práva hmotného, která vždy nemá podporu společnosti a v neposlední řadě přání státních žalobců a soudců, aby dosáhli rozhodnutí o trestu, který by z jejich pohledu lépe vyhovoval potřebám pachatele.¹⁸ Je však třeba podotknout, že právo na prohlášení viny,¹⁹ jakožto výdobytek praxe, v USA není ani ústavně ani zákonem zaručené.²⁰

V průběhu doby se k problematice *plea bargaining* mnohokrát vyjadřoval Nejvyšší soud USA (dále také „Soud“ nebo „Nejvyšší soud“). Jedním jeho z nevýznamnějších

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 328. Cit výše poznámka č. 2.

¹⁷ V případech zahraničních zemí v práci používám *promiscue* výrazy státní zástupce, státní žalobce či prokurátor.

¹⁸ LaFave, W. R., Izrael, J. H. Criminal procedure. West Publishing Co. St. Paul. Minn. 1985, str. 767.

¹⁹ Jde samozřejmě o prohlášení viny s následkem upuštění od soudního projednání věci, nikoliv o prosté doznání, ke kterému může dojít i průběhu řádného projednání věci.

²⁰ Guidubaldi a Kim k tomu uvádějí, že ačkoliv právo na prohlášení viny není zakotveno v ústavě, prokurátoři při dohadování musí dbát ústavně zaručeného práva na rovné zacházení. In Guidubaldi, C. M., Kim, S. Guilty pleas. Georgetown Law Journal, Jun 1998, odkazy č. 1319 a 1320.

rozhodnutí v této souvislosti je *Santobello v. New York*²¹ z roku 1971, ve kterém Soud prohlásil, že pokud by každé trestní obvinění mělo vést k plnému projednání věci před soudem, pak by jak na státní tak i na federální úrovni, muselo dojít k mnohonásobnému rozšíření počtu soudců.²² Dohadovací řízení zde Soud označil za nezbytnou součást fungování justice (*administration of justice*).²³ Využíváno však může být pouze v tom případě, je-li prováděno „řádne“, to znamená při zachování pravidel spravedlivého procesu.²⁴ Judikaturou vytvořená pravidla dohadovacího řízení byla následně na federální úrovni zakotvena v části 11 (resp. v pravidle č. 11) Federálních pravidel trestního řízení (*Federal Rules of Criminal Procedure for United States District Courts*, dále také jen „Federální pravidla“).²⁵

V současnosti je možnost prohlášení viny a vyjednávání o vině využívána ve všech amerických státech kromě Aljašky, kde došlo v roce 1975 k výslovnému zákazu dohadování.²⁶ Procesní pravidla dohadovacího řízení, která na základě Federálních pravidel přijaly jednotlivé státy, se liší, nikoliv však zásadně. Ačkoliv má dohadovací řízení stále mnoho odpůrců a nepřestává být předmětem akademické diskuse, množství případů, které dospějí do stádia obžaloby²⁷ (*arraignment*), a které jsou vyřešeny na základě prohlášení viny, ve většině amerických států dosahuje kolem 90 %.²⁸

²¹ 404 U.S. 257, (1971).

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž. Viz také *Brady v. United States*, 397 U.S. 742, 752 (1970) (zde Soud zdůraznil, že prohlášení viny přináší výhody oběma stranám tím, že se vyhnou zátěži a výdajům za soudní řízení, a obviněným tím, že se jim snižuje horní hranice trestu a urychluje vyřízení věci).

²⁴ *Santobello v. New York*.

²⁵ V českém překladu vydáno pod záštitou CEELI v roce 1995 pod názvem Federální pravidla pro trestní řízení před soudy Spojených států amerických. K vyhlášení Federálních pravidel trestního řízení v USA došlo poprvé v roce 1944. V roce 1966 došlo k přijetí významných změn ve prospěch práv obviněného. In Elling, T. L. *Guilty Plea Inquiries: Do we care too much?* Dep't of Army Pamphlet, 134 Mil. L. Rev. 195, *Military Law Review*, 1991, str. 212, 213.

²⁶ Viz White Vama, T., Kruse, J. *Alaska's Plea Bargaining Ban Re-Evaluated*. Institute for Social and Economic Research, University of Alaska Anchorage, January 1991.

²⁷ V závislosti na kvalitě předběžného projednání věci (*preliminary hearing*) je okolo 10 – 30 % případů odloženo odvoláním obžaloby (*nolle prosequi*) nebo na základě úspěšných návrhů obhajoby (*defense motions*). Zde se významně uplatňuje možnost veřejného žalobce v důsledku principu oportunitity nestíhat obviněného. Šamal, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, str. 162 a 163. Cit. výše pozn. č. 2.

²⁸ Oficiální statistika z roku 2001 hovoří o 95 % případů, které končí prohlášením viny, především po předchozím vyjednávání. U.S. Department of Justice. Bureau of Justice Statistics. *Compendium of Federal Justice Statistics, 2001*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice. In Bar-Gill, O. *Plea Bargains Only for the Guilty*. *The Journal of Law & Economics*. Chicago, Ill. : Univ. of Chicago Press Vol. 49, No. 1 (2006), str. 2. Podle novější statistiky se ukazuje, že federální státní zástupci se v roce 2002 rozhodli nestíhat 27 % všech vyšetřovaných případů. 89 % obviněných, jejichž případy byly uzavřeny u federálních

I.2. Procesní pravidla

Návrh na uzavření dohody o vině může již v přípravné fázi trestního řízení iniciovat obviněný (resp. jeho obhájce) nebo prokurátor.²⁹ Obvykle se tak děje nejprve neformálně.³⁰ V této fázi řízení obě strany zjišťují, jaká je šance na uzavření dohody. V zájmu prokurátora je totiž včas rozpoznat, zda se vyplatí trávit čas přípravou písemného návrhu na uzavření dohody a ostatních formálních dokumentů.³¹ Pokud je dohoda mezi obviněným a prokurátorem neformálně uzavřena, vypracuje prokurátor písemný návrh dohody, který následně konzultuje s vyšetřovatelem (*case agent on the investigation*) a případně též oběťmi trestného činu.³² S názory právě uvedených prokurátor nemusí souhlasit, s jejich pomocí však získává potřebné informace. Poté, co je návrh schválen nadřízeným prokurátora a posléze i obviněným, považuje se dohoda (*plea agreement*) za uzavřenou.³³ V dohadovacím řízení velmi záleží na tom, zda konkrétní státní žalobce a obhájce spolu již v minulosti vyjednávali a zda je jejich vztah založen na vzájemné důvěře. V takových případech může dohadování proběhnout v celku hladce.³⁴

V některých případech dojde k vyjednávání teprve poté, co je u soudu podána formální obžalovací listina, kterou je u méně závažné trestné činnosti (*misdemeanors*) tzv. *information* a u závažných trestných činů (*felonies*) *indictment*.³⁵ Poté, co je obviněný obžalován (*arraigned*) a postaven před soud, je dotázán, zda prohlásí vinu (*plea of guilty*) nebo nevinu (*not guilty*).³⁶ Za určitých podmínek může prohlásit, že odmítá spor (*nolo*

oblastních soudů (*federal district court*) bylo uznáno vinnými; z těchto 96 % prohlásilo vinu nebo "no contest". Bureau of Justice Statistics, Federal Criminal Case Processing (2002), at <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/abstract/fccp02.htm>. Stránka naposledy navštívena 8. 8. 2007.

²⁹ Čím dříve obviněný prohlásí svou vinu, tím lepší je jeho vyjednávací pozice a možnost dosáhnout maximálně sníženého trestu. Brown, M. P., Bunnell, S. E. The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice: Prosecutorial Perspectives on Federal Plea Bargaining in the District of Columbia, 43 Am. Crim. L. Rev. 1063, American Criminal Law Review, Summer, 2006, str. 1065.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Práva obětí trestných činů jsou nově zakotvena v zákoně o ochraně práv obětí (*The Crime Victims' Rights Act*), 18 U.S. Code Collection (U.S.C.) § 3771, který byl přijat jako součást předpisu nazvaného "Spravedlnost pro všechny" z roku 2004 (*The Justice for All Act*).

³³ Brown, M. P., Bunnell, S. E. The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice, str. 1066. Cit. výše pozn. č. 29.

³⁴ Tamtéž, str. 1065.

³⁵ *Indictment* či *presentment* je výsledkem jednání velké poroty (*grand jury*).

³⁶ V českém překladu Federálních pravidel str. 13. Cit. výše pozn. č. 25.

contendere).³⁷ Jak v této fázi řízení, tak i v přípravném řízení může obhájce (někdy i prokurátor) podávat předběžné návrhy (*pretrial motions*) týkající se například nepoužitelnosti důkazu (*motion to suppress evidence*), žádosti o odhalení důkazu obžaloby (*discovery*), formy obžalovací listiny, místní (ne)příslušnosti soudu, termínu jednání, nebo upuštění od trestního stíhání.³⁸

V jasných případech, kdy obžalovaný i obhájce počítají s přijatelným trestem, může bezprostředně po prohlášení viny následovat rozhodnutí o uložení trestu.³⁹ Ve věcech závažnějších či složitějších však probíhá často dosti úporné vyjednávání. Tohoto vyjednávání se mimo prokurátora a obhájce může účastnit také soud. Federální pravidla zdůrazňují, že soudce by se k případu neměl předem vyjadřovat, aby nemohl ovlivnit proces vyjednávání.⁴⁰ Devět států a District of Columbia (dále také „D.C.“) tak účast soudce při dohadování zakázala.⁴¹ Podle judikatury některých dalších států účast soudce při dohadování sice nepůsobí neplatnost dohody, jeho aktivita je však důrazně nedoporučována. Naopak s intenzivnějším zapojením soudců se můžeme setkat ve státech Florida a Connecticut.⁴²

Předmětem vyjednávání bývá nejčastěji druh a výše trestu (*sentence bargains*), trestněprávní kvalifikace (*charge bargains*) nebo skutkové okolnosti (*fact bargains*).⁴³ Vyjednávání o výši trestu bylo Nejvyšším soudem USA shledáno v souladu s ústavně zaručenými právy (s 5. dodatkem k Ústavě – *right not to plead guilty*) v případech *Brady v. US* (1970) 397 US 742 a *Corbitt v. New Jersey* (1978) 439 US 212. Dohadování o trestněprávní kvalifikaci je poněkud kontroverznější. Ačkoliv v D.C. k němu dochází pravidelně,⁴⁴ v několika státech bylo prakticky odstraněno⁴⁵ a jeho úplný zákaz prosazují

³⁷ Tamtéž, str. 14.

³⁸ K trestnímu procesu ve Spojených státech obecně viz např. Moenssens, R. J., Bacigal, G. G., Ashdown, F. E., Inbau, R. J., *Criminal Law - Cases and Comments*, Foundation Press, 6th Ed. 1998. V češtině např. Štěpán, J. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech, *Právo a zákonnost* č. 5, 6/1991, str. 292 – 303, 364 - 366.

³⁹ Tamtéž, str. 298.

⁴⁰ Tamtéž, str. 299.

⁴¹ Jedná se o následující státy: Alaska, Colorado, the District of Columbia, Georgia, Maine, Mississippi, Pennsylvania, Texas, Washington a Wisconsin. In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*. *American Journal of Comparative Law*, Vol. 94, 2006, poznámka pod čarou č. 6.

⁴² Tamtéž, str. 501.

⁴³ Vyjednávání o skutkových okolnostech případu je využíváno také ve Velké Británii. Ashworth, A. *The Criminal Process an Evaluative Study*. Oxford University Press; 2Rev Ed edition (30 Jul 1998), str. 275.

⁴⁴ Brown, M. P., Bunnell, S. E. *The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice*, str. 1067. Cit. výše pozn. č. 29.

také někteří akademici.⁴⁶ Největší kritice je však podrobena vyjednávání o skutkových okolnostech. Mnoha autory je kritizováno⁴⁷ a Ministerstvem spravedlnosti (*Justice Department*) zakazováno s tím, že prokurátorem navržená výše trestu musí v každém případě odpovídat závažnosti stíhaného jednání a zjištěným skutkovým okolnostem.⁴⁸

Pokud dojde k dohodě mezi stranami, obviněný se vzdá práva na soudní přeličení a obžaloba slíbí, že „zeslabí“ obvinění, což znamená, že vypustí některé žalované skutky, případně trestné činy, či bude skutek kvalifikovat podle mírnějšího ustanovení a navrhne nižší trest.⁴⁹ Pravidla pro ukládání trestu na základě prohlášení viny jsou zakotvena v dokumentu nazvaném Federální pravidla pro ukládání trestu (*Federal Sentencing Guidelines*). Podle tohoto dokumentu, který ovšem od vydání rozhodnutí *United States v. Booker*,⁵⁰ již není pro soudy závazným, je obviněnému, který prohlásí vinu a zároveň „akceptuje odpovědnost“,⁵¹ povoleno snížení až o 25 % z výše trestu, který by připadal v úvahu jako výsledek soudního projednání věci.⁵² Dalšího snížení trestu může obviněný dosáhnout tím, že své prohlášení učiní dostatečně brzy a také pokud orgánům činným v trestním řízení nabídne spolupráci při objasňování stíhaného trestného činu.⁵³ Jelikož přesné procento snížení trestu závisí na mnoha faktorech (zejména skutkových okolnostech případu, pověsti a chování pachatele aj.), nelze dopředu přesně odhadnout, jaký trest je optimální a bude-li pro soud akceptovatelný. Nejistotu obviněných co do výše hrozícího trestu přitom výrazně zvýšilo vydání rozhodnutí ve věci *Booker*.⁵⁴ Výsledná dohoda je pak návrhem, který státní zástupce předkládá soudu. Touto dohodou soudce

⁴⁵ Weninger, R. A. The Abolition of Plea Bargaining: A Case Study of El Paso County, Texas, 35 UCLA L. Rev. 265, 296 (1987).

⁴⁶ Viz Schulhofer, S. J., Nagel, I. H. Plea Negotiations under the Federal Sentencing Guidelines: Guideline Circumvention and Its Dynamics in the Post-Mistretta Period. Northwestern University Law Review 91 1997, str. 1284 - 1316.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Memorandum from Attorney General John Ashcroft on Department Policies and Procedures Concerning Sentencing Recommendations and Sentencing Appeals (July 28, 2003), available at http://www.usdoj.gov/opa/pr/2003/September/03_ag_516.htm Stránka naposledy navštívena dne 8. 8. 2007.

⁴⁹ In Whitebread, M. P. Criminal procedure. HBJ-Gilbert Law Summaries 1987, str. 82.

⁵⁰ 543 U.S. 220 (2005). Z některých soudních rozhodnutí se nicméně podává, že soudy se těmito pravidly řídí i nadále. *United States v. Wilson*, 350 F. Supp. 2d 910, 925 (D. Utah 2005). In Bibas, S. Transparency and Participation. New York University Law Review, 81 N.Y.U. L. Rev. 911. June 2006, poznámka č. 119.

⁵¹ K pojmu *acceptance of responsibility* viz *United States v. Bennett*, 161 F.3d 171 [3rd Cir. 1998].

⁵² Federal Sentencing Guidelines (U.S.S.G.) § 3E1.1. http://www.ussc.gov/2006guid/3e1_1.html Stránka naposledy navštívena dne 11. 8. 2007. Viz také Bar-Gill, O. Plea Bargains Only for the Guilty, str. 355. Cit. výše pozn. č. 28.

⁵³ Nároky na splnění podmínky „podstatné spolupráce“ (*substantial assistance*) jsou velké a obviněný se dočká návrhu na snížení trestu teprve poté, co těmto podmínkám zcela vyhoví. Brown, M. P., Bunnell, S. E. The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice, str. 1072 - 1074. Cit. výše pozn. č. 29.

⁵⁴ Tamtéž, str. 1085.

není vázán,⁵⁵ pokud však byla přijata podle stanovených pravidel, s největší pravděpodobností ji akceptuje.⁵⁶

Ve všech federálních případech, na základě pravidla č. 11 Federálních pravidel pro trestní řízení, a v některých státech, je třeba zachytit prohlášení o vině do protokolu,⁵⁷ ve kterém obviněný za účasti advokáta a pod přísahou sděluje, k jakému jednání se vztahuje jeho prohlášení.⁵⁸ Při veřejném slyšení před soudem je následně obviněný (taktéž za přítomnosti obhájce) dotazován, zda rozumí povaze obvinění,⁵⁹ které bylo proti němu vzneseno a zda prohlášení činí dobrovolně.⁶⁰ Obviněnému je poté třeba sdělit, jaká je minimální a maximální zákonná trestní sazba, která mu hrozí, je-li možné v jeho případě dosáhnout např. upuštění od potrestání a jaké jsou jeho povinnosti vůči poškozeným.⁶¹ Dále je třeba se ujistit, že si je obviněný vědom skutečnosti, že může prohlásit nevinu. Obviněnému poté mají být sdělena všechna práva, která by mu v případě projednání před soudem byla k dispozici. V případě, že setrvá na svém prohlášení viny, je třeba mu zdůraznit, že se tím vzdává práva na řádné projednání věci před soudem.⁶²

Federální normy trestního procesu vyžadují zveřejnění jakékoliv dohody dosažené v rámci dohodovacího řízení⁶³ a toto pravidlo dodržují i státní soudy. Povinností soudce je pak přezkoumat, zda skutečně existuje základ pro prohlášení viny po skutkové a právní stránce.⁶⁴ Jestliže soudce shledá, že dohodnuté podmínky jsou nepřijatelné, musí být

⁵⁵ Pro upřesnění, rozlišuje se mezi tzv. prohlášením viny typu „B“ [Fed. R. Crim. P. 11(c)(1)(B)] ve kterém obviněný souhlasí s nezávaznou výší trestu a typu „C“ [Fed. R. Crim. P. 11(c)(1)(C)] ve kterém je výše dohodnutého trestu závazná, tzn. pokud soud dohodu přijme, musí uložit dohodnutý trest.

⁵⁶ Viz Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 10, odkaz č. 36. Cit. výše pozn. č. 11. Také Brown, M. P., Bunnell, S. E. The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice: Prosecutorial Perspectives on Federal Plea Bargaining in the District of Columbia, str. 1068. Cit. výše pozn. č. 29. K přijatelnosti dohody viz dále.

⁵⁷ Federal Rules of Criminal Procedure 11(g). Součástí protokolu musí být poučení podle Federal Rules of Criminal Procedure 11(c).

⁵⁸ Dohodnuté skutkové okolnosti případu jsou zachyceny v samostatném dokumentu nazvaném *Statement of Offense*.

⁵⁹ Federal Rules of Criminal Procedure 11(c)(1), *Henderson v. Morgan*, 426 U.S. 637 (1976).

⁶⁰ Federal Rules of Criminal Procedure 11(d). *Machibroda v. United States* 368 U.S. 487 (1962), str. 495-96. *McCarthy v. United States*, 394 U.S. 459 (1969); *Boykin v. Alabama*, 395 U.S. 238 (1969).

⁶¹ Soud může obviněnému uložit povinnost nahradit škodu. Viz Federal Rules of Criminal Procedure 11(c)(1).

⁶² V případě *Bunker v. Wise*, 550 F.2d 1155 (8th Cir.1977) stanovil soud hranice poučovací povinnosti tím, že není nezbytné, aby byly obviněnému sděleny všechny představitelné následky jeho odsouzení.

⁶³ Rule 11 (e) 2 Federal Rules.

⁶⁴ I když je ve Federálních pravidlech [Rule 11(f)] výslovně uvedeno pouze „*factual basis*“ (skutkové okolnosti), zkoumá soud také vztah zjištěných skutečností a právního posouzení věci. Viz. např. *McCarthy*

obviněný informován o možnosti zpětvzetí svého prohlášení.⁶⁵ Pokud do vynesení rozsudku soudce zjistí, že státní zástupce nedodržel dohodu, rozhodne, zda okolnosti vyžadují novou dohodu o prohlášení viny (*plea agreement*) nebo zda by měla být obviněnému dána příležitost vzít prohlášení zpět.⁶⁶

Po vynesení rozsudku nastává fáze rozhodnutí o trestu (*sentencing*), ve které odsouzený již nemůže napadat své prohlášení viny. I v této fázi řízení je však povolena výjimka spočívající v uplatnění tzv. *collateral attacks*,⁶⁷ tedy mimořádných procesních prostředků, které jsou k dispozici tehdy, kdy na příklad nebyla dodržena dohoda, pomoc obhájce byla neúčinná, nebyla dána pravomoc soudu, nebo tak stanoví zákon.⁶⁸ V praxi časté využívání takových prostředků relativizuje zásadní výhody institutu prohlášení viny, jimiž jsou rychlost a úspora prostředků.⁶⁹

1.2.1. Prohlášení *nolo contendere*

Alternativní možností obviněného, který nechce projít celým řízením před soudem, avšak zároveň není ochoten prohlásit vinu, je odmítnutí sporu (*nolo contendere* či *no contest*).⁷⁰ Skutečný obsah tohoto prohlášení je poněkud nejasný. Některými soudy (na státní i federální úrovni) bylo toto prohlášení popsáno jako „de facto prohlášení viny“;⁷¹ podle jiných soudů jde naopak o ponechání rozhodnutí o vině na soudu.⁷² Tento institut má své pravděpodobné kořeny hluboko ve středověku, kdy obvinění, ve snaze o vyvinění

v. *United States*, 394 U.S. 459 (1969), *Libretti v. United States*, 116 S. Ct. 356 (1995). *Santobello*, 404 U.S. str. 261-62.

⁶⁵ Rule 11(e)(4). V případě zpětvzetí prohlášení viny nelze z tohoto vycházet, stejně tak jsou nepoužitelná vyjádření učiněná v průběhu dohadování [Rule 11(e)(6)].

⁶⁶ In Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 332. Cit výše poznámka č. 2. Podrobně se k otázce porušení dohody viz Guidubaldi, C. M., Kim, S. Guilty pleas. Cit. výše pozn. č. 20. Ke zpětvzetí prohlášení viny také Roeschke, D. F. Withdrawal of Guilty Plea, *American Jurisprudence Trials*, 19XX WL 595323 (TSL), 42 Am. Jur. Trials 519. Viz také *Santobello v. New York*, 404, U.S. 257 (1971).

⁶⁷ K tomuto pojmu viz Čisářová, D., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. Praha: Linde 2006, str. 851.

⁶⁸ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 333. Cit výše poznámka č. 2.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Federální pravidla trestního řízení umožňují prohlásit „*nolo contendere*“ se souhlasem soudu „po důkladném zvážení názorů stran a veřejného zájmu“. Fed. R. Crim. P. 11(2)(b).

⁷¹ *United States v. Food & Grocery Bureau*, 43 F. Supp. 974, 979 (SD Cal. 1942), *aff'd*, 139 F.2d 973 (CA9 1943).

⁷² *State v. Hopkins*, 27 Del. 306, 88 A. 473 (1913). Obecně viz. *Lott v. United States*, 367 U.S. 421, 426-427 (1961).

se, nabízeli panovníku zaplacení určité peněžité částky.⁷³ Již na počátku 15. století existovaly případy, kdy obviněný sice neprohlásil vinu, ale „odevzdal se do přízně“ krále („*put himself on the grace of our Lord, the King*“) s tím, že je ochoten zaplatit pokutu.⁷⁴

Ve 20. letech 20. století se otázkou, zda je obviněnému možno uložit trest, aniž by výslovně prohlásil vinu, zabýval Nejvyšší soud v případě *Hudson*.⁷⁵ Soud vyjádřil názor, že takové prohlášení je akceptovatelné, díky čemuž je možné jej učinit u všech federálních soudů a ve více než polovině státních jurisdikcí USA.⁷⁶ Obviněný zde tedy neprohlašuje svou vinu (ani nevinu), přesto však přijímá potrestání. Tak jako v případě prohlášení viny je nutné, aby se obviněný v zastoupení advokátem dostavil k soudu, kde je soudcem zjišťováno, zda chápe podstatu a důsledky svého prohlášení,⁷⁷ zda jej učinil dobrovolně a jaké jsou zákonné meze, v jejichž rámci mu bude uložen trest. Na rozdíl od prohlášení viny v případě prohlášení *nolo contendere* federální pravidlo č. 11 nevyžaduje, aby soud ověřil, zda k prohlášení existuje faktický podklad (*factual basis*). Vina obviněného soudem není přezkoumávána.⁷⁸

Většina takových případů končí logicky odsouzením, neboť obviněný s návrhem obžaloby nepolemizuje. Toto je samozřejmě jeho největší nevýhodou. Zásadní výhodou naopak je, že prohlášení *nolo contendere* nemůže být proti obviněnému později použito v jiném řízení, například v civilním řízení o náhradu škody, čehož často využívají zejména obvinění z hospodářské trestné činnosti.⁷⁹ K prohlášení *nolo contendere* často dochází v případech, kdy si je obviněný jistý svým odsouzením, neboť důkazy svědčící proti němu

⁷³ Z rozhodnutí *Hudson v. United States*, 272 U.S. 451 (1926). Viz Pollock, F. a Maitland, F. *History of English Law*, str. 517 (2d ed. 1909). In *North Carolina v. Alford*, poznámka č. 8.

⁷⁴ Anon, Y. B. Hil. 9 Hen. 6, f. 59, pl. 8 (1431). Tamtéž.

⁷⁵ *Hudson v. United States*, 272 U.S. 451 (1926).

⁷⁶ Třicet osm států a D.C. umožňuje prohlášení „*nolo contendere*“. In Bibas, S. *Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure: The Case of Alford and Nolo Contendere Pleas*, 88 *Cornell L. Rev.* 1361 (2003), pozn. pod čarou č. 44.

⁷⁷ Viz *Keeney v. Tamayo-Reyes*, 504 U.S. 1 (1992). V tomto případě se jednalo o kubánského přistěhovalce, který díky nepřesnému překladu neporozuměl podstatě prohlášení *nolo contendere* a domníval se, že dává souhlas k tomu, aby jeho případ (obvinění z vraždy) byl projednán před soudem.

⁷⁸ Viz Poznámky Poradního výboru k pravidlu č. 11 (Capra, D. J. *Advisory Committee Notes to the Federal Rules of Evidence That May Require Clarification*) k dispozici na [http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/Capra.pdf/\\$file/Capra.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/Capra.pdf/$file/Capra.pdf). Stránka naposledy navštívena dne 11. 8. 2007.

⁷⁹ Šámal, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, str. 331. Cit výše poznámka č. 2. (Autor uvádí, že k prohlášení *nolo contendere* dochází většinou v případech daňových podvodů nebo v trestních protimonopolních případech, kde obvinění očekávají následný civilní spor).

jsou velmi silné, z osobních důvodů však prohlášení viny odmítá.⁸⁰ Najdou se také názory, že důvodem pro toto prohlášení může být situace, kdy se jedná o velmi složitý případ a obviněný si není vědom své viny.⁸¹ V takovém případě si lze však těžko představit, že by obviněný bez námitek souhlasil s obžalobou a vzdal se projednání věci. Možnosti odvolat prohlášení *nolo contendere* či zvrátit rozhodnutí soudu jsou velmi omezené.⁸²

1.2.2. Alford plea

Specifickým případem blízkým prohlášení *nolo contendere* je dále tzv. prohlášení podle Alforda (*Alford plea*),⁸³ pojmenované podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *North Carolina v. Alford*.⁸⁴ V případě Alforda, obviněného z vraždy prvního stupně, byly shromážděny silné důkazy svědčící proti němu. Alford proto prohlásil vinu, pouze však k vraždě druhého stupně. Před soudem pak uvedl, že se cítí být nevinný, ale prohlášení učinil z obavy před hrozícím trestem smrti. Poté, co soud přezkoumal okolnosti případu a provedl výslech několika svědků, byl Alford odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 30ti let, tedy k maximálnímu trestu, který bylo možno uložit za spáchání vraždy druhého stupně. Po skončení řízení se Alford pokoušel o zvrácení soudního rozhodnutí s tvrzením, že jeho prohlášení viny nebylo zcela dobrovolné. Odvolací soud Alfordovi vyhověl, Federální Nejvyšší soud však rozhodnutí odvolacího soudu zrušil. Došel totiž k závěru, že pokud obviněný (v řádném zastoupení advokátem) prohlásí vinu ze strachu před trestem smrti, neznamená to, že jeho rozhodnutí není dobrovolné a rozumné.⁸⁵ S ohledem na sílu dostupných důkazů bylo totiž v případě Alforda možno považovat za rozumné, že raději akceptoval trest za vraždu druhého stupně, než by se vystavil nebezpečí uložení trestu

⁸⁰ Criminal Law Lawyer Source developed in 2002 by eJustice, a division of CMTM, Inc., <http://www.criminal-law-lawyer-source.com/terms/nolo.html> Stránka naposledy navštívena dne 11. 8. 2007.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Nazývá se také „prohlášení v nejlepším zájmu“ (*best-interests plea*). In Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure, str. 1372. Cit. výše pozn. č. 76.

⁸⁴ 400 U.S. 25 (1970).

⁸⁵ Otázkou dobrovolnosti a rozumnosti prohlášení se Nejvyšší soud zabýval také v rozhodnutích: *Boykin v. Alabama*, 395 U.S. 238, 242 (1969); *Machibroda v. United States*, 368 U.S. 487, 493 (1962) a *Kercheval v. United States*, 274 U.S. 220, 223 (1927).

smrti. Soud prvního stupně se proto nedopustil pochybení, pokud akceptoval Alfordovo prohlášení.⁸⁶

Podstatou tohoto zvláštního prohlášení je tedy pouze taktické či formální přiznání viny ve snaze vyhnout se projednání věci před soudem; obviněný ale zároveň tvrdí, že se trestného činu nedopustil. Celkem čtyřicet sedm států a District of Columbia umožňuje využití prohlášení podle Alforda.⁸⁷ Je však třeba podotknout, že americké ministerstvo spravedlnosti od jeho používání odrazuje z důvodu, že pro veřejnost je často nepochopitelné, jak obviněný může zároveň prohlašovat vinu i nevinu, což zákonitě vede k nedůvěře vůči justičnímu systému.⁸⁸ Na rozdíl od prohlášení *nolo contendere* v tomto případě neplatí, že rozhodnutí soudu není použitelné v dalším (civilním) řízení. Profesor Bibas považuje akceptaci tohoto nového typu prohlášení za výraz moderního liberálního přístupu s důrazem na kontraktuální svobodu, osobní autonomii jedince a práva na informovanou volbu.⁸⁹

⁸⁶ Podle profesora Alschulera, jednoho z úhlavních kritiků dohádovacího řízení, jsou prohlášení podle Alforda „menším zlem“. Viz dále v část III. 3.5. In Alschuler, A. W. The Defense Attorney's Role in Plea Bargaining, 84 Yale L.J. 1179, 1292, 1296-97 (1975).

⁸⁷ Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure. Cit. výše pozn. č. 76.

⁸⁸ U.S. Dep't of Justice, Principles of Federal Prosecution (July 1980). K dispozici na http://www.usdoj.gov/usao/eousa/foia_reading_room/usam/title9/27mcrm.htm

⁸⁹ In Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure, str. 1373. Cit. výše pozn. č. 76.

1.3. Shrnutí

Institut prohlášení viny a dohodovacího řízení má kořeny hluboko ve středověku. Z krátkého historického exkurzu na začátku této kapitoly je patrné, jak samozřejmě *plea bargaining* zapadá do anglosaského právního systému. Není tedy překvapivé, že dohadování o vině a trestu, výdobytek praxe, nebylo pro americký Nejvyšší soud těžké akceptovat. Oproti tomu je zjevné, že dohodovací řízení je institutem protichůdným klasickému trestnímu procesu kontinentálnímu. Snad ještě těžší než prohlášení viny je pro kontinentálního právníka pochopit, že trestní případy lze rozhodnout také na podkladě tak nezvyklých prohlášení jakými jsou *nolo contendere* a *Alford plea*. Tato prohlášení totiž s sebou nesou nejistotu ohledně viny odsouzených a vedou k uložení rychlého trestu osobám, které se ke své vině odmítli (respektive odmítli jednoznačně) vyjádřit a akceptovat odpovědnost za spáchání trestného činu.⁹⁰ Jak bude uvedeno dále, vybrané země kontinentálně-evropského právního systému akceptovaly mnohá procesní pravidla dohadování zavedená ve Spojených státech, některá z těch dosti podstatných, ve snaze zachování tradičních zásad trestního procesu, však významným způsobem modifikovaly.

⁹⁰ Ke kritice těchto prohlášení viz kapitola III.5.

II. Dohadovací řízení ve vybraných zemích kontinentálního právního systému

II.1. Úvod

Proces přejímání prvků adversárního systému zeměmi s tradičně kontinentálně-inkviziční právní kulturou začal v období po druhé světové válce a nabral na rychlosti po pádu autoritativních režimů.⁹¹ Celá řada zemí kontinentálně-evropských tak v posledních třech dekadách přijala prvky sporného systému do svých trestních procesů.⁹² Příkladem je eliminování role vyšetřujícího soudce – někdy označovaného za symbol inkvizičního procesu – a zakotvení přípravného řízení zajišťovaného prokurátorem a v některých případech i obhájcem. Prakticky ve všech právních řádech zemí kontinentálního právního systému v současnosti nalezneme nějaký prvek konsensuálního trestního řízení typu narovnání či obdobu institutu prohlášení viny⁹³ a dohadovacího řízení podle vzoru *plea bargaining*.⁹⁴ Lze tedy říci, že v dnešní době rozdíly mezi oběma systémy nejsou zdaleka tak výrazné, jak tomu bylo dříve.⁹⁵

Masové pronikání konsensuálních prvků do trestního procesu, jak bylo uvedeno již v úvodu,⁹⁶ souvisí se zproblematizováním tradičních orgánů sociální kontroly a oslabením legitimacy regulace na autoritativní bázi.⁹⁷ V současné společnosti je proto kladen důraz na individualismus a participaci občana. Dalším z uváděných důvodů vyvolávajících potřebu

⁹¹ In Damaska, M. Symposium On Guilty Plea, str. 4. Cit. výše pozn. č. 11.

⁹² Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 10. Cit. výše pozn. č. 11 (V Německu došlo k významným změnám v roce 1975, v Itálii v roce 1989).

⁹³ Pro účely této práce odlišuji termíny doznání (přiznání) a prohlášení viny. Přiznání viny (doznání) a následná spolupráce s orgány činnými v trestním řízení posuzovaná jako polehčující okolnost je institutem v kontinentálních právních systémech běžným. Předmětem zájmu v této práci je pouze přiznání viny, které má za následek vzdání se práva na projednání věci před soudem.

⁹⁴ Institute podobné *plea bargaining* se začínají uplatňovat v dalších evropských zemích – například v Polsku, Španělsku, Itálii a Německu. In Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. str. 336. Cit. výše poznámka č. 2. Také Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 10. Cit. výše pozn. č. 11.

⁹⁵ Tématem vzájemného prolínání obou právních systémů se zabývá např. Frase, R. S. a Weigend, T. German Criminal Justice as a Guide to American Law Reform: Similar Problems, Better Solutions, 18 B.C. Int'l & Com. L. Rev. 317, 359-60 (1995); Goldstein, A. S. Reflections on Two Models: Inquisitorial Themes in American Criminal Procedure, 26 Stan. L. Rev. 1009, 1025 (1974). Viz také Dressler, J. ed., Encyclopedia of Crime and Justice 444.

⁹⁶ Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 95. Cit. výše pozn. č. 5.

⁹⁷ Tamtéž.

změny je ohromný nárůst kriminality a na něj logicky navazující nutnost hledání způsobů odbřemenění přetíženého systému. Impulsem ke změnám bylo také doporučení Výboru Ministrů Rady Evropy R (87) 18 o zjednodušení trestní spravedlnosti.⁹⁸ Někteří autoři nadto přejímání adversárních prvků odůvodňují prestiží angloamerického systému, který se podle nich od konce druhé světové války, obzvláště po ukončení studené války, stal nejvlivnějším právním systémem na světě.⁹⁹

S uvedeným souvisí také, jak uvádí někteří autoři, že zachovávat tradiční procesní záruky je stále těžší,¹⁰⁰ protože zaznamenáváme i v kontinentálních zemích stále častěji, přes tradičně odmítavé postoje,¹⁰¹ změnu názoru na tzv. „vyjednanou spravedlnost“ (*bargained justice*)¹⁰² a zavádění obdobných institutů.¹⁰³ A to přesto, že *plea bargaining* je institucí charakteristickou právě pro adversární systém; systém v jehož rámci je trestní proces koncipován jako spor mezi dvěma stranami před pasivním rozhodujícím, ve kterém dává smysl, aby bylo stranám umožněno dosáhnou vyjednáváním dohody, kterou je nezávislý třetí, ve většině případů, povinen schválit. Otázkou, kterou je v těchto souvislostech nezbytné si položit, je, do jaké míry je možné přebírat cizí instituty procesního práva v takové podobě, v jaké se vyvinuly v zemích adversárního systému a

⁹⁸ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy R (87) 18 a Výkladové memorandum (1987) 333. K dispozici na

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet&DocId=694268&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=44922>.

⁹⁹ Viz např. Wiegand, W. Americanization of Law: Reception or Convergence? In Friedman, L. M. a Scheiber, H. N. eds. *Legal Culture and the Legal Profession*. Boulder, CO: Westview Press; Wiegand, W. *The Reception of American Law in Europe*, 39 AM. J. COMP. L. 229 (1991). Také Damaska, M. *Symposium On Guilty Plea*, str. 4. Cit. výše pozn. č. 11. Podle profesora Damasky byla akceptace dohadovacího řízení zeměmi s kontinentálním právním systémem urychlena vlivem americké procesní kultury propagované televizí a dalšími médii.

¹⁰⁰ Damaska, M. *Symposium On Guilty Plea*, str. 2. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁰¹ Wyngaert, C. et al. eds. *Criminal Procedure Systems in the European Community*, 1993, str. 157 (Uvádí, že akademici inkvizičního systému tradičně odmítali institut prohlášení viny a byli obzvláště kritičtí vůči americké praxi akceptování prohlášení viny k mírnějšímu trestnému činu nebo přehnané shovívavosti ve snaze vyhnout se nákladům a obtížím, které přináší soudní proces). In Diehm, J. W. *The Introduction of Jury Trials and Adversarial Elements into the Former Soviet Union and Other Inquisitorial Countries*. *Journal of Transnational Law and Policy*, Fall, 2001, poznámka č. 48.

¹⁰² Tohoto výrazu používá například Damaska in *Symposium On Guilty Plea* (cit. výše pozn. č. 11) nebo Pizzi, W. T. a Montana, M. In *The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy*, *Michigan Journal of International Law*, Winter 2004.

¹⁰³ Diehm, J. W. *The Introduction of Jury Trials and Adversarial Elements into the Former Soviet Union and Other Inquisitorial Countries*, pozn. č. 49. (Autor uvádí, že v poslední době zaznamenáváme tendenci ke zkracování řízení před soudem nebo zmírňování trestněprávní kvalifikace obdobně, jako je tomu v případech dohadování. Najdou se dokonce případy, kdy ve složitých případech obvinění získávají určitou protihodnotu za to, že přispějí ke zkrácení řízení.) Cit. výše pozn. č. 101.

nakolik je naopak nutné přizpůsobovat nové prvky vlastním zažitým principům?¹⁰⁴

Z výše uvedeného by se mohlo jevit, že dochází k tzv. amerikanizaci či „adversarizaci“ kontinentálních právních systémů. Takový závěr by však nebyl zcela správný. Porovnáním změn, ke kterým došlo ve vybraných zemích tradičně inkvizičně-právních (Itálii, Francii, Německu a Argentině), v oblasti trestního procesu, dochází profesor Langer k následujícímu závěru. V právních řádech porovnávaných zemí lze identifikovat významné rozdíly, což je změna oproti minulosti, kdy byla kontinentální právní kultura relativně homogenní.¹⁰⁵ Ačkoliv je však silný americký vliv na kontinentální trestní proces neoddiskutovatelný, nevedl tento k „amerikanizaci“, ale spíše „fragmentaci“ právního systému,¹⁰⁶ tedy k vytváření odlišností v rámci systému kontinentálního. Je to dáno tím, že spíše než k přejímání cizích prvků došlo ve zkoumaných zemích k modifikaci stávajících postupů a institutů. K uvedenému je třeba dodat, že také anglosaský právní systém je v oblasti trestního práva procesního konfrontován s kontinentálním právním systémem a modifikován jeho prvky.¹⁰⁷

¹⁰⁴ K této otázce viz např. Legrand, P. The Impossibility of “Legal Transplants” 4 MAASTRICHT J. EUR. & COMP. L. 111, 114 (1997). (Legrand uvádí, že nejen právo je sociálně determinováno, ale také naše myšlení o právu. Interpretace právních pravidel je „funkcí gnozeologických předpokladů vykládajícího, které jsou historicky a kulturně podmíněny.“)

¹⁰⁵ Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 24. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 24.

¹⁰⁷ Viz Klein, S. R. Enhancing The Judicial Role in Criminal Plea and Sentence Bargaining, 84 Tex. L. Rev. 2023. Texas Law Review, June, 2006 nebo Wiegand, W. Americanization of Law: Reception or Convergence? Cit. výše pozn. č. 99.

II.2. Německo

V reakci na přetíženost soudů, složitost některých případů a značnou délku trestních řízení, ale také ve snaze nabídnout spolupracujícím obviněným více jistoty, došlo také v Německu k přijetí specifické formy dohadvacího řízení.¹⁰⁸ Němečtí soudci, prokurátoři a obhájci činní v trestním řízení začali s neformálním vyjednáváním již v průběhu 70. let dvacátého století,¹⁰⁹ ve větší míře pak v době let devadesátých. Podle studie z roku 1986 bylo vyjednávání využíváno zejména v případech trestných činů tzv. bílých límečků a drogových trestných činů,¹¹⁰ dnes se tak nezřídka děje i v případech sexuálního násilí, organizovaného zločinu a korupce, méně často pak v případech vraždy.¹¹¹ Ačkoliv k zákonnému zakotvení dohadvacího řízení nedošlo,¹¹² odhaduje se, že množství případů, které je vyřizováno na základě dohod (*Absprachen*), je značné.¹¹³

Předmětem vyjednávání mohou být jak otázky týkající se obsahu a podmínek meritorního vyřízení trestní věci, tak otázky týkající se procesních podmínek dalšího průběhu trestního řízení.¹¹⁴ S návrhem dohody přichází nejčastěji obhájce, někdy soudce, zřídka i státní zástupce.¹¹⁵ Vyjednávání, ke kterému dochází nejčastěji v kanceláři soudce či v konferenční místnosti soudu, se dříve účastnil pouze soudce a obhájce. Teprve zásahem Spolkového soudního dvora (*Bundesgerichtshof*, dále také „BGH“) byla

¹⁰⁸ Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 15. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁰⁹ Herrmann, J. The Rule of Compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany, 41 U.Chi.L.Rev. 468, 489-93, 503 (1974). In Herrmann, J. Bargaining Justice, A Bargain for German Criminal Justice?, 53 U. PITT. L. REV. 755, 755-57 (1992). Poznámka pod čarou č. 1.

¹¹⁰ Hassemer, R. a Hippler, G. Informelle Absprachen in der Praxis des deutschen Strafverfahrens, StV 8 (1986) 360, 361. In Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 519. Cit. výše pozn. č. 41. Langer uvádí také trestné činy proti životnímu prostředí. In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 15. Cit. výše pozn. č. 11.

¹¹¹ Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 519. Cit. výše pozn. č. 41. Svůj výzkum profesorka Turner podpořila rozhovory s německými obhájci, soudci a prokurátory.

¹¹² Damaska, M. Symposium On Guilty Plea, pozn. č. 7. Cit. výše pozn. č. 11.

¹¹³ Statistické informace uváděné jednotlivými autory se poněkud liší. Viz Pfister, W. Die Verständigung im Strafverfahren, DRiZ, červenec 2004, str. 178. (Autor odhaduje, že *plea bargaining* se vyskytuje v 50 % trestních případů); Schünemann, B. Absprachen im strafverfahren? Grundlagen, gegenständen und grenzen (1990), B18 (V roce 1990 se *plea bargaining* vyskytlo ve 20-30 % případů). In Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 537. Cit. výše pozn. č. 41.

¹¹⁴ Musil, J. Dohody o vině a trestu (*Absprachen*) v Německu, str. 5. Bude zveřejněno v časopise Právník č. 3/2008.

¹¹⁵ Pfister, W. Die Verständigung im Strafverfahren, str. 179. Cit. výše pozn. č. 114. In Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 522. Cit. výše pozn. č. 41.

zavedena praxe, aby byl přítomen také prokurátor.¹¹⁶ Výsledek dohody je pak zaznamenán do protokolu, což je další podmínka vytvořená judikaturou BGH.¹¹⁷ Zaznamenávání do protokolu bohužel není v praxi vždy respektováno,¹¹⁸ což významně snižuje transparentnost celého procesu.

Zákonná pravidla, podle kterých může prokurátor rozhodovat o tom, zda podá obžalobu či ne, poskytují německému prokurátorovi daleko méně autonomie než je tomu ve Spojených státech. Německý prokurátor také po podání obžaloby již nemůže s věcí disponovat. Proto je jeho pozice při vyjednávání oproti americkému kolegovi výrazně slabší.¹¹⁹ Větší pravomoci mají němečtí prokurátoři pouze v případech trestné činnosti menší závažnosti,¹²⁰ kdy na základě ustanovení 153a německého trestního řádu (*Strafprozessordnung*, dále také „StPO“), je prokurátoru za určitých podmínek umožněno nepodávat obžalobu, například pokud obviněný souhlasí s uhrazením škody nebo věnuje určený finanční obnos na charitu.¹²¹ V těchto případech se soudce dohadování neúčastní, pouze schvaluje dosaženou dohodu.¹²²

V případech závažnější trestné činnosti k vyjednávání dochází po vznesení obžaloby před soudem. Výměnou zejména za nižší trest obviněný soudu může poskytnout své přiznání.¹²³ Součástí dohody může být souhlas obviněného s upuštěním od dalších

¹¹⁶ Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen (BGHSt) 43, 195, 202, 4 StR 240/97 (1997). In Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, pozn. č. 113. Cit. výše pozn. č. 41.

¹¹⁷ In Weider, H. J. Der aufgezwungene Deal, 12 STRAFO 2003, 406, 409. (Uvádí, že Spolkový Soudní dvůr vyžaduje záznam „podstaty vyjednávání“, což je více než pouhý výsledek dohody.) In Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 522. Cit. výše pozn. č. 41.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 523.

¹¹⁹ Podle bývalého soudce Nejvyššího soudu USA - Roberta Jacksona - má americký federální prokurátor více kontroly nad životem, svobodou a pověstí druhých, než jakákoliv jiná osoba v Americe. Jackson, R. H. The Federal Prosecutor, 24 J. Am. Judicature Soc'y 18, 18 (1940). Viz také Moohr, G. S. Prosecutorial Power in an Adversarial System: Lessons From Current White Collar Cases, Buffalo Criminal Law Review, vol. 7, 2004.

¹²⁰ In Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 520. Cit. výše pozn. č. 41. (Uzavřenou dohodu soudce odmítne jen velmi zřídka.)

¹²¹ Ačkoliv ustanovení 153a StPO má sloužit v případech, kdy minimální trestní sazba trestu odnětí svobody je nižší než jeden rok, používá se také pro případy závažnější a složitější trestné činnosti. In Herrmann, J. Bargaining Justice, A Bargain for German Criminal Justice? Cit. výše pozn. č. 109.

¹²² Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 521. Cit. výše pozn. č. 41.

¹²³ Prohlášení viny - *guilty plea* - není jako takové zakotveno v německém trestním řádu a nemá ani svůj ekvivalent v němčině.

návrhů (zejména na provedení dalších důkazů),¹²⁴ obviněnému může být nabídnuto zproštění obžaloby pro některé trestné činy či jednotlivé útoky, pokud nabídne své přiznání k jednomu (nejzávažnějšímu) z více spáchaných trestných činů.¹²⁵ V případech organizovaného zločinu (např. drogové trestné činnosti) může obviněný výměnou za nižší trest nabídnout další spolupráci při vyšetřování.¹²⁶

Vzdání se práva na odvolání je v případech dohadování pouze implicitní,¹²⁷ což je dosti zásadní odchylkou od amerického modelu *plea bargaining*,¹²⁸ výslovně obsahem dohody být nemůže.¹²⁹ K této otázce se po předchozí nejasnosti názorů vyjádřil ve svém rozhodnutí velký senát Spolkového soudního dvora,¹³⁰ podle kterého se soudce nemůže zapojovat do vyjednávání o možnosti vzdání se práva na odvolání. Jeho povinností naopak je, aby záznamem do protokolu obviněného upozornil, že má právo na odvolání a že jeho případné předchozí vzdání se není závazné. Zakázáno je také nutit obviněného k přiznání pod hrozbou vyššího trestu nebo nezákonnými sliby.¹³¹ Další zárukou obviněnému je možnost vyloučení soudce pro podjatost v případě, že odmítne vyjednávat s některou ze stran či pokud na obviněného vyvine nátlak. Stejně tak pokud soudce dá předem najevo, jakým způsobem bude případ vyřešen.¹³²

Co do vyjednávání o výši trestu, snížení, kterého může obviněný dohodou dosáhnout, není, tak jako celé dohadovací řízení, nikde zakotveno. Podle průzkumu profesorky Turner je méně výrazné, než je tomu ve Spojených státech; obviněný může

¹²⁴ Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 528. Cit. výše pozn. č. 41.

¹²⁵ Tamtéž, str. 529.

¹²⁶ Zákon o omamných prostředcích - *Betäubungsmittelgesetz* (BtMG) § 31. Tamtéž, str. 522.

¹²⁷ Tamtéž, str. 524.

¹²⁸ Srov. Herrmann, J. *Bargaining Justice, A Bargain for German Criminal Justice?* Str. 764. Cit. výše pozn. č. 109. (Autor uvádí, že německé *Absprachen* nevychází z prohlášení viny ale z přiznání. Svým přiznáním obviněný usnadňuje prokázání skutkových okolností stíhaného trestného činu, což zpravidla zkracuje trestní řízení, ale zcela neeliminuje projednání věci před soudem.)

¹²⁹ BGHSt 43, 195, 202 ff., 4 StR 240/97; BGHSt, Anfrageschl. v. 24.7.2003, StV 10/2003, 544; BGH GSSSt 1/04, NJW 1440/05, Beschluss v. 3.3.2005. In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 519. Cit. výše pozn. č. 41.

¹³⁰ BGH GSSSt 1/04, NJW 1440/05, Beschluss v. 3.3.2005. Tamtéž, str. 519.

¹³¹ BGH St 43, 195, 202 ff., 4 StR 240/97 (1997). BGH, Anfrageschl. v. 24.7.2003, StV 10/2003, 545. Lutz Meyer-Gossner, *strafprozessordnung* § 24, I01-02 (2005). Tamtéž, str. 535.

¹³² BGH 1 StR 574/03, Urteil v. 2.3.2004; BGH 3 StR 452/04, Beschluss v. 8.2.2005. (Podle tohoto rozhodnutí může být soudce vyloučen tehdy, když obhájci naznačí, že pokud obviněný neakceptuje nabídku přiznání viny, znalecký posudek, který bude hodnocen následujícího dne, povede k uložení přísnějšího trestu).

očekávat snížení trestu o 1/3 či 1/4.¹³³ V USA lze přitom dosáhnout až 2/3 snížení trestu. Zároveň je však nutné zdůraznit, že za srovnatelné trestné činy přicházejí v USA v úvahu daleko přísnější tresty.¹³⁴ Z judikatury vyplývá, že výši trestu v protokolu o dohodě nelze stanovit přesně; uvedena může být pouze výše maximální,¹³⁵ neboť na základě průběhu hlavního líčení se výše trestu může změnit.¹³⁶ Pokud by měl být konečný trest přísnější, než jak bylo uvedeno v dohodě, musí být obviněný informován a je nutné mu poskytnout dodatečný čas na přípravu další obhajoby.¹³⁷ Taková situace je pro obviněného značně nepříjemná s ohledem na to, že již poskytnul své příznání a další doprovodné informace. O tom, na kolik již poskytnuté informace mohou být použity v dalším řízení, se vedou spory.¹³⁸

Úlohou německého soudce je působit jako mediátor, manažer, případně dohlížitel nad vyjednáváním.¹³⁹ Zastává tedy pozici mnohem významnější v porovnání se soudcem americkým, v souladu s tradičními zásadami trestního řízení na kontinentu. Výhodou německých soudců je také to, že na rozdíl od svých amerických kolegů mají k dispozici vyšetřovací spis, díky němuž při vyjednávání disponují daleko více informacemi. Tomuto názoru však lze oponovat tvrzením, že informace z vyšetřovacího spisu nemusí být vždy objektivní, neboť obviněný v inkvizičním systému nemá mnoho příležitostí podílet se na shromažďování důkazů. Na druhou stranu ale obviněný, který má možnost nahlížet do spisu, je v německém systému informován lépe, než by byl ve Spojených státech, což zlepšuje jeho vyjednávací pozici. Nepostradatelná úloha soudce při vyjednávání byla potvrzena také Spolkovým soudním dvorem.¹⁴⁰ Tento soud, jakož i německý Ústavní soud (*Bundesverfassungsgericht*) ve své judikatuře opakovaně zdůrazňují, že úloha soudce

¹³³ In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 537. Cit. výše pozn. č. 41.

¹³⁴ Srov. Frase, R. S. a Weigend, T. *German Criminal Justice as a Guide to American Law Reform*, str. 347 - 348. Cit. výše pozn. č. 95.

¹³⁵ BGHSt 43, 195, 202 ff., 4 StR 240/97. In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 519. Cit. výše pozn. č. 41.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ 36 BGHSt 210/83, 214. Tamtéž, str. 524.

¹³⁸ Pfister, W. *Die Verständigung im Strafverfahren*, str. 181. Cit. výše pozn. č. 114; BGH 3 StR 257/03, Urteil v. 16.10.2003. Tamtéž. V USA, v případě neúspěchu *plea bargaining*, tam, kde je účast soudce při vyjednávání povolena, je následující klasické projednání věci před soudem přiděleno jinému soudci.

¹³⁹ Viz Langer, M. *The Rise of Managerial Judging in International Criminal Law*. 53 AM. J. COMP. L. (2005), str. 44 - 45.

¹⁴⁰ BGHSt 43, 195, 202 ff., 4 StR 240/97. In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 524. Cit. výše pozn. č. 41.

v dohodovacím řízení je naprosto zásadní, neboť jeho povinností je ověřit, zda přiznání obviněného je věrohodné.¹⁴¹

Výhody, které němečtí aktéři dohadování oceňují na dohodovacím řízení, se nikterak neliší od těch klasických, s tímto řízením obvykle spojovaných. Zdůrazňuje se, že přiznání, jehož součástí je též poskytnutí návodu k získání dalších důkazů, enormně zkracuje délku trestního řízení. Poškození jsou ušetřeny povinnosti vypovídat, což asi nejvíce ocení oběti násilí sexuálního. Někteří poškození se však naopak mohou cítit zkrácení na svých právech, pokud jim není umožněno účastnit se soudního projednání věci, přičemž pocit nespravedlnosti může přinést i skutečnost, že si obviněný vyjednal nespravedlivě nízký trest. Soudci oceňují, že rozsudek, který je na základě dohody vyhotoven, bývá nepoměrně kratší, než je tomu v případech plného projednání věci.¹⁴² K výraznému zkrácení délky trestního řízení pak samozřejmě vede také vzdání se práva na odvolání, lze-li předpokládat, že vyjednaný a tím pádem předvídaný výsledek není později zpochybňován v odvolacím řízení.

Tak jako ve Spojených státech a ostatních zemích, ve kterých jsou zavedeny konsensuální formy trestního řízení, najde se i v Německu nemálo kritiků dohadování, podle kterých soudci rezignují na svou tradiční úlohu spočívající v odhalování pravdy.¹⁴³ Důkladné a spravedlivé projednání věci, argumentují kritikové, je obětováno za úsporu času, financí a vynaložené energie.¹⁴⁴ Takovými výtkám se někteří němečtí soudci brání námitkou, že zjišťování pravdy zůstává v centru jejich zájmu i při vyjednávání, a že od rozsáhlého dokazování upouštějí pouze tehdy, když obsah spisu vinu obviněného jednoznačně prokazuje.¹⁴⁵ K upuštění od některé z původně uplatněných trestněprávních kvalifikací, argumentují dále, dochází pouze v případech, kdy důkazy nejsou dostatečně silné nebo když např. více spáchaných skutků (či útoků jednoho skutku) nemá vliv na výši

¹⁴¹ BVerfG, 1987 NStZ 419; BGHSt 43, 195, 204, 4 StR 240/97 (1997); BGH GSt 1/04, NJW 1440/05, Beschluss v. 3.3.2005. Tamtéž, str. 529.

¹⁴² Tamtéž, str. 521, 522.

¹⁴³ BGH, Anfragebeschl. v. 24.7.2003, StV 10/2003, 545; Schünemann, B. Absprachen im strafverfahren? at B81-84. Cit. výše pozn. č. 114. Tamtéž, str. 524.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž, str. 529. Uvedené je však v přímém rozporu se zjištěními profesora Musila, podle kterého potřeba dohod vyvstává ponejvíce v složitých důkazních situacích; v situacích jednoznačných, naopak, chybí minimálně na straně prokurátora motivace k vyjednávání. Musil, J. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. Cit. výše pozn. č. 114.

trestu. Vyjednávání o výši trestu je podle dotazovaných soudců možné pouze tehdy, pokud obviněný poskytne své přiznání a zároveň napomáhá při odhalování pravdy.¹⁴⁶

Z uvedeného je patrné, s jakými obtížemi je dohadovací řízení přijímáno zemí pevně zakotvenou v tradičním způsobu řízení o trestních věcech a jak nesnadné je přijmout fakt, že rychlosti řízení nelze zpravidla dosáhnout současně se zjištěním úplného skutkového stavu a zachováním plných práv obviněných. Ačkoliv jsou tedy německé *Absprachen* považovány za formu dohadovacího řízení,¹⁴⁷ v podání některých citovaných autorů daleko více připomínají koncept tradiční polehčující okolnosti spočívající v doznání doprovázeném spoluprací při vyšetřování.¹⁴⁸ Lze se však domnívat, že v praxi, přes absenci dalších prvků adversárního řízení (jako například posílení aktivní účasti obhájce v přípravném řízení, rozšíření pravomoci prokurátora a potlačení úlohy soudce), používání dohod v Německu k podstatnému zkrácení trestního řízení a tím i kýženému odbřemenění soudů skutečně vedlo.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View, str. 529. Cit. výše pozn. č. 41.

¹⁴⁷ Viz např. Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁴⁸ Nicméně existuje i případ, kdy by německé *Absprachen* mohly být považovány za ekvivalent amerického *plea bargaining*. V rozhodnutí z 10. 6. 1998 vydaném druhým senátem BGH bylo potvrzeno rozhodnutí nižších soudů, kterými byl obviněnému uložen osmiletý trest odnětí svobody bezprostředně poté, co na počátku řízení před soudem po sdělení obžaloby prohlásil, že skutkovým zjištěním neodporuje. Rozhodnutí je citováno v Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 44. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁴⁹ K uvedenému se ve svém článku kloní i profesor Musil in Musil, J. Dohody o vině a trestu (*Absprachen*) v Německu. Cit. výše pozn. č. 114.

II.3. Itálie

Italští reformátoři měli, na rozdíl od těch německých, daleko více prostoru při prosazování změn trestního řádu inspirovaných adversárním systémem; a to především díky významné politické podpoře. Proto mohlo v Itálii dojít k mnohem výraznějšímu posunu směrem k anglosaskému systému, s jinými kontinentálně-evropskými zeměmi nesrovnatelným. Z pohledu komparatisty zabývajícího se trestním řízením byly tyto změny nevýznamnější událostí 20. století.¹⁵⁰ Alespoň takový byl původní záměr zákonodárce. V praxi však reforma začala narážet na odpor způsobený neochotou či neschopností opustit zažitá postupy, způsoby interpretace a tradiční rozdělení rolí. Nejvýznamnějším představitelem odporu byl italský Ústavní soud, který v dekadě následující po přijetí nového procesního předpisu vydal několik rozhodnutí, která zpochybnila některé z principů, které byly pro reformu trestního řádu zásadními.¹⁵¹ Přes složitý vývoj, kroky zpět a další následné novelizace však reformní snaha, zejména díky aktivitám zákonodárce, nebyla zcela poražena.¹⁵²

K přijetí nového trestního řádu, nahrazujícího ten dřívější, přijatý za Mussoliniho v roce 1930 (tzv. „Codice Rocco“), došlo v Itálii na podzim roku 1988. Důvody pro reformu byly vysvětlovány potřebou zajistit větší spravedlivost řízení (*giusto processo*), ale také efektivitu rozhodování trestních případů.¹⁵³ Uvádí se také, že reforma měla vytvořit řízení spravedlivější, otevřenější a konzistentnější s hodnotami otevřené společnosti.¹⁵⁴ Silnou motivací pro přijetí zjednodušujících způsobů řízení byly časté prohry Itálie v případech stížností na nepřiměřenou délku řízení u Evropského soudu pro lidská práva.¹⁵⁵ Díky své prestiži byl pro Itálii inspirací především americký model.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Amodio, E. a Selvaggi, E. An Accusatorial System in a Civil Law Country: The 1988 Italian Code of Criminal Procedure, 62 Temp. L. Rev. (1989), str. 1211.

¹⁵¹ Pizzi, W. T. a Montagna, M. The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy, str. 430. Cit. výše pozn. č. 102.

¹⁵² Tamtéž, str. 457 a násl. Ale! Podle profesorky Grande italská silná kontinentálně-právní tradice podporována institucionální strukturou, která nebyla modifikována, způsobila neúspěch italské „transplantace“ sporného systému. In Grande, E. Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance. The American Journal of Comparative Law, Vol. 48, No. 2 (Spring, 2000), str. 256.

¹⁵³ Viz Giuliano Vassalli, Premessa, in Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Progetto Preliminare del Codice di Procedura Penale 5, (1988), str. 6 - 7 in Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 18. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁵⁴ Pizzi, W. T. a Montagna, M. The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy, str. 437. Cit. výše pozn. č. 102.

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 438.

Mezi změny posilující sporný charakter trestního řízení patří v první řadě omezení významu důkazů získaných v přípravném řízení a tedy i připraveného vyšetřovacího spisu, který by se soudci projednávajícímu věc vůbec neměl dostat do rukou.¹⁵⁷ Za zjišťování skutkového stavu na místo vyšetřujícího soudce (*giudice istruttore*) mají nově nést odpovědnost strany v řízení.¹⁵⁸ Vlastní vyšetřování tedy provádí jak státní zástupce (*pubblico ministero*), tak i obhájce.¹⁵⁹ Dále byl do trestního řízení zaveden přímý a křížový výslech svědka.¹⁶⁰ Soudce může provádět důkazy na žádost stran, z vlastní iniciativy pouze výjimečně.¹⁶¹ Rozhodnutími italského Nejvyššího soudu (*la Suprema Corte di Cassazione*)¹⁶² a Ústavního soudu (*la Corte Costituzionale*)¹⁶³ však došlo k opětovnému posílení role soudce při provádění důkazů z vlastní iniciativy.

Ve snaze zrychlit a zjednodušit trestní řízení, došlo k zavedení různých druhů odklonů,¹⁶⁴ mezi nimiž je pro účely této práce nejvýznamnější tzv. uložení trestu na žádost stran (*applicazione della pena sulla richiesta delle parti*).¹⁶⁵ Tento postup je obvykle nazýván italským dohodovacím řízením (*patteggiamento*).¹⁶⁶ Toto řízení je zakotveno v

¹⁵⁶ Grande, E. Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance, str. 230 - 232. Cit. výše pozn. č. 152.

¹⁵⁷ Trestní řád - *codice di procedura penale* (C.P.P.) čl. 431 (1989). In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, pozn. č. 57. Cit. výše pozn. č. 11. Také Amodio, E. a Selvaggi, E. An Accusatorial System in a Civil Law Country, str. 1217. Cit. výše pozn. č. 150.

¹⁵⁸ Giuliano Vassalli, Premessa, in Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Progetto Preliminare del Codice di Procedura Penale 5 (1988), str. 6. In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 27. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁵⁹ K právu státního zástupce provádět vyšetřování viz C.P.P. čl. 358. Vyšetřovací práva obhajoby byla zakotvena v zákoně č. 271/1989 a č. 397/2000. Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, poznámka pod čarou č. 225. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁶⁰ Podle angl. *direct and cross-examination*. Čl. 498. C.P.P.

¹⁶¹ Čl. 190, 493.1, 495.1, 507. C.P.P.

¹⁶² Cass., sez. un., 6.11.1992, Foro It. 1993, II, 65. In Pizzi, W. T., Montagna, M. The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy, str. 448. Cit. výše pozn. č. 102.

¹⁶³ 26.3.1993, n. 111, Gazz. Uff. 1a serie speciale, 31.3.1993, n. 14, Foro It. 1993, I, 1356. Tamtéž.

¹⁶⁴ Čl. 438-64. C.P.P.

¹⁶⁵ Předchůdcem této instituce byla „*applicazione di sanzioni sostitutive su richiesta dell'imputato*“ zavedená v roce 1981 L.vo 24 nov. 1981, n. 689, Racc. Uff. 1981, vol. 13, 3657, publ. v Gazz. Uff., 30.11.1981, č.329. Záběr toho institutu byl výrazně limitovanější; dopadal pouze na případy trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšovala 3 měsíce trestu odnětí svobody. In Pizzi, W. T. a Marafioti, L. The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation, 17 YALE J. INT'L L. 1 (1992), str. 22.

¹⁶⁶ Mimo *patteggiamento* byly v roce 1989 zakotveny další mechanismy. Prvním je „*procedimento per decreto penale*“ C.P.P. čl. 459-64 podobné českému trestnímu příkazu; druhým je „*giudizio abbreviato*“ C.P.P. čl. 438-43. Toto řízení je na rozdíl od *patteggiamento* k dispozici pro všechny trestné činy. Obviněný se zde vzdává práva na soudní projednání věci a souhlasí s odsouzením po předběžném projednání obžaloby (*L'udienza preliminare*) výměnou za snížení trestu o 1/3 regulérní sazby. Grande, E. Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance, str. 254 - 255. Cit. výše pozn. č. 152. Použití tohoto mechanismu původně vyžadovalo souhlas prokurátora. Podmínka souhlasu byla však následně soudy a poté i zákonodárcem omezena. Více viz Catalano, E. M. Il Giudizio Abbreviato, in Giudice Unico e Garanzie Defensive 117.

článcích 444 - 448 italského trestního řádu (*codice di procedura penale*). Původně mohly strany využít dohody pouze před začátkem projednávání věci před soudem, později po ukončení předběžného projednání obžaloby.¹⁶⁷ V rámci *patteggiamenti* mohou prokurátor a obhájce uzavřít dohodu o výši trestu, kterou pak předloží soudci ke schválení. Dohodou může dojít ke snížení trestu o jednu třetinu. Původně dohodnutý trest odnětí svobody nemohl být vyšší než dva roky; od roku 2003 však došlo ke zvýšení hranice až na pět let.¹⁶⁸ Pokud soudce po prostudování spisu nedojde k závěru, že je zde důvod pro zproštění viny a pokud trestně právní kvalifikaci a uložený trest zhodnotí jako přiměřené spáchanému skutku, dohodnutý trest bude uložen.¹⁶⁹

Výrazným rozdílem italského dohodovacího řízení od amerického *plea bargaining* je jeho omezenost a menší flexibilita. Z výše uvedeného je patrné, že *patteggiamento* je vyloučeno v případě trestných činů, u nichž by přicházel v úvahu trest vyšší než 7,5 let odnětí svobody. Dohodování je tedy vyloučeno u závažnější trestné činnosti. Mezi další omezení patří, že snížení regulárního trestu nemůže být větší než o jednu třetinu,¹⁷⁰ a že lze vyjednávat jen o výši trestu, nikoliv o trestněprávní kvalifikaci.¹⁷¹ V zavedení omezenější formy dohodovacího řízení lze spatřovat snahu o nalezení kompromisního řešení zjevného konfliktu se zásadou spravedlivého procesu takovou, jak byla doposud chápána a aplikována. Dalším důvodem byla nespíš také předpokládaná rezistence právníků zvyklých na tradiční inkviziční metody řízení. Proto byla původně možnost dohodovacího řízení otevřena pouze pro případy trestných činů menší závažnosti, teprve později došlo k rozšíření i na závažnější trestnou činnost, stále však s omezením.

Ennio Amodio & Novella Galantini eds., 2000. In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 48. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁶⁷ Grande, E. Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance, str. 239. Cit. výše pozn. č. 152.

¹⁶⁸ Čl. 444.1 C.P.P. Hranice 5 let trestu odnětí svobody byla zavedena zákonem v červnu 2003. Viz L.vo 12 giu. 2003, č.134, čl. 1, 1962, published in Gazz. Uff., 14 giu. 2003, č.136. In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 49. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁶⁹ Čl. 444.2 C.P.P. Dohodnutý trest do dvou let trestu odnětí svobody může soudce nahradit náhradním trestem, jímž je částečné vězení (*semi-detention*) namísto trestu odnětí svobody do dvou let, svoboda pod dohledem (*freedom under surveillance*) namísto trestu do jednoho roku, případně peněžitý trest namísto trestu do šesti měsíců. Viz zákon č. 134/2003, čl. 4.1(a). In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, pozn. č. 238. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁷⁰ Čl. 444.1 C.P.P.

¹⁷¹ Viz Pizzi, W. T. a Marafioti, L. The New Italian Code of Criminal Procedure, str. 22. Cit. výše pozn. č. 165. Jsou zde ale náznaky, že v praxi se používá a je akceptováno soudem, i dohodování o trestněprávní kvalifikaci. Viz Cass. pen., sez. cin., 7 ott. 1998, n.12743. In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 50. Cit. výše pozn. č. 11.

Ačkoliv vzdání se práva na projednání věci před soudem může být považováno za implicitní doznání, součástí *patteggiamenta* není, což je další neméně významná odlišnost italského modelu prohlášení viny.¹⁷² Ve snaze vyhnout se konfliktu s ústavně zaručenou zásadou presumpce nevinu a zásadou spravedlivého procesu, italský zákonodárce umožnil obviněným o své vině pomlčet. V tomto ohledu proto italský koncept připomíná spíše než *guilty plea* americké prohlášení *nolo contendere*.

Třetím rozdílem je pravidlo, podle kterého pokud prokurátor nepřijme dohodu, může obviněný na počátku projednávání věci před soudem, případně též na jeho konci, soudce požádat o přezkoumání důvodů odmítnutí. Důvodem pro odmítnutí dohody přitom může být jednak situace, kdy prokurátor redukovaný trest nepovažuje za adekvátní a dále pokud má prokurátor pochybnosti o pravdivosti skutkových tvrzení obviněného.¹⁷³ Uzná-li soudce námitky obviněného odůvodněnými, může mu uložit o jednu třetinu snížený trest.¹⁷⁴ Tímto má být reflektována zásada rovnosti přístupu ke všem obviněným, jejichž snahou je dohodnout se o vině. Trest uložený na základě dohody¹⁷⁵ (tak jako v případě amerického *nolo contendere*) nemá žádné důsledky pro případné navazující civilní či administrativní řízení.¹⁷⁶

Není divu, že tak radikální změny pravidel trestního řízení v praxi (i mezi akademiky) naráží na jistou míru odporu.¹⁷⁷ Jednou z nejvýznamnějších reakcí bylo rozhodnutí italského Ústavního soudu (dále „Soudu“) č. 313/1990 vydané rok po zavedení *patteggiamenta*.¹⁷⁸ Tímto rozhodnutím Soud prohlásil článek 444.2 italského trestního řádu za protiústavní. Uvedené ustanovení podle Ústavního soudu obecným soudům neumožňovalo kontrolovat, zda mezi dohodnutým trestem a závažností trestného činu

¹⁷² Viz např. Pizzi, W. T. a Marafioti, L. *The New Italian Code of Criminal Procedure*, str. 23. Cit. výše pozn. č. 165.

¹⁷³ Prokurátor má povinnost odmítnutí dohody řádně odůvodnit viz čl. 446, § 6 C.P.P.

¹⁷⁴ Čl. 448.1 C.P.P. Pizzi, W. T. a Marafioti, L. *The New Italian Code of Criminal Procedure*, str. 22-23. Cit. výše pozn. č. 165.

¹⁷⁵ Výrok vynesený na základě dohodovacího řízení je ekvivalentem výroku o vině (C.P.P. čl. 445.1-bis).

¹⁷⁶ Čl. 445.1-bis C.P.P. Výjimkou je pouze pravidlo, že výsledný rozsudek vytváří překážku věci rozsouzené pro účely kárného řízení. Čl. 445.1-bis, 653.1-bis C.P.P.

¹⁷⁷ Mezi kritiky patří např. Ferrajoli, L. *Diritto e Ragione: Teoria Del Garantismo Penale* 576, 655 n. 84 (1989) a Ferrua, P. *La Giustizia Negoziata nella Crisi della Funzione Cognitiva del Processo Penale*, 3 *Studi sul Processo Penale* 131, 134 (1997). Oba kritizují porušování zásady zjišťování pravdy a spravedlivého procesu (včetně ochrany práv obviněného). In Langer, M. *From Legal Transplants to Legal Translations*, str. 52. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁷⁸ Corte cost., 26 giu. 1990, č. 313, 96 Racc. uff. corte cost. 1990, 89. Tamtéž pozn. č. 253.

existuje soulad, čímž byla znemožněna aplikace článku 27.3 italské ústavy, podle kterého cílem potrestání je náprava obviněného.¹⁷⁹ Mimo konflikt se zásadou spravedlivosti řízení a zjišťování pravdy je dále zdůrazňován rozpor s ústavně zaručenou zásadou soudcovské nezávislosti, neboť soudce se může cítit povinen schválit přijatou dohodu.¹⁸⁰ Pozice soudce v dohodovacím řízení, která, jak Ústavní soud zdůraznil, není pouze formální, byla uvedeným rozhodnutím tohoto Soudu významně posílena.¹⁸¹

Přes kritické reakce je dohodovací řízení v Itálii používáno poměrně často.¹⁸² Přesto se nedá hovořit o tom, že by tradiční zásady legality a oficiality byly opuštěny. Italští soudci, tak jako soudci němečtí, totiž zdůrazňují, že se i nadále snaží plnit svou povinnost, jíž je odhalovat pravdu a proto se na zjišťování skutkového stavu aktivně podílí.¹⁸³ Prokurátoři zase uvádějí, že se ve většině případů drží své dřívější úlohy - nestranného vyšetřovatele – spíše než by se považovali za stranu ve sporu.¹⁸⁴ I v případě Italských reformních snah je tedy patrné, jak obtížně se hledají kompromisy mezi zachováním zavedených zásad a akceptací nových adversárních institutů.

¹⁷⁹ Tamtéž, pozn. č. 255.

¹⁸⁰ In Pizzi, W. T. a Montagna, M. The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy, str. 443. Cit. výše pozn. č. 102.

¹⁸¹ In Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, pozn. č. 254. Cit. výše pozn. č. 11.

¹⁸² Mezi léty 1990 a 1998 byl počet případů vyřízených na základě patteggiamenta v případě tribunálu (s jurisdikcí pro všechny trestné činy mimo ty nejvíce závažné) mezi 34 a 42 %. Statistické informace pro období 1990 – 1991 viz Istituto Centrale de Statistica, Statistiche Giudiziarie; 1992 – 1998 viz Istituto Nazionale di Statistica, Statistiche Giudiziarie Penali. Poté co byla možnost dohody otevřena i pro závažnější trestnou činnost, dochází k dohadování ještě častěji. Tamtéž, str. 52, 53.

¹⁸³ Viz např. Grande, E. Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance, , str. 250 - 251. Cit. výše pozn. č. 152.

¹⁸⁴ Tamtéž.

II.4. Slovensko

Tak jako v mnoha dalších zemích, také na Slovensku nabyla potřeba reagovat na problém s narůstající kriminalitou a se vzrůstajícími společenskými náklady trestního řízení na akutnosti. Ve snaze zavést alternativní postupy v prevenci a kontrole kriminality, více zohlednit zájem zainteresovaných stran a zmodernizovat a zjednodušit pravidla trestního řízení, doposud uplatňovaná podle československého zákona č. 141/1961 Sb., jak argumentovali průkopníci nového typu řízení, došlo s účinností v roce 2006 k rekonstrukci slovenského trestního řádu.¹⁸⁵ Podle reformátorů starý trestní řád nezabezpečoval dostatečné respektování základních lidských práv a svobod v trestním řízení, umožňoval zdlouhavé a málo efektivní řízení a byl komplikovaný bez ohledu na to, zda se jednalo o skutkově a právně jednoduchý, či značně náročný případ. Nový trestní proces, který má představovat „syntézu kontinentálního trestního řízení s prvky anglosaského práva“,¹⁸⁶ si klade za cíl uvedené nedostatky odstranit.

Činnost celého justičního systému je podle názoru navrhovatelů reformy možné zefektivnit především vytvořením předpokladů k tomu, aby v časově i finančně náročném hlavním líčení byly projednávány pouze důkazně složité případy, které není možné při zachování požadavku na věcnou správnost a spravedlivost vydaných rozhodnutí řešit jiným, méně formálním a rychlejším způsobem.¹⁸⁷ K dosažení žádoucích změn má přispět mimo jiné zavedení výrazných prvků kontraktovosti a rozšíření možností uplatnění alternativních procesních postupů - odklonů umožňujících vyřízení věci v přípravném řízení nebo v soudním procesu mimo hlavní líčení.

Jedním ze zmíněných odklonů je i nově zavedené dohádovací řízení - řízení o dohodě o vině a trestu (*konanie o dohode o vine a treste*, nazývané také *dohodovacie konanie*). O odklon v případě tohoto institutu jde z důvodu, že uzavřením dohody, pokud

¹⁸⁵ Zákonem č. 301/2005 Zbierky zákonov (dále jen „Z. z.“) ve znění zákona č. 650/2005 Z. z., který je účinný od 1. ledna 2006.

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu dostupná na www.justice.gov.sk. Viz také Klátik, J. Odklon v trestnom konaní jako prostriedok racionalizacie trestnej spravodlivosti. Právny obzor, 90, č. 1, 2007, str. 53. Madliak, J., Romža, S. Niekoľko poznámok k rekonstrukciám trestnoprávných noriem v Slovenskej republike. Bulletin Advokacie, 1/2007, str. 40.

¹⁸⁷ Klátik, J. Odklon v trestnom konaní jako prostriedok racionalizacie trestnej spravodlivosti, str. 55. Cit. výše pozn. č. 186.

je tato následně schválena soudem, se obviněný vzdává projednání jeho trestní věci ve standardním řízení před soudem. Na rozdíl od jiných odklonů řízení o dohodě o vině a trestu není limitované osobou obviněného, právní kvalifikací spáchaného skutku, druhem trestu a dokonce ani výškou zákonem stanovené trestní sazby. Je tedy zřejmé, že v tomto ohledu slovenský model věrně kopíruje model americký.

Autoři komentující přijetí nového institutu vyzdvihují tradiční přínos dohodovacího řízení, které, pokud je „správně“¹⁸⁸ vedené, je prospěšné pro obviněného i stát. Z hlediska společnosti jsou jmenována pozitiva spočívající v úspoře veřejných financí a rychlejším odsouzení pachatelů trestných činů. Výhodou pro prokurátory má být zejména to, že v případech organizovaného zločinu, ve kterých nebudou splněny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného, může i tak dojít ke spolupráci s obviněným při vyšetřování a trestním stíhání členů organizované skupiny či spolupachatelů.¹⁸⁹ Za „morálně ospravedlnitelný“ je nový institut považován díky tomu, že dohoda o vině a trestu je projevem pachatelovy ochoty převzít zodpovědnost za svůj čin, což může být prvním krokem k jeho resocializaci.¹⁹⁰ Na straně druhé umožňuje poskytnutí úlev obviněnému, který spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení, jakousi protihodnotu za jeho vstřícný postoj a aktivitu.¹⁹¹

Podle prokurátorky Lýdie Bartošové není důvod se domnívat, že k přiznání obviněných, resp. prohlášení viny, bude docházet i v těch případech, kdy trestná činnost nebude prokázána bez důvodných pochybností, tedy v případě osob, které se stíhaných skutků nedopustily.¹⁹² S uvedeným závěrem nemohu souhlasit. Odporuje mu totiž praxe zemí, ve kterých je dohodovací řízení již delší dobu aplikováno.¹⁹³ Lze si představit vícero důvodů, pro které obviněný prohlásí vinu i v situaci, kdy se trestného činu nedopustil. Jednou z krajních situací může být například případ recidivisty, vůči kterému svědčí

¹⁸⁸ Nutno dodat, že o tom, co je v tomto kontextu „správné“ vedení řízení se zainteresovaní akademici dohadují již celá léta.

¹⁸⁹ Malošová, G. Dohoda o vine a treste, <http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/Main/ArticleShow.aspx&ArtID=8234&LangID=0> Stránka naposledy navštívena dne 12. 8. 2007.

¹⁹⁰ Tamtéž. Viz také americké „*acceptance of responsibility*“ (pozn. pod čarou č. 52).

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Bartošová, L. Rozsah dokazovania při využití odklonov v prípravnom konaní. *Trestněprávní revue* 5/2007, str 128.

¹⁹³ Srov. např. Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 502. Cit. výše pozn. č. 41.

mnoho důkazů, a který po poradě s advokátem dojde k závěru, že jeho odsouzení je více než pravděpodobné. V takové situaci se obviněnému může jevit výhodné souhlasit s nižším trestem raději, než se vydávat všanc nejistému, s vysokou pravděpodobností negativnímu výsledku soudního řízení. Svou roli může hrát i rasová či etnická otázka, nedostatečná informovanost a jiné. Lze pouze doufat, že k takovýmto situacím v praxi dochází jen zřídka.

Dohadovací řízení, které je upraveno v ustanoveních § 232 a § 233 (přípravné řízení) a § 331 - § 335 (řízení před soudem) zákona č. 301/2005 Z. z. (trestného poriadku, dále jen „tr. por.“), může být iniciováno prokurátorem,¹⁹⁴ obviněným (či jeho obhájcem) nebo z podnětu soudu. Základním předpokladem pro započetí dohadovacího řízení je, že se obviněný přiznal ke skutku, o němž je z výsledku vyšetřování zřejmé, že je trestným činem. Prohlášení obviněného¹⁹⁵ tedy musí být potvrzeno důkazy a musí se týkat pravdivosti všech tvrzení o skutečnostech, které se uvádějí ve skutkové větě usnesení o sdělení obvinění a zároveň ke všem obligatorním znakům skutkové podstaty trestného činu, který se mu klade za vinu.¹⁹⁶ Musí také zahrnovat jeho protiprávnost, která je typovým znakem každé skutkové podstaty trestného činu.¹⁹⁷

Shromažďování důkazů v přípravném řízení není potřebné vykonávat tak rozsáhle, aby jeho výsledky dostatečně odůvodňovaly postavení obviněného před soud; postačí, pokud je odůvodněn závěr, že skutek je trestným činem a že ho spáchal obviněný.¹⁹⁸ Jsou-li tedy splněny uvedené podmínky, prokurátor písemně vyzve obviněného a ostatní oprávněné osoby k vyjádření se k možnosti zahájení dohadovacího řízení. V případě jejich souhlasu je obviněný předvolán a obhájce, poškozený, popř. další zákonem uvedené osoby

¹⁹⁴ Podmínky a postup prokurátora v dohadovacím řízení upravuje vyhláška Ministerstva spravdnosti SR č. 619/2005 Z. z.

¹⁹⁵ Ze znění § 333 odst. 3 písm. h) tr. por. je zřejmé, že slovenský trestní řád rozlišuje mezi prostým „přiznáním“ a „uznáním“ viny, které (nejspíš) pro účely dohody musí splňovat všechny v předchozím odstavci uvedené požadavky.

¹⁹⁶ Bartošová, L. Rozsah dokazovania při využití odklonov v prípravnom konaní, str. 127. Cit. výše pozn. č. 192.

¹⁹⁷ O uznání viny jako předpokladu pro možnost započetí řízení o dohodě o vině a trestu proto nemůže jít, pokud by byl trestný čin spáchán za podmínek některé okolnosti vylučující protiprávnost (např. nutné obrany). Tamtéž, str. 127, odkaz na Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi, str. 57-58. Cit. výše pozn. č. 3.

¹⁹⁸ Bartošová, L. Rozsah dokazovania při využití odklonov v prípravnom konaní, str. 127. Cit. výše pozn. č. 192.

jsou vyzrozuměny. Může se tak stát v průběhu přípravného řízení kdykoliv po sdělení obvinění, nebo až po jeho skončení, kdy je prokurátoru předložen vyšetřovací spis.¹⁹⁹

Pokud se prokurátor s obviněným nedohodnou, pak podle stadia, ve kterém začalo dohadovací řízení, prokurátor na obviněného podá obžalobu nebo věc vrátí policejnímu orgánu k došetření.²⁰⁰ Dojde-li naopak k dohodě (o vině, trestu a dalších výrocích), podá prokurátor soudu návrh na její schválení. Zásadní výhodou a také nejpravděpodobnějším důvodem, proč by obvinění měli usilovat o využití možnosti dohody, je, že dohodnutý trest odnětí svobody²⁰¹ může být podle § 39 odst. 4 zákona č. 300/2005 Z. z. (trestný zákon, dále je „tr. z.“) snížen o jednu třetinu pod dolní hranici zákonné trestní sazby; v případě trestných činů uvedených v § 39 odst. 2 písm. a) tr. z. však nesmí být uložen trest kratší než dvacet let. Návrh dohody následně přezkoumá předseda senátu a podle obsahu spisu buď určí termín veřejného zasedání nebo, zjistí-li závažné porušení procesních předpisů, návrh dohody odmítne. Jedná-li se o zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 8 let, musí být rozhodnutí o zřejmé nepřiměřenosti dohody učiněno senátem v neveřejném zasedání. Návrh dohody je poté projednán ve veřejném zasedání za přítomnosti prokurátora, obviněného a případně jeho obhájce. Po přednesení návrhu dohody je předseda senátu povinen obviněnému položit deset v zákoně stanovených otázek, kterými má zjistit všechny okolnosti podstatné pro rozhodnutí soudu (§ 333 odst. 3 tr. por.):

Zda obviněný a) rozumí podanému návrhu na dohodu o vině a trestu, b) souhlasí, aby se jeho trestní věc projednala touto zkrácenou formou a vzdává se tím práva na veřejné soudní projednání věci, c) rozumí tomu, co tvoří podstatu skutku, který se mu klade za vinu, d) byl jako obviněný poučen o svých právech, zejména o právu na obhajobu, zda mu byla dána možnost svobodné volby obhájce a zda se s obhájcem mohl radit o způsobu obhajoby, e) rozuměl podstatě řízení o návrhu na dohodu o vině a trestu, f) rozumí právní kvalifikaci skutku jako trestného činu, g) byl seznámen s trestními sazbami, které zákon stanoví za trestné činy jemu kladené za vinu, h) se dobrovolně přiznal a uznal vinu za spáchaný skutek, který se v návrhu dohody o vině a trestu kvalifikuje jako určitý trestný čin, i) souhlasí s navrhovaným trestem, trest přijímá a ve

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Obsahem dohody může být i upuštění od potrestání § 232 odst. 3 tr. por.

stanovených lhůtách se podřídí výkonu trestu a ochrannému opatření a nahradí škodu v rozsahu dohody, j) si uvědomuje, že pokud soud přijme návrh na dohodu o vině a trestu a vynese rozsudek, který nabude právní moci vyhlášením, nebude možné proti tomuto rozsudku podat odvolání.

Poté, co obviněný zodpoví položené otázky a vyjádří se také ostatní účastníci řízení, se soud odebere k závěrečné poradě. Soud může rozhodnout jen v rozsahu návrhu na dohodu.²⁰² Schválí-li soud dohodu, potvrdí to rozsudkem, který nabývá právní moci vyhlášením, neboť proti němu není přípustné odvolání. Bylo-li však zásadním způsobem porušeno právo na obhajobu, je možné podat dovolání, které může za podmínek stanovených v zákoně podat také ministr spravedlnosti. V případě, že dohoda není zřejmě nepřiměřená, ale soud ji nepovažuje za spravedlivou, oznámí své výhrady stranám, které mohou návrh pozměnit. Jestliže soud v navrhovaném rozsahu dohodu neschválí nebo jestliže obviněný odpověděl na některou otázku záporně, soud usnesením vrátí věc prokurátorovi do přípravného řízení.²⁰³

Až potud byl popis nově zavedeného dohadovacího řízení velmi podobný americkému modelu. Co je však odlišné, je situace, kdy obviněný částečně neuzná svou vinu, případně nedojde k dohodě o trestu.²⁰⁴ Podle amerického modelu je buď uzavřena dohoda, jež řeší všechny sporné otázky nebo se prokurátor s obviněným (a jeho obhájcem) nedohodne a následuje standardní projednání věci před soudem. Nedosažení dohody o trestu, stejně jako o části viny, však podle slovenského trestního řádu vede k tomu, že prokurátor podává obžalobu, ve které uvede uznání viny obviněného (jakož i to v jakém rozsahu svou vinu neuznal), na základě níž soud v hlavním líčení o trestu resp. „zbytku“ viny rozhodne (§ 232 odst. 4, 5 tr. por.)

Domnívám se, že v těchto případech je prohlášení obviněného použitelné jako důkaz (v rozporu s § 333 odst. 4 tr. por.). V uvedených případech je pak ale popřen smysl dohadovacího řízení, ve kterém obviněný uznává vinu jednak z důvodu zkrácení řízení a úspory prostředků, ale, a to hlavně, ve snaze dosáhnout výměnou za své přiznání a

²⁰² Dohoda tedy nemůže být soudem měněna.

²⁰³ § 334 odst. 3 tr. por.

²⁰⁴ V zákoně taktéž uvedené následky nedosažení dohody o ochranném léčení, ochranné výchově, ochranném dohledu a zabrání věci opomíjím.

případnou spolupráci a vzdání se práva na soudní projednání věci, snížení trestu. Výsledek hlavního líčení o neuznané části viny a trestu (příčemž není zřejmé, zda se může jednat o část skutku nebo jeden z více skutků) je totiž značně nepředvídatelný a pro stěžovatele, který již „odkryl karty“ značně nevýhodný. Co se neuznání části viny týče, z ustanovení trestního řádu se nepodává jakým způsobem a v jaké fázi je rozhodováno o uznané části viny. Lze se domnívat, že není možné soudním rozhodnutím uznat dohodu o části viny a poté vést hlavní líčení o neuznaném zbytku, především pokud se jedná o jeden skutek (z důvodu nutnosti dodržení zásady *ne bis in idem*).

Dohadovací řízení je na Slovensku zavedeno teprve krátce, v době těsně před ukončením této práce byly však již k dispozici předběžné výsledky jeho aplikace; prozatím pouze za rok 2006. Z dokumentu nazvaného *Vyhodnotenie postupu prokurátorov v konaní o vine a treste podľa § 233 a § 234 trestného poriadku*²⁰⁵ se tak podává, že v roce 2006 byly na slovenských prokuraturách uzavřeny dohody s 3244 obviněnými. Z tohoto počtu soudy schválily navržený a dohodnutý rozsudek u 2165 obviněných. Mezi trestnými činy, při jejichž projednávání byla uzavírána dohoda, dominovaly trestné činy majetkové povahy; vyskytly se ale i trestné činy proti životu a zdraví.²⁰⁶ Jedním z faktorů, který taktéž mohl přispět k poměrně vysokému počtu dohod, byla novelizace vyhlášky o odměnách advokátů, podle které dojde-li k dohodě o vině a trestu ještě před podáním obžaloby, obhájci obviněného, který svou vinu uzná, náleží mimo odměny za jednotlivé úkony také paušální odměna ve výšce šestinásobku základní tarifní sazby odměny za jeden úkon právní služby.²⁰⁷

Zkušenosti s užíváním nového institutu hodnotí doktor Jozef Čentíš, člen rekodifikační komise působící na generální prokuratuře, převážně jako pozitivní, zároveň však poukazuje na to, že se projevíly zvýšené nároky, které klade dohadovací řízení na

²⁰⁵ IV/1 Gn 5010/05-161. In Čentíš, J., Magvašiová, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue* 1/2008, str. 17.

²⁰⁶ Informace Krajské prokuratury v Banské Bystrici viz http://mesto.sk/prispevky_velke/kosice/zapolrokpodali2501156414500.phtml?tlac=1 stránka naposledy navštívena dne 26. 7. 2007.

²⁰⁷ Viz § 14 odst. 3 vyhlášky z 20. decembra 2005, ktorou sa dopĺňa vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení vyhlášky č. 279/2005 Z. z.

prokurátory.²⁰⁸ Čentěš proto považuje za nezbytné do budoucna navýšit počet prokurátorů a případně uvažovat i o zavedení pozice asistenta prokurátora.²⁰⁹ Na několik praktických problémů, které se již vyskytly při dohadování, poukazuje ve svém článku také prokurátor Radoslav Mandalík.²¹⁰ Podle citovaného autora je třeba do budoucna zhodnotit, zda prokurátor musí v řízení o dohodě klást obviněnému otázky podobné otázkám uvedeným v § 333 odst. 3 tr. por., které obviněnému obligatorně položí soud při veřejném zasedání o návrhu na uzavření dohody o vině a trestu. Mandalík se domnívá, že postačí poučení obviněného a ostatních přítomných o následcích přiznání viny a upozornění na trest, který zákon umožňuje uložit, jakož i na možnost mimořádného snížení trestu podle § 39 odst. 2 písm. d) a odst. 4 tr. zák. Dále je podle citovaného autora třeba zvážit zúžení důvodů, pro které soud podle § 334 odst. 3 tr. por. vrátí prokurátoru věc do přípravného řízení.²¹¹

Přes teprve nedávno dokončenou rekonstrukci se již v tisku objevily názory, že bude nezbytné některá ustanovení trestního řádu opět novelizovat.²¹² V návrhu novely, která byla v závěru příprav této práce k dispozici, je tak například navrženo umožnit méně výrazné snížení trestu ukládaného na základě dohody, a to nově pouze o jednu čtvrtinu pod dolní hranici zákonné trestní sazby. Jako důvod pro tuto změnu bylo uvedeno, že v praxi docházelo v případě závažných trestných činů k ukládání příliš nízkých trestů, které neodpovídaly závažnosti souzeného jednání.²¹³ Nespokojenost s aplikační praxí vyjádřil i ministr spravedlnosti Štefan Harabin, podle kterého je nepřijatelné, aby stát uzavíral dohody „s nájemnými vrahy, pedofily a mafiány“ pokud nedojde k objasnění případu.²¹⁴

²⁰⁸ Čentěš, J., Magvašiová, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste, str. 18. Cit. výše pozn. č. 205.

²⁰⁹ Tamtéž, viz také stránky Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky <http://www.genpro.gov.sk/index/go.php?id=38&prm1=44> stránka naposledy navštívena dne 26. 7. 2007.

²¹⁰ Mandalík, R. K institutu konania o dohode o vine a treste, Justičná revue 58, 2006, č. 11, str. 1611-1613.

²¹¹ Tamtéž. Další návrhy na změnu uvádí též Čentěš, J., Magvašiová, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste str. 18. Cit. výše pozn. č. 205.

²¹² Stránky měst Slovenské republiky http://mesto.sk/prispevky_veľke/kosice/zapolrokpodali2501156414500.html?tlac=1 stránka naposledy navštívena dne 26. 7. 2007.

²¹³ Důvodová zpráva k novelizovanému zákonu je k dispozici na www.justice.gov.pk. Čentěš k tomu však uvádí, že tyto závěry nejsou ničím podloženy. In Čentěš, J., Magvašiová, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste, str. 18. Cit. výše pozn. č. 205.

²¹⁴ Reakce ministra se vztahovala ke známému případu vraždy podnikatele Jána Kubašiaka, při jejímž projednávání došlo k uzavření dohody s jedním z obviněných, ačkoliv nebyl zjištěn objednatel vraždy. Takovýto postup ministr označuje za neakceptovatelné selhání spravedlnosti. Stránky deníku SME <http://www.sme.sk/c/3353932/Harabin-Som-proti-dohodam-s-vrahmi-mafianmi-a-pedofilmi.html> stránka naposledy navštívena dne 27. 7. 2007.

II.5. Shrnutí

Jak je patné z výše uvedeného, každá ze jmenovaných tradičně kontinentálně-právních zemí přistoupila k adaptaci dohadvacího řízení svébytným způsobem. V Německu, tak jako původně i v USA, jsou *Absprachen* výdobytkem praxe, který legislativa zatím pevně nezakotvuje. Ve srovnání s USA německé nejvyšší justiční orgány svou judikaturou stanoví dohadování přísnější limity. Tím pádem došlo, z pohledu amerického modelu, k anomálii v tom, že v Německu se obviněný při prohlášení viny nemůže výslovně vzdát odvolání. V Itálii měla reforma posilující adversární rysy trestního řízení od počátku silnější podporu, postupem času však i zde bylo nutno ustoupit o několik kroků zpět k tradičnímu modelu a zažitým zásadám. Zásadní odlišností italského *patteggiamenta* pak je, že obviněný výslovně neprohlašuje vinu. Co se poslední z uvedených zemí – Slovenska – týče, zde byla přijata taková forma dohadvacího řízení, která nejméně napodobuje model americký. Již po krátké době používání tohoto institutu se však ozývají některé kritické hlasy volající po změnách a úpravách. Hlas ministra spravedlnosti je v tomto ohledu dozajista jedním z významných. V této chvíli se proto nedá s jistotou tvrdit zda a v jaké podobě dohadování na Slovensku „zakoření“. V každém případě může být vývoj situace v zemi našeho blízkého souseda pro Českou republiku, nacházející se v období příprav novelizace trestního řádu, inspirativní.

III. Argumenty svědčící ve prospěch a v neprospěch dohodovacího řízení

III.1. Argumenty proti

Málo které téma, týkající se adversárního modelu trestního řízení, vyvolává mezi akademiky tak zanícenou diskusi, jako institut prohlášení viny a na něj navazující dohodovací řízení.²¹⁵ Podle odpůrců toho institutu je *plea bargaining* v rozporu s úlohou soudu, zásadou vyšetřovací a soudním monopolem rozhodování o potrestání.²¹⁶ Kritizován je také zjevný konflikt se zásadou zjišťování skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti a cílem trestního řízení, jímž má být nalezení pravdy.

„Nihilistický vztah k pravdě jako cíli dokazování je jenom jedním z důsledků realizace koncepce, podle které trestní řízení představuje spor. Dalším důsledkem je dávno v praxi zakotvené přeceňování jedné z forem důkazů – přiznání viny obžalovaným.“²¹⁷ Zaznívá také názor, že dispozice s případem je ovládána irelevantními skutečnostmi, a dohodovací řízení tak přináší nesprávné a nepřesné výsledky, které nejsou v souladu s potřebami nápravného působení na obviněného ani s požadavky na spravedlivé rozhodnutí z hlediska kontroly kriminality.²¹⁸

Kritikové také tvrdí, že celý systém je předmětem manipulace a vede k vytváření nezdravého vztahu mezi obhájci a státními žalobci.²¹⁹ Podle těchto názorů je v průběhu dohadování na obviněného vytvářen nátlak, aby prohlásil vinu, i když to pro něj nemusí být výhodné. Pokud by totiž trval na své nevině a na projednání věci, vystavuje se

²¹⁵ Viz např. Easterbrook, F. H. Criminal Procedure as a Market System, 12 J. LEGAL STUD. 289 (1983); Schulhofer, S. J. Criminal Justice Discretion as a Regulatory System, 17 J. LEGAL STUD. 43, (1988); Scott, R. E. a Stuntz, W. J. Plea Bargaining as a Contract, 101 YALE L.J. 1909 (1992); Easterbrook, F. H. Plea Bargaining as Compromise, 101 YALE L.J. 1969 (1992); Schulhofer, S. J. Plea Bargaining as Disaster, 101 YALE L.J. 1979 (1992); Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure. Cit. výše pozn. č. 76; Alschuler, A. W. Straining at Gnats and Swallowing Camels: The Selective Morality of Professor Bibas, 88 CORNELL L. REV. 1412 (2003); Bibas, S. Bringing Moral Values into a Flawed Plea-Bargaining System. 88 CORNELL L. REV. 1425 (2003).

²¹⁶ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 336. Cit. výše poznámka č. 2.

²¹⁷ Tučenko, K. F. Trestné súdnictvo USA. Obzor, Bratislava 1983, str. 147. Tamtéž, str. 325.

²¹⁸ LaFave, W. R., Izrael, J. H. Criminal procedure, str. 768. Cit. výše pozn. č. 18. Na nutnost zachování věcné správnosti a spravedlnosti řízení v rámci alternativních institutů trestního řízení poukazují také např. Fenyk, J., Sotolář, A., Sovák, Z. in Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. Trestní právo 7-8/1997, str. 20.

²¹⁹ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 334. Cit. výše poznámka č. 2.

nebezpečí, že za to bude potrestán nespravedlivě.²²⁰ V obzvláště nevýhodné pozici jsou pak nemajetní obvinění, kteří si nemohou dovolit kvalitního obhájce, neboť úloha obhájce při dohadování je naprosto zásadní. Naopak majetní obvinění podpoření týmem renomovaných právníků snáze „přivedou státního zástupce do úzkých“,²²¹ čímž pro sebe dohodnou často nespravedlivě výhodné podmínky.²²²

Speciální kritika je věnována prohlášení *nolo contendere* a prohlášení podle Alforda²²³ a to zejména ze strany prokurátorů a soudců, jakož i některých akademiků. Tak například podle profesora Bibase jsou tato prohlášení nerozumná a měla by být zakázána, přesto, že jsou (v USA) pokládána za ústavně konformní a efektivní. Tato prohlášení podřívají autoritu soudních rozhodnutí před zraky veřejnosti, neboť vytváří dojem, že jsou k přiznání nuceni nevinní (zejména v případě prohlášení podle Alforda). Zároveň kritizovaná prohlášení umožňují těm, kteří ve skutečnosti spáchali trestný čin, popírat svou vinu, což má špatný vliv na jejich rehabilitaci a velice negativní dopad na poškozené.²²⁴

²²⁰ In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations*, str. 502. Cit. výše pozn. č. 41. (Autorka uvádí, že hlavními riziky procesu jsou donucení, nespravedlnost a nesprávná rozhodnutí.)

²²¹ Štěpán, J. *Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech*, str. 300. Cit. výše pozn. č. 38.

²²² Repík, B. *Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo*, str. 96. Cit. výše pozn. č. 5. [Autor uvádí, že „bez (kvalitní právní) pomoci se prohlubuje nerovnost občanů před zákonem, neboť dohoda také může být vynikajícím nástrojem dominance silného nad slabým.“]

²²³ Viz kapitoly I.2.1. a I.2.2.

²²⁴ Bibas, S. *Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure*, str. 1363. Cit. výše pozn. č. 76.

III.2. Argumenty pro

Zastánci dohadovacího řízení oproti tomu na prvním místě argumentují pragmaticky, uvádějíce výhodu spočívající v jednoduchosti a finanční nenáročnosti vyřízení velkého množství případů.²²⁵ Podle těchto názorů v době přetížených soudů a přeplněných věznic je každý právní systém nucen používat nějaký „filtr“ redukující množství případů, které je soudní systém schopen vyřešit. V řadě evropských zemí je takovým filtrem např. trestní příkaz. Udržení dohadovacího řízení (v zemích, kde je tradičně používáno) je podle mnoha teoretiků naprosto nezbytné.²²⁶

Podle názoru dalších podporovatelů tohoto řízení je také potřeba vzít v potaz, že v situaci, kdy kategorie viny a nevinu nejsou vždy jasné a jednoduché, kdy hranice trestní odpovědnosti nejsou přesně vymezeny, a kdy existují některá mimořádně přísná hmotněprávní ustanovení, umožňuje prohlášení viny žádoucí pružnost.²²⁷ Poněkud skepticky pak někteří autoři uvádějí, že nevinný obviněný je na tom dokonce lépe, pokud uzná svou vinu a pustí se do vyjednávání, než kdyby se vydal všanc nejistému a nezřídka nespravedlivému výsledku soudního přelíčení.²²⁸

Dalším argumentem prosazovaným obecně zejména zastánci adversárního systému trestního řízení je nutnost respektovat autonomii rozhodování obviněných,²²⁹ stejně jako snažit se o humanizaci trestního řízení.²³⁰ Systém sporného procesu totiž obviněnému dává pocit, že je skutečně stranou, která na řízení vykonává podstatný vliv. Ve výsledku pak obviněný lépe přijímá dohodnutý rozsudek. Pozitivem je také to, že uložený trest

²²⁵ Easterbrook, F. *Criminal Procedure as a Market System*, str. 290. Cit. výše pozn. č. 215. („Trestní řízení je metodou jak rozdělit omezené zdroje“... „Způsob, jak dosáhnout efektivního rozdělení zdrojů, je ponechat zainteresovaným stranám svobodu v dosahování žádoucí dohody“).

²²⁶ Odpůrcem tohoto názoru je např. Schulhofer, S. ve svém článku *Is Plea Bargaining Inevitable?* 97 *Harv.L.Rev.* 1030 (1984).

²²⁷ LaFave, W. R., Izrael, J. H. *Criminal procedure*, str. 768. Cit. výše pozn. č. 18.

²²⁸ Easterbrook, F. *Criminal Procedure as a Market System*, str. 309 („Dosažení nesprávného rozhodnutí hrozí ve stejné míře i v případě soudního projednání věci“) cit. výše pozn. č. 215; Healey, P. W. *The Nature and Consequences of the Plea of Nolo Contendere*, 33 *Neb. L. Rev.* 428, 433-34 (1954), str. 434 („Obviněný, ačkoliv je nevinen, může požadovat prohlášení *nolo contendere* raději, než akceptovat zátěž a výdaje soudního řízení“).

²²⁹ Štěpán, J. *Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech*, str. 299. Cit. výše pozn. č. 38.

²³⁰ Shipley, C. J. *The Alford Plea: A Necessary but Unpredictable Tool for the Criminal Defendant*, 72 *Iowa L. Rev.* 1063, (1987), str. 1073, 1089. Viz, např., *State v. Garcia*, 532 N.W.2d 111, 115 (Wis. 1995) („Prohlášení podle Alforda umožňuje osobám obviněným z ostudných zločinů vyhnout se výsměchu a ztrapnění“).

přichází v blízké časové návaznosti na spáchaný trestný čin, čímž jsou mimo jiné zvýšeny šance odsouzeného na rehabilitaci.²³¹ Podle zastánců těchto názorů je v kontinentálním trestním procesu třeba významně revidovat zásadu vyšetřovací a soudní monopol rozhodování o potrestání.²³²

V neposlední řadě je zdůrazňována dobrovolnost prohlášení viny.²³³ Názor většiny (zejména) amerických autorit tak vyznívá spíše ve prospěch systému *plea bargaining*. Institut dohodovacího řízení je považován za potřebný filtr, jehož užívání, je-li dohoda dosažena řádnými prostředky, vyznívá ve prospěch všech zúčastněných.²³⁴ Zároveň je dohadování (v zemích, kde je tradičně používáno) považováno za nevyhnutelné, neboť pokud by se systém *plea bargaining* odstranil, volná úvaha státního žalobce by se pouze přesunula do jiných stádií trestního řízení.²³⁵

²³¹ *Brady v. United States*, 397 U.S. 742, 751-752 (1970). („Možnost upuštění od určité trestněprávní kvalifikace, v návaznosti na dohodovací řízení, je z mnohých důvodů nejen nezbytnou, ale také vysoce žádoucí součástí celého procesu. Vede k rychlému a ve většině případů konečnému vyřešení většiny trestních případů, ... zkracování času mezi obžalováním a vyřízením věci zvyšuje naději na rehabilitaci odsouzených...“).

²³² Štěpán, J. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech, str. 299. Cit. výše pozn. č. 38.

²³³ Schulhofer, S. Is Plea Bargaining Inevitable? Str. 1076-78. Cit. výše pozn. č. 226. („Pokud v konkrétním případě existují pochybnosti, obviněný podstoupí řízení před soudem, čímž často dojde ke změně právní kvalifikace v jeho prospěch“).

²³⁴ Štěpán, J. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech, str. 299. Cit. výše pozn. č. 38.

²³⁵ LaFave, W. R., Izrael, J. H. Criminal procedure, str. 778-772. Cit. výše pozn. č. 18.

III.3. Za jakých podmínek je plea bargaining akceptovatelné?

Vzhledem k tomu, že názory na obou stranách zaznívají s neutuchající naléhavostí, je třeba si položit otázku, jaké podmínky musí být dodrženy, aby při používání institutu prohlášení viny a dohodovacího řízení nedocházelo k porušení ústavně zaručených práv. V následujícím textu se budu nejprve zabývat judikaturou Nejvyššího soudu USA a poté judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Ve třetí části pak předkládám vybrané reformní návrhy prosazované některými (především americkými) akademiky.

III.3.1. Nejvyšší soud Spojených států amerických

Otázkou prohlášení viny se Nejvyšší soud Spojených států (dále také jen „Soud“ nebo „Nejvyšší soud“) začal zabývat teprve na konci šedesátých let dvacátého století. Z této doby pochází nejdůležitější rozhodnutí, kterými Soud postupně stanovil meze ústavnosti *guilty plea* a *plea bargaining*. Základní podmínku, kterou je dostatečná komunikace s obviněným a jeho řádné informování, vymezil Soud v rozhodnutí z roku 1969 *Boykin v. Alabama*.²³⁶ Zde se jednalo o případ mladého afroameričana (Soud zde ještě používá výraz „negro“) Boykina, který byl obviněn ze série ozbrojených loupeží.

Nemajetnému Boykinovi byl soudem ustanoven obhájce. Tři dny poté, co byl obžalován, prohlásil vinu ke všem pěti skutkům uvedeným v obžalobě. Z protokolu bylo patrné, že se ke svému prohlášení nevyjadřoval, nebyly mu soudcem kladeny žádné otázky. Trest stanovený porotou byl trestem smrti. Toto rozhodnutí bylo však zrušeno Nejvyšším soudem z důvodu, že v Boykinově případě nebylo z dostupných záznamů zřejmé, že by jeho prohlášení bylo dobrovolné a informované. Soud zdůraznil, že z absence důkazů o jakémkoliv dohadování v tomto případě nelze dovodit, že by se obviněný automaticky vzdával svých ústavně zaručených práv (konkrétně práva nebýt nucen k sebeobviňování, na soudní přelíčení za účasti poroty a práva konfrontovat svědky).²³⁷

²³⁶ 395 U.S. 238, 89 S.Ct. 1709, 23 L.Ed.2nd 274 (1969).

²³⁷ Johnson, P. E. Cases and Materials on Criminal Procedure, American Casebook Series, West publishing company Co. 2nd edition, 1994, str. 630.

V dalším rozhodnutí - *Brady v. U.S.*²³⁸ (1970) - řešil Soud problematiku dobrovolnosti prohlášení viny s ohledem na výši hrozícího trestu, jakož i ceny, kterou pro obviněného má využití jeho ústavně zaručených práv na řádné projednání věci. V tomto případě obviněný Brady prohlásil svou vinu federálním trestným činem únosu ze strachu před hrozícím trestem smrti poté, co se dozvěděl o prohlášení viny spoluobviněného. Brady byl následně odsouzen k 50 ti letům vězení (trest byl posléze snížen na 30 let). V pozdější době po odsouzení došlo k zákazu ukládání trestu smrti za trestný čin únosu (na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu *U.S. v. Jackson*).²³⁹ Brady uplatnil námitku, že jeho prohlášení viny nebylo zcela dobrovolné, neboť jej učinil pod nátlakem - ze strachu před trestem smrti.

Soud se v této věci zabýval možným konfliktem s 5. dodatkem k Ústavě Spojených států [s právem nebýt nucen k sebeobviňování (*right not to plead guilty*)] a 6. dodatkem [právem na porotní soud (*right to demand a jury trial*)] v případě, kdy uložení trestu smrti hrozí pouze tehdy, když obviněný využije svého práva na soudní projednání věci. Ve věci *U.S. v. Jackson* Soud prohlásil, že nevyhnutelnost trestu smrti za trestný čin únosu je silným motivem proto, aby každý obviněný, pro jistotu, prohlásil vinu a vzdal se práva na projednání věci. Případ *Jackson* však na případ *Bradyho* přímo nedopadá. Brady byl řádně zastoupen, důkazy proti němu svědčící byly silné a byla mu podána správná informace o hrozícím trestu smrti. Skutečnost, že se později díky případu *Jackson* změnila judikatura a trest smrti by mu již nemohl být uložen, nečiní jeho rozhodnutí o prohlášení viny nedobrovolným ani nerozumným (*not voluntarily and intelligently made*).²⁴⁰

Obdobně v případě *Bordenkircher v. Hayes*²⁴¹ se Soud vypořádával s problematikou hrozící „odplaty“ za neprohlášení viny. V rámci dohodovacího řízení státní zástupce obviněnému Hayeseovi navrhl, že pokud prohlásí vinu, navrhne pětiletý trest odnětí svobody za stíhaný trestný čin, pro nějž byla stanovena trestní sazba od 2 do 10 let vězení. Pokud by však obviněný trval na své nevině, uvedl státní zástupce v rámci dohadování, musel by se před velkou porotou zpovídat z trestného činu jako recidivista

²³⁸ 397 U.S. 742, 90 S.Ct.1463, 25 L.Ed.2nd 747.

²³⁹ 390 U.S. 570 (1968).

²⁴⁰ Johnson, P. E. Cases and Materials on Criminal Procedure, str. 612. Cit. výše pozn. č. 237.

²⁴¹ 434 U.S. 357, 98 S.Ct. 663, 54 L.Ed.2nd 604 (1978).

(dříve spáchal již dva závažné trestné činy) a podle zákona by byl ohrožen trestem doživotí. Hayes odmítl prohlásit vinu, pročež státní zástupce při projednání věci před velkou porotou navrhl jeho odsouzení jako recidivisty. Výsledkem bylo uložení doživotního trestu. Otázkou před Nejvyšším soudem bylo, zda je ústavně konformní, že Hayes byl potrestán v podstatě za výkon svého práva. Odpověď soudu byla kladná. Obviněný byl zastoupen obhájcem a byl řádně informován, aby byl schopen učinit inteligentní volbu. Potrestání Hayese jako recidivisty bylo zcela podle práva a pokud tento aspekt státní zástupce využil při vyjednávání, nelze proti tomu nic namítat. Soud také prohlásil, že prokurátorův zájem na tom, aby se obviněný vzdal projednávání věci před soudem, je samou podstatou dohádovacího řízení. Disentující soudce ve svém vyjádření vznáší řečnickou otázku, jaký dojem může na veřejnost udělat odsouzení na doživotí v situaci, kdy by se prokurátor smířil i s pětiletým trestem odnětí svobody?²⁴²

Otázkou rozhodování nižšího soudu po té, co došlo ke zpětvzetí prohlášení viny, se zabýval Nejvyšší soud v případě *Alabama v. Smith*.²⁴³ Smith, obviněný z vloupání, znásilnění a sodomie,²⁴⁴ souhlasil s prohlášením viny v případě, pokud nebude obžalován ze sodomie. Státní zástupce souhlasil a soudce Smithovi uložil trest odnětí svobody v trvání 30 let. Proti tomuto rozhodnutí se Smith bránil tvrzením, že nebyl správně informován o tom, jaký trest mu hrozí. Jeho námitka byla přijata a případ byl projednán v řádném řízení alabamským soudem. Výsledkem tohoto řízení bylo odsouzení za všechny tři trestné činy, uložení trestu doživotí a následný trest odnětí svobody na 150 let za trestný čin znásilnění.

Nejvyšší soud posuzoval otázku, zda uložení vyššího trestu při druhém projednávání věci po zrušení předchozího rozsudku je porušením ústavně zaručených práv.²⁴⁵ Napadený rozsudek Soud zrušil, pouze však z důvodu, že se alabamský soud nedostatečně zabýval předchozí judikaturou – případy *Pearce*,²⁴⁶ ve kterém se jednalo o stanovení vyššího trestu ve druhém (následném) soudním řízení a *Rice*,²⁴⁷ ve kterém

²⁴² Johnson, P. E. *Cases and Materials on Criminal Procedure*, str. 622. Cit. výše pozn. č. 237.

²⁴³ 490 U.S. 794, 109 S.Ct. 2201, 104 L.Ed.2d 865 (1989).

²⁴⁴ Zde nekoitální sexuální praktiky.

²⁴⁵ Jedná se o zákaz „*double jeopardy*“ spočívající v zákazu dvojího trestního stíhání za totožný skutek. Viz. čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod ČR.

²⁴⁶ *North Carolina v. Pearce*, 395 U.S. 711 (1969).

²⁴⁷ *Simpson v. Rice* (1969), 395 U.S. 711 (89 S Ct 2072, 23 L Ed 2d 656).

proběhlo soudní řízení poté, co bylo zrušeno rozhodnutí na základě prohlášení viny. Zároveň však Soud zdůraznil, že na rozdíl od případu *Rice* ve věci *Smithe* není toho názoru, že by uložení vyššího trestu bylo ústavně nesouladné, neboť soud učinil své rozhodnutí na základě nových důkazů, které nebyly k dispozici při dohadovacím řízení.

Ve věci *North Carolina v. Alford*²⁴⁸ Soud konstatoval, že není v rozporu s ústavně zaručenými právy, pokud obviněný přijme trest a vzdá se soudního projednání věci za situace, kdy zároveň odmítá prohlásit vinu. V dalším případě, *Santobello v. New York*,²⁴⁹ se Soud vyslovil k užitečnosti a nezbytnosti zachování dohadovacího řízení, zároveň však zdůraznil, že pokud se přiznání obviněného odvíjí od slibu státního zástupce, tato dohoda musí být ze strany obžaloby dodržena, což se v případě obviněného *Santobella* nestalo. Napadené rozhodnutí nižšího soudu bylo proto zrušeno a věc vrácena k novému projednání.

Ve věci *Hill v. Lockhart*²⁵⁰ řešil Soud otázku, co všechno se skrývá pod podmínkou „řádného“ informování obviněného před prohlášením viny. V této věci obviněný *Hill* souhlasil s prohlášením viny, pokud prokurátor navrhne (za trestné činy vraždy a krádeže) trest odnětí svobody v délce trvání 35 let (při trestní sazbě v rozmezí 5-50 let). Dva roky po vydání rozsudku se *Hill* dozvěděl, že jako recidivista bude moci být propuštěn nejdříve po odpykání 1/2 trestu a ne 1/3, jak mu bylo dříve sděleno jeho obhájcem. *Hill* proto tvrdil, že jeho prohlášení viny nebylo plně dobrovolné, s ohledem na neefektivní pomoc obhájce. Nejvyšší soud aplikoval postup zavedený dřívější judikaturou, především rozhodnutím *Strickland v. Washington*.²⁵¹ Podle tohoto postupu je ke zneplatnění prohlášení viny třeba, aby bylo prokázáno, že nebyť chyby obhájce, obviněný by vinu neprohlásil, ale namísto toho by využil práva na soudní projednání věci. V této věci však Soud došel k závěru, že *Hill* relevantní tvrzení neuplatnil a jeho návrhu proto nevyhověl.

²⁴⁸ 40 U.S. 25, 91 S.Ct. 160, 27 L.Ed.2nd 162 Případ byl rozebrán v kapitole I.2.2.

²⁴⁹ 404 U.S. 257 (1971). Viz výše kapitola I.1.

²⁵⁰ 474 U.S. 52 (1985).

²⁵¹ 466 U.S. 668 (1984).

III.3.2. Evropský soud pro lidská práva

K problematice konsensuálních způsobů řízení, mezi něž patří i dohadvací řízení, se vyjadřoval také Evropský soud pro lidská práva (dále také jen „Soud“ či „Evropský soud“). Potřeba Soudu reagovat na otázky, které přináší tyto způsoby řízení, je přirozeným důsledkem situace, kdy prakticky všechny členské státy Rady Evropy postupně některý z konsensuálních způsobů řízení do svých právních řádů zavedly.²⁵² Impulsem k převzetí některých nových prvků do trestního řízení (institutů akuzičního právního systému) bylo mezi jinými doporučení R (87) 18 Výboru Ministrů Rady Evropy o zjednodušení trestní spravedlnosti²⁵³ (dále také „Doporučení“). Tento dokument doporučuje mimo jiné posílení zásady individualizace trestního řízení a zdůraznění zásady oportunity. Co se dohadvacího řízení týče, doporučuje se zavést jej za podmínek, že obviněný prohlásí svou vinu stíhaným skutkem před soudcem a veřejně. Důkazy v takovém řízení mají být prováděny jen v míře nezbytně nutné, před uložením trestu by však soudce měl mít příležitost vyslechnout obě strany. Za splnění takto obecně stanovených podmínek by podle Doporučení mělo být možné, aby k vyřízení trestní věci došlo bez všech jinak nezbytných fází trestního stíhání.²⁵⁴

S ohledem na výše uvedené logicky následuje, že otázku, za jakých podmínek je v trestním právu možné dohodou obejít soudní proces nebo jeho část a vzdát se tak záruk, které jsou spojeny s klasickým soudním projednáním věci, a které zabezpečují řádný výkon trestní spravedlnosti, musel řešit i Evropský soud. Mezi zásady (či práva), jejichž konflikt při projednání věci v řízení po prohlášení hrozí, tento Soud ve svých rozhodnutích uvádí presumpci nevin, rovnost občanů před zákonem, proporcionálnost sankce, transparentnost, veřejnou kontrolu aj. I přes zjevnou kolizi se zásadou zjištění objektivní pravdy, která je zjednodušeným způsobem řízení vlastní, a možných rizik pro obviněného, však Evropský soud možnost použití těchto institutů nevyloučil. Pouze zdůraznil, že alternativní formy řízení jsou v souladu s právy chráněnými Úmluvou pouze tehdy, pokud

²⁵² Může se jednat o *guilty plea* a *plea bargaining*, mediaci, trestní příkaz, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a různá jiná zkrácená a zjednodušená řízení.

²⁵³ Doporučení R (87) 18 a výkladové memorandum (1987) 333.

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet&DocId=694268&SeMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=44922> Stránka naposledy navštívena dne 27. 7. 2007.

²⁵⁴ Tamtéž. Je však nutné také zmínit, že *plea bargaining* je doporučováno pouze těm zemím, jejichž ústavně-právní tradice zavedení takového institutu dovoluje.

jsou doprovázeny přeměřenými zárukami, a především je-li zjištěn skutečně dobrovolný souhlas obviněného.²⁵⁵

Soud tedy zásadně akceptuje, že vzdání se práva na proces nebo některých procesních záruk, může být výhodné jak pro dotčené osoby, tak pro orgány státu (a zároveň nerozporné s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Úmluvou“). Vzhledem k tomu ale, že „právo na soud má v demokratické společnosti tak velký význam“,²⁵⁶ obviněný jej nemůže ztratit jen proto, že přistoupil na mimosoudní dohodu.²⁵⁷ Vzdání se práva proto musí podléhat přísné kontrole.²⁵⁸ Tato kontrola se týká jednak otázky, kterých práv se lze vzdát,²⁵⁹ a dále podmínek platného vzdání se práv chráněných Úmluvou.

Otázku práva na soud (zaručeného článkem 6 Úmluvy) v souvislosti se zkráceným či zjednodušeným řízením řešil Soud s ohledem na institut trestního příkazu,²⁶⁰ blokových pokut²⁶¹ či narovnání. Názory Soudu vyslovené v jednom z takových případů - *Deweere v. Belgie*²⁶² - jsou přitom použitelné i pro posuzování dohadovacího řízení. Ve jmenované věci šlo o narovnání (transakci), kterému se měl podrobit stěžovatel - řezník, který se dopustil cenového deliktu. Možnosti, před které byl stěžovatel postaven prokurátorem, spočívaly buď v zaplacení částky 10 000 FB v rámci narovnání, nebo strpění uzavření jeho obchodu až do rozhodnutí soudu.

Jednou z nutných podmínek, které musí být splněny při vzdání se práva, je podle Soudu absence donucení. Tato podmínka v *Deweere* případě nebyla splněna. Stěžovatel se totiž práv zaručených článkem 6 vzdal jen pod hrozbou vážné újmy, kterou by pro něj

²⁵⁵ Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 96. Cit. výše pozn. č. 5.

²⁵⁶ Rozsudek *Deweere v. Belgie* z 27. 2. 1980, A č. 35, § 49.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 96. Cit. výše pozn. č. 5. [„V oblasti, která spadá do rámce veřejného pořádku (*ordre public*) členských států RE, opatření nebo řešení napadnuté jako odporující článku 6 vyžaduje zvláště pozornou kontrolu“].

²⁵⁹ Vzhledem k tomu, že v případě *guilty plea* a *plea bargaining* jde především o vzdání se práva na projednání věci před soudem, případy, ve kterých Soud řešil otázku, kterých dalších práv se lze vzdát, opomímám.

²⁶⁰ Vyřízení věci trestním příkazem podle Soudu není v rozporu s Úmluvou, jestliže obviněný měl reálnou možnost podat odpor. Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 97. Cit. výše pozn. č. 5.

²⁶¹ Uložení blokové pokuty (za nesprávné parkování) není v rozporu s principem nevinny, jestliže je možné obrátit se na soud. Rozhodnutí Komise *Duhs v. Švédsko* ze 7. 12. 1990, DR, 67, str. 204.

²⁶² Cit. výše pozn. č. 259.

znamenalozavření obchodu. K tomu belgická vláda namítla, že v případě narovnání je prvek donucení - hrozba trestního stíhání a uložení trestu, zpravidla přísnějšího než dohodnutá pokuta, vždy přítomen. Podle Soudu však perspektiva postavení před soud, která zajisté vede mnohé obviněné k souhlasu, Úmluvě neodporuje. Smluvním státům je totiž poskytnuta volnost prohlásit za trestný čin a stíhat jednání, které není výkonem práv chráněných Úmluvou. V daném případě však stěžovatelova obava nepramenila z možnosti trestního stíhání, ale z nařízení prokurátora uzavřít prodejnu, které by mohlo trvat celé měsíce a mít pro stěžovatele těžké existenční následky. Další hledisko, které vzal Soud v potaz, byl velký nepoměr mezi tím, co obviněnému hrozilo a nízkou transakční (narovnávací) pokutou.²⁶³ Tento poslední aspekt může mít význam při posuzování praxe prokurátorů, kteří nadsazují kvalifikaci i požadovaný trest, aby měli při dohodovacím řízení lepší pozici.²⁶⁴

Donucení (tentokrát k prohlášení viny) namítal také stěžovatel v případě *X v. Spojené království*.²⁶⁵ Zde stěžovatel (resp. jeho manželka) tvrdil, že nebýt nucení k prohlášení viny obhájcem (který mu prohlášení viny doporučil po předchozí domluvě se soudcem), byl by setrval na své nevině a podstoupil řádný trestní proces. Tehdy existující Evropská komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) však dospěla k závěru, že k porušení stěžovatelových práv nedošlo. Podle anglického trestního práva pokud obviněný prohlásí vinu, neprobíhá již celé trestní řízení v klasickém smyslu. Pokud soud zjistí, že obviněný byl dostatečně informován a srozuměn s následky svého prohlášení a toto je úředně zaznamenáno, následuje pouze řízení o uložení trestu. Podle Komise takováto praxe, také s ohledem na praxi dalších zemí, není v rozporu s právem na spravedlivý proces zaručeným článkem 6 Úmluvy.²⁶⁶

Za donucení nebylo možno považovat ani informaci sdělenou soudcem obviněnému ve věci *Philip Hall v. Spojené království*.²⁶⁷ V této věci soudce obviněnému připomenul, že má také k dispozici příslušné ustanovení zákona o trestním soudnictví a veřejném pořádku (*Criminal Justice and Public Order Act 1994*), podle kterého prohlásí-li

²⁶³ Rozsudek *Deweer* § 50-51. Cit. výše pozn. č. 259.

²⁶⁴ Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 97. Cit. výše pozn. č. 5.

²⁶⁵ Stížnost č. 5076/71, ze dne 23. 3. 1972. Internetová verze rozhodnutí, s ohledem na starší datum, neobsahuje čísla stránek.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti č. 65327/01.

vinu, má nárok na snížení trestu. Podle Soudu tímto obviněný nebyl vystaven nepřipustnému nátlaku a zároveň nedošlo k porušení zásady presumpce nevinu. Obviněnému bylo pouze umožněno učinit informovanou volbu.²⁶⁸

Otázkou kolize dohádovacího řízení se zásadou presumpce nevinu se Komise zabývala také ve věci *Lutz v. Německo*.²⁶⁹ V tomto případě vyjádřili komisaři Trechsel a Frowein názor, že presumpce nevinu je zárukou v individuálním zájmu obviněného, s níž tento může volně disponovat; může se jí tedy vzdát tím, že vinu uzná.²⁷⁰ V této souvislosti je však třeba rozlišovat uznání viny (*guilty plea*) jako institut, který bez rozhodnutí soudu o vině může být základem pro uložení trestu, a na straně druhé doznání, které v kontinentálních systémech je pouze jedním z důkazů viny, která musí být vyslovena soudem v rozsudku.²⁷¹ Převažuje názor, že souhlas obviněného s potrestáním bez soudního přelíčení nelze interpretovat jako doznání, tím méně jako uznání viny.²⁷² Podle některých názorů tak rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a jiná podobná rozhodnutí ani nesmějí obsahovat formální konstatování viny, když tato nebyla zjištěna v řádném řízení.²⁷³ Tyto názory však podle Repíka vedou do „slepé uličky“, neboť uložení dohodnuté sankce je podle principu *nulla poena sine culpa* možné pouze tehdy, když vina právně existuje.²⁷⁴

Za významný považují také názor vyjádřený částečně disentujícím soudcem Zagrebelským ve věci *Meftah a další v. Francie*.²⁷⁵ Tento soudce zdůrazňuje, že ačkoliv zjednodušená trestní řízení neposkytují všechny záruky spravedlivého procesu, které garantuje článek 6 Úmluvy, nejsou s Úmluvou v rozporu, pokud je k dispozici alternativní řízení, které podmínky odvoditelné z článku 6 plně respektuje a obviněný dostane možnost učinit informovanou a svobodnou volbu. Jinak by totiž každé řízení na základě prohlášení viny bylo nepřijatelné (s Úmluvou rozporné) a zkrácená řízení, která jsou nezbytná pro

²⁶⁸ Tamtéž, str. 6, odst. 3.

²⁶⁹ Rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Application no. 9912/82.

²⁷⁰ Tamtéž, str. 38.

²⁷¹ Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 99. Cit. výše pozn. č. 5.

²⁷² Viz Doporučení výboru ministrů RE R (87) 18, str. 24. Cit. výše pozn. č. 98. Též Císařová, D. a kol. Trestní právo procesní, Linde, Praha 2001, str. 419 a 422.

²⁷³ La mise en état des affaires pénales. La documentation française, Paříž 1991, str. 86 in Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 99. Cit. výše pozn. č. 5.

²⁷⁴ „Lze-li se práva na presumpci nevinu vzdát, co brání tomu, aby souhlas obviněného byl interpretován jako uznání viny, při podmíněných dohodách podmíněné, při nepodmíněných definitivní? Dohodnutá sankce nemůže mít jiný základ než vinu, skrytě či otevřeně uznanou“. Tamtéž.

²⁷⁵ Stížnost č. 32911/96, 35237/97 a 34595/97, rozsudek ze 26. 7. 2002.

fungování justice, by nemohla být nadále užívána. Soud však již ve svých dřívějších rozhodnutích došel k závěru, že zkrácená řízení jsou s článkem 6 v souladu (viz *Kwiatkowska v. Italy*),²⁷⁶ přičemž i Komise došla k obdobným závěrům.²⁷⁷

²⁷⁶ Rozsudek, č. 52868/99 ze dne 30. 11. 2000.

²⁷⁷ V rozhodnutích *X v. Spojené království*, č. 5076/71, rozhodnutí Komise ze 23.3.1972 a *R.O. v. Spojené království*, č. 23094/93, rozhodnutí Komise ze 11. 5. 1994.

III.3.3. Názory akademiků

V této části práce přináším několik názorů vyslovených akademiky zabývajícími se institutem *plea bargaining*. Jedná se především o americké autory, kteří se již celá léta zabývají otázkou, jakým způsobem by dohodovací řízení mělo být prováděno, respektive jakými pravidly by se mělo řídit, aby nedocházelo k podryvání smyslu trestního řízení, k porušování práv obviněných nebo poškozených a důvěry veřejnosti v trestní justici. Z velkého množství článků, které jsou k tomuto tématu k dispozici, jsem vybrala pouze reprezentativní vzorek nejčastěji zastoupených názorů.

III.3.3.1. *Plea bargaining* a výchovný a rehabilitační účel trestního řízení

Zastánci dohodovacího řízení se shodují v tom, že mezi nejdůležitější výhody tohoto institutu patří úspora času a peněz, snížení nejistoty obviněného ohledně výsledku řízení a umožnění jeho svobodné volby.²⁷⁸ Pokud je obviněným zároveň zajištěn kvalitní obhájce a soud při schvalování dohody ověří, zda prohlášení obviněného bylo dostatečné, informované a svobodné, jakož i učiněné na základě dostatečně zjištěných skutkových okolností, je možno považovat *plea bargaining* za ústavně souladné.²⁷⁹ Soudce Frank Easterbrook, jeden z hlavních propagátorů dohodovacího řízení, připodobňuje trestní spravedlnost trhu, který umožňuje stranám „prodat“ svá procesní práva výměnou za výhody plynoucí z prohlášení viny.²⁸⁰ Podle Easterbrooka a profesorů Roberta Scotta a Williama Stuntze, takovýto „obchod“ významně posiluje autonomii obviněných.²⁸¹ Obviněnému tedy má být umožněna svobodná volba a informace, aby se mohl rozhodnout, který postup pro něj bude nejvýhodnější. Scott a Stuntz však zároveň zdůrazňují nutnost dodržování záruk proti nátlaku vyvíjenému na obviněné.²⁸² Jak je patrné, zastánci dohodování se soustředí především na procesní hodnoty - svobodu volby, rychlost a finanční zátěž.

²⁷⁸ Viz např. Church, T. M. Jr. In Defense of "Bargain Justice", 13 Law & Soc'y Rev. (1979), str. 513-16.

²⁷⁹ Viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA *Santobello*, 404 U.S. str. 261-62.

²⁸⁰ Easterbrook, F. Criminal Procedure as a Market System. Cit. výše pozn. č. 215; Easterbrook, F. H. *Plea Bargaining as Compromise*. Cit. výše pozn. č. 215.

²⁸¹ Easterbrook, F. Criminal Procedure as a Market System, str. 317; Scott, R. E. a Stuntz, W. J. *Plea Bargaining as a Contract*, str. 1913-17. Cit. výše pozn. č. 215.

²⁸² Scott, R. E. a Stuntz, W. J. *Plea Bargaining as a Contract*, str. 1918-35.

Tradiční kritikové pak namítají, že prohlášení viny podkopává sporný charakter procesu, zásadu, že skutek má být zjištěn nade vší pochybnost a další procesní záruky.²⁸³ Hlavní představitelé kritiky – profesori Albert Alschuler a Stephen Schulhofer - namítají, že *plea bargaining* podrývá zásady spravedlivého procesu tím, že umožňuje prokurátoru „usurpovat“ neutrální roli soudce a obhájcům „šetřit silami“ a vyhýbat se veřejnému projednání trestních věcí.²⁸⁴ Vyjednávání dále odporuje zásadě rovného zacházení, a oslabuje důvěru veřejnosti ve spravedlnost řízení.²⁸⁵ I tyto námitky, jak je patrné, jsou procesního charakteru. Proti sobě zde stojí zejména hodnoty rychlosti řízení a autonomie obviněného a na druhé straně spravedlivost procesu, jakož i správnost výsledku.

Profesor Stephanos Bibas přináší nový pohled na celý problém.²⁸⁶ Zdůrazňuje, že zastánci i kritikové dohadování se soustředí pouze na procesní stránku věci a přitom zapomínají na hodnoty hmotného práva, jakými je odplata, výchova pachatelů trestných činů, jejich náprava, rehabilitace oběti aj.²⁸⁷ Bibas zdůrazňuje, že úkolem trestního práva je více než jen co nejrychleji uvěznit zločince.²⁸⁸ Naznačuje, že v případě rozhodnutí na základě dohody hrozí nedostatečné odsouzení trestných činů. Takové pak u odsouzených nevyvolá pocit lítosti, který by vedl k potřebě ospravedlnění se oběti a vzájemnému usmíření, čímž se brání v rehabilitaci obětí a podkopávají se morální normy jakými jsou čestnost, důvěryhodnost, disciplína, nenásilí nebo respekt k druhým.²⁸⁹

Bibas proto v rámci akademické debaty navrhuje zabývat se více tím, zda jsou v dohadovacím řízení dodržována i hmotná práva (a tedy naplňovány uvedené cíle trestního práva). Tento přístup by podle něj vyžadoval změny v přístupu hlavních aktérů dohadování. V první řadě by se obhájci měli snažit o více než jen o naplnění přání svých

²⁸³ Viz např. Alschuler, A. W. Implementing the Criminal Defendant's Right to Trial: Alternatives to the Plea Bargaining System, 50 U. Chi. L. Rev. 931 (1983), str. 932-34; Schulhofer, S. J. Plea Bargaining as Disaster. Cit. výše pozn. č. 217; Schulhofer, S. J. A Wake-Up Call from the Plea-Bargaining Trenches, 19 Law & Soc. Inquiry (1994), str. 136-39.

²⁸⁴ Viz např. Alschuler, A. W. Implementing the Criminal Defendant's Right to Trial; Schulhofer, S. J. Criminal Justice Discretion as a Regulatory System. Cit. výše pozn. č. 215.

²⁸⁵ In Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure, str. 1368. Cit. výše pozn. č. 76.

²⁸⁶ Bibas ve své práci částečně navazuje na dřívější práci Alschulera - Alschuler, A. W. The Changing Plea Bargaining Debate, 69 Cal. L. Rev. str. 661 - 662.

²⁸⁷ Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure, str. 1367. Cit. výše pozn. č. 76.

²⁸⁸ Viz Dubber, M. D. Policing Possession: The War on Crime and the End of Criminal Law, 91 J. Crim. L. & Criminology (2001), str. 849.

²⁸⁹ Tamtéž, str. 1366 a 1408.

klientů, ale také o jejich výchovu a o to, aby jednali v jejich dlouhodobějším zájmu.²⁹⁰ Také role soudců a prokurátorů by měla být „znovu promyšlena“.²⁹¹ Měli by méně dbát o maximální počet odsouzených a vyřízených případů a více o výchovu, ospravedlnění, uzdravení a usmíření.²⁹²

V praxi by dále nemělo docházet k tomu, že soudci automaticky ukládají snížený trest, aniž by brali ohled na to, zda obviněný prohlašující vinu zároveň plně akceptoval odpovědnost za spáchání trestného činu.²⁹³ Soudci by podle Bibase měli trvat na detailnějších přiznáních a užívat více „moralizujícího“ jazyka při odsuzování spáchaného zločinu.²⁹⁴ Také poškození by měly mít šanci konfrontovat obviněného v dohadovacím řízení. Tímto by mohlo být dosaženo toho, že by se prokurátoři nesoustředili jen na rychlost řízení bez ohledu na další substantivní zásady.²⁹⁵ Dodržování uvedených zásad však vyžaduje větší finanční výdaje.²⁹⁶

Ve svém článku Bibas dále uvádí, že by rozhodně mělo být upuštěno od možnosti *nolo contendere* a Alfordova prohlášení. Ačkoliv jsou tyto instituty považovány za ústavně souladné a jsou podporovány mnoha akademiky (např. Frankem Easterbrookem a dokonce i kritikem dohadování Albertem Alschulerem), podle Bibase podkopávají význam veřejného prohlášení viny před soudem. Podrývají také důvěru veřejnosti ve správnost a spravedlivost soudních rozhodnutí, vytvářejíce představu, že nevinní obvinění jsou nuceni prohlásit vinu. Zároveň také umožňují těm, kteří jsou vinní, neuznat svou odpovědnost. Tím pádem je omezena možnost nápravy těchto pachatelů, jejich výchova, jakož i ozdravný proces obětí. Trestně procesní pravidla by podle Bibase neměla

²⁹⁰ Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure, str. 1409. Cit. výše pozn. č. 76.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Viz O'Hear, M. M. Remorse, Cooperation, and "Acceptance of Responsibility": The Structure, Implementation, and Reform of Section 3E1.1 of the Federal Sentencing Guidelines, 91 Nw. U. L. Rev. (1997) str. 1534, 1539-42.

²⁹⁴ Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure. Cit. výše pozn. č. 76.

²⁹⁵ Srov. Starkweather, D. A. Note, The Retributive Theory of "Just Deserts" and Victim Participation in Plea Bargaining, 67 Ind. L.J. (1992), str. 874-75.

²⁹⁶ Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure, str. 1372. Cit. výše pozn. č. 76.

umožňovat, aby se obvinění zbavovali odpovědnosti a zakrývali pravdu.²⁹⁷ Využití dohadovacího řízení by podle něj mělo být umožněno jen těm, kteří se přiznají.²⁹⁸

Názory uvedeného autora považují, v akademické či filozofické rovině, za významné. Nabádá-li však Bibas advokáty, aby svým chováním pomýšleli na dlouhodobý zájem klienta a svým chováním přispívali k jeho nápravě, těžko říct, na kolik toto můžeme od advokátů vyžadovat. „Moralizující“ obhájce by brzy mohl přijít o svou klientelu, nehledě na to, že advokát velmi často nemá přesné a úplné informace o tom, zda se jeho klient skutečně trestného činu dopustil a jeho práci jistě usnadňuje, když při nedostatku informací o opaku nevinu předpokládá. Těžko si lze také představit, že by advokát nabádal svého klienta ke kajícímu v případě, kdy jeho vina není prokazatelná nade vší pochybnosti. Naopak není nutné advokátům připomínat, že mají vést k projevu lítosti a přiznání klienty tehdy, kdy všechny důkazy svědčí proti nim.

Požadavek, aby hlavním zájmem soudce nebylo jen rychlé zbavení se věci, je jistě nutné si často připomínat. Soudce by samozřejmě neměl přijímat prohlášení viny automaticky, neboť jeho úkolem by vždy mělo být ověření, zda prohlášení bylo učiněno svobodně a odůvodněně. Na kolik však soudce může ovlivnit nápravu obviněného svým moralizujícím jazykem, lze jen těžko odhadnout. Osobně bych byla spíše skeptická.

Pokud Bibas dále kritizuje prohlášení *nolo contendere* a prohlášení podle Alforda, souhlasím s ním v tom, že především na veřejnost tato prohlášení nedělají dobrý dojem. Nedomnívám se však, že pouze samotné prohlášení viny umožní nápravu odsouzeného. Lze si představit situaci, kdy je stíhaný skutek dostatečně objasněn pouze v omezené míře (např. jen několik z většího počtu útoků). V takové situaci může obviněný učinit prohlášení pouze k takto zjištěnému skutkovému stavu; není jeho povinností uvádět i další skutečnosti, které by svědčily v jeho neprospěch. Prohlášení *nolo contendere*, které stěžovatele nenutí lhát, by v takovém případě bylo možno považovat za vhodné. Jsem také toho názoru, že už akceptací trestu bez řádného projednání věci, uznává obviněný zároveň odpovědnost za stíhaný trestný čin bez ohledu na nejednoznačnost jeho prohlášení viny. K jeho převýchově by pak měl, spíše než jednání soudce, přispět vězeňský (či alternativní

²⁹⁷ Tamtéž, str. 1364.

²⁹⁸ Tamtéž.

nápravný) program. Na obranu obou kritizovaných prohlášení se lze také přidržit realistického názoru vysloveného Alschulerem, který prohlášení podle Alforda považuje za „menší zlo“ v systému, kdy ani plné projednání věci před soudem nemusí vést ke spravedlivému odsouzení pachatele.²⁹⁹

III.3.3.2. Odsouzení nevinných

Jiný problém, vycházející více z teorie než z americké praxe, se týká problému odsouzení nevinných v dohadovacím řízení. Autor Oren Gazal ve své práci vychází z předpokladu, že je-li dohadování přípustné bez omezení, mohou prokurátoři dosáhnout dohody i tehdy, když skutková zjištění jsou důkazně jen velmi málo podložena (tedy v tzv. „slabých“ případech) pouze tím, že obviněnému nabídnou velké ústupky.³⁰⁰ Vzhledem k tomu, že některé případy jsou „slabé“ právě proto, že obviněný je nevinný, a s ohledem na to, jak velké množství trestních případů ve Spojených státech vyústí v prohlášení viny,³⁰¹ lze podle Gazala dovodit, že nezbytně dochází k odsouzení nevinných.³⁰²

Na problém nespravedlivě odsouzených ve své práci poukazuje i profesor Ronald F. Wright, který analýzou statistický údajů zjistil, že se stoupajícím počtem věcí vyřízených dohodou (ve Spojených státech) výrazně poklesly počty případů ukončených zproštěním obžaloby nebo odložením věci.³⁰³ Wright vychází z toho, že výrazně snížený počet zproštění viny není dán (ve významné míře) zvýšenou profesionalitou prokurátorů, kteří by lépe filtrovali neodůvodněné případy. Vzhledem k tomu je podle něj neustále se zvyšující počet případů uzavřených na základě *plea bargaining* alarmující.³⁰⁴

²⁹⁹ Alschuler, S. W. The Defense Attorney's Role in Plea Bargaining. Cit výše pozn. č. 86.

³⁰⁰ Gazal, O. Partial Ban on Plea Bargains, John M. Olin Center for Law & Economics Working Paper Series, Year 2005 Paper 59, str. 13.

³⁰¹ Gazal uvádí cifru 95 %, uvádí se ale i nižší hodnoty. Tamtéž, str. 22.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Wright, R. F. Trial Distortion and the End of Innocence in Federal Criminal Justice, Wake Forest University, bepress Legal Series, year 2005. Paper 483, str. 7. Vzestup počtu prohlášení viny potvrzují také Brown a Bunnell, kteří uvádějí, že od roku 1994 do 2003 stoupl počet odsouzení na základě prohlášení viny z 91 % na 96 % [Bureau of Just. Stat., Compendium of Federal Justice Statistics, 39 (1994) a 59 (2004)] in Brown, M. P., Bunnell, S. E. The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice: Prosecutorial Perspectives on Federal Plea Bargaining in the District of Columbia, pozn. pod čarou č. 3 a 4. Cit. výše pozn. č. 29.

³⁰⁴ Wright, R. F. Trial Distortion and the End of Innocence in Federal Criminal Justice, str. 8. Tamtéž.

Jelikož „slabé“ případy v praxi často vyústí ve významné ústupky ze strany prokurátora,³⁰⁵ navrhuje Gazal (a další autoři),³⁰⁶ aby rozsah ústupků, které může prokurátor obviněnému nabídnout, byl výrazně omezen. V takovém případě lze očekávat, že obvinění, jejichž šance na zproštění viny jsou velké, dohodu neakceptují, ale raději podstoupí plný soudní proces.³⁰⁷ Pouze „silné“ (tzn. důkazně dobře podložené) případy by tedy byly předmětem dohadování; „slabé“ by naopak vyústily v klasické projednání věci před soudem.

K naplnění uvedeného scénáře je nezbytná úloha soudce, jenž musí ověřit, zda ústupky prokurátora nejsou excesivní.³⁰⁸ Problém však podle Gazala nastává v případech, kdy předmětem vyjednávání není jen výše trestu, ale také skutkové okolnosti či právní kvalifikace stíhaného jednání. Proto je podle něj nezbytné zavést taková pravidla, která prokurátora ve vyjednávání o skutkových okolnostech a právní kvalifikaci omezí a soudci umožní, aby byl vždy plně informován o tom, jaká jsou skutečná skutková zjištění a ne jen ta dohodnutá.³⁰⁹ Omezení prokurátorů v dispozici s právní kvalifikací by také napomohlo řešení často kritizovaného problému nepřiměřeně přísného trestněprávního kvalifikování (tzv. *overcharging*),³¹⁰ kterého prokurátoři využívají k vylepšení své vyjednávací pozice.³¹¹

Wright k tomu obdobně uvádí, že je především zapotřebí omezit pravomoc prokurátora a jeho možnosti nabídnout při dohadování výrazně snížený trest. Zároveň

³⁰⁵ Tamtéž; Také White, W. S. A Proposal For Reform of the Plea Bargaining Process, 119 U. PA. L. REV. (1971), str. 450-51.

³⁰⁶ Alschuler, A. W. The Trial Judge's Role in Plea Bargaining (pt. 1), 76 COLUM. L. REV. (1976), str. 1065; Schulhofer, S. J. Plea Bargaining as Disaster, str. 2004-2005. Cit. výše pozn. č. 217.

³⁰⁷ Gazal, O. Partial Ban on Plea Bargains, str. 8. Cit. výše pozn. č. 300.

³⁰⁸ Tamtéž, str. 62.

³⁰⁹ Na základě rozhodnutí *U.S. v. Booker*, 2005 WL 50108 (U.S. Jan. 12, 2005) musí soudce ve federálním systému schválit dohodu o trestněprávní kvalifikaci. Viz také U.S. Sentencing Guidelines Manual § 6B1.2(a) (2005). Tento dokument pro soud sice není závazným, ale má poradní funkci. Také interní směrnice ministerstva spravedlnosti (*Justice department*) nabádají k omezení vyjednávání o trestněprávní kvalifikaci a zakazují vyjednávání o skutkových okolnostech. In Memorandum from Attorney General John Ashcroft to All Federal Prosecutors, Department Policy Concerning Charging Criminal Offenses, Disposition of Charges, and Sentencing (Sept. 22, 2003). K dispozici na <http://news.findlaw.com/hdocs/docs/doj/ashcroft92203chrugmem.pdf>. Stránka naposledy navštívena dne 1. 8. 2007.

³¹⁰ Termín „overcharging“ vyjadřuje situaci, kdy prokurátor nadsadí právní kvalifikaci, tedy kvalifikuje stíhaný skutek přísněji, než se domnívá, že by bylo nezbytné. Viz např. Gifford, D. G. Meaningful Reform of Plea Bargaining: The Control of Prosecutorial Discretion, 1983 U. ILL. L. REV. 37, str. 47 - 48.

³¹¹ Viz Wright, R. a Miller, M. Screening/Bargaining Tradeoff, 55 STAN. L. REV. 29 (2002), str. 33; Alschuler, A. W. The Prosecutor's Role in Plea Bargaining, U. CHI. L. REV. 50 (1968), str. 85-105.

doporučuje posílení role soudce, jehož úlohou by měla být také kontrola výsledku řízení v případě, že se obviněný odmítne vzdát svých práv na plné projednání věci. Mnohé totiž naznačuje tomu, že na obviněného je často vyvíjen nátlak, aby dohodu akceptoval s tím, že odmítne-li, bude za svůj postoj „potrestán“ (tedy odsouzen k přísnějšímu trestu).³¹²

K uvedeným názorům je třeba dodat, že problémy, o kterých oba autoři hovoří, jsou spíše výsledkem zneužívání systému (zde především prokurátory), případně selhávání role obhájce a soudce, než nedostatečně zakotvených pravidel.³¹³ Problém uzavření dohody ve „slabých“ případech by totiž měl správně odstranit soud, který má za úkol revidovat dohodu a tuto nepřijmout, není-li vina obviněného dostatečně podložena. Vzniku dalšího problému, „přehánění“ právní kvalifikace, kterého využívají prokurátoři, by pak měl zabránit již v přípravné fázi obhájce, který by na základě dostupných důkazů měl být schopen odhadnout hrozící výši trestu a pravděpodobnou trestněprávní kvalifikaci. Výši očekávatelného trestu nadto v některých státech obviněnému sděluje soud.³¹⁴

Jsem proto toho názoru, že zmiňované nešvary jsou přirozeným a těžko odstranitelným důsledkem dohadovacího řízení, které je chápáno nevyhnutelně jako „výměnný obchod“, při němž se každá strana snaží dosáhnout pro ni co nejpříznivějšího výsledku. Tím pádem by zlepšení situace mohla přinést snad jedině více morálně zaměřená výchova mladých právníků. Pokud dále Wright kritizuje skutečnost, že v případě rozhodnutí vydaném po plném projednání věci před soudem často dochází k uložení vyššího trestu, tak i toto považují za přirozené. V rámci dohadování totiž obviněný získává nabídku nižšího trestu jako „odměnu“ za spolupráci, za to, že akceptuje svou vinu a že justici šetří čas a státu výdaje. Nadto v této fázi řízení nemohou být k dispozici důkazy v takovém rozsahu, v jakém jsou poté dostupné soudům (první a druhé instance).

³¹² Wright, R. a Miller, M. *Screening/Bargaining Tradeoff*, str. 7. Cit. výše str. 311

³¹³ Je také otázkou, jak často ve skutečnosti k případům zneužití postavení prokurátora dochází. Srov. názor z druhé strany Brown, M. P., Bunnell, S. E. *The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice: Prosecutorial Perspectives on Federal Plea Bargaining in the District of Columbia*. Cit. výše pozn. č. 29.

³¹⁴ In Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 503. Cit. výše pozn. č. 41.

III.3.3.3. Kvalita obhajoby

Do třetice uvádím názor Schulhoferův. Uvedený autor ve své práci poukazuje na to, že pro účely *plea bargaining* je třeba významně zkvalitnit systém obhajoby a pokud možno neposkytovat obviněným obhájce, kterého si sami nevybrali. Je toho názoru, že obhájce *ex off*o nemůže poskytnout obviněnému dostatečně kvalitní služby, neboť nemá na výsledku řízení dostatečně silný ekonomický zájem, Případně nemá dostatečné prostředky pro to, aby se mohl aktivně účastnit vyhledávání důkazů.³¹⁵ Nedostatečnou kvalitu obhajoby uvádí Schulhofer jako jeden z argumentů, proč by *plea bargaining* mělo být omezeno, případně zrušeno.

S názorem, že v dohodovacím řízení je zapotřebí opravdu kvalitní obhajoby nelze než souhlasit.³¹⁶ Celé řízení totiž může proběhnout v poměrně krátkém čase a obhájce tak musí být „ve střehu“ od samého počátku, resp. od chvíle, kdy jedna ze stran navrhne dohodu. Od tohoto okamžiku se musí pokusit zjistit co nejvíce informací, seznámit se se zajištěnými důkazy a pokud možno navrhnout provedení dalších. Aby měl šanci v dohadování dosáhnout pro klienta co nejlepšího výsledku, musí být detailně seznámen se skutkovou a právní situací trestní věci.

S druhou částí Schulhoferova názoru, že advokát *ex off*o, kterého si obviněný sám nevybere, nemůže odvést kvalitní práci, však nemohu souhlasit. Ekonomický zájem jistě není tím jediným, co motivuje advokáty k odvedení kvalitního výkonu. Nelze přeci opomíjet povinnost výkonu advokacie *lege artis* a podle stavovských předpisů, jakož ani morální integritu jednotlivých obhájců. Netvrdím však, že by ekonomická stránka věci byla bez významu. Proto je na místě náročnou práci advokáta *ex off*o v dohadovacím řízení adekvátně odměnit.³¹⁷ Návrh na zrušení státem placené obhajoby (případně, jak autor uvádí, zavedení systému, který by obviněnému umožnil vybrat si za peníze státu

³¹⁵ Schulhofer, S. J. *Plea Bargaining as Disaster*, str. 1979-2009. Cit. výše pozn. č. 217.

³¹⁶ Také francouzská komise Justice penale et droits de l'homme podmiňuje zavedení některých forem trestní spravedlnosti na základě dohody hloubkovou reformou právní pomoci v trestního věcech. Bez takové pomoci se totiž prohlubuje nerovnost občanů před zákonem, neboť dohoda může být nástrojem dominance silného nad slabým. *La mise en etat des affaires penales*. Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, pozn. 16. Cit. výše pozn. č. 5.

³¹⁷ Srov. Slovensko viz pozn. č. 208.

obhájce podle své volby)³¹⁸ nepovažují za proveditelný. Praxe advokacie *ex officio* má jak v USA, tak i v České republice mnohaletou tradici a její udržení považují za nezbytné. Jak jinak by byla nemajetným zajištěna realizace práva na obhajobu? Umožnění svobodné volby obhájce pro nemajetné obviněné by sice bylo jistě přínosem, je však jisté, že takové finanční výdaje by si státní rozpočet nemohl dovolit. Nadto nevidím důvod, proč problém neadekvátní obhajoby autor spojuje toliko s dohadovacím řízením, když nedůsledný či nekvalifikovaný obhájce může obviněnému stejně tak uškodit i pokud je věc projednávána v klasickém řízení před soudem.

³¹⁸ Autor odkazuje na svůj dřívější článek *Criminal Justice Discretion as a Regulatory System*, str. 61 - 62. Cit. výše pozn. č. 215.

III.3.4. Shrnutí

Z výše uvedeného vyplývá, že Nejvyšší soud Spojených států považuje institut prohlášení viny za užitečný, s ústavně zaručenými právy konformní a dokonce i nezbytný. Při jeho používání je však třeba obviněným zajistit kvalitní právní pomoc a následný řádný soudní přezkum dosažené dohody. Množství informací, které musí být obviněnému obhájcem před prohlášením viny poskytnuty, není bez omezení.³¹⁹ Podmínky podmíněného propuštění například nejsou tím, co musí být obviněnému zvažujícímu prohlášení viny nutně sděleno. Co se dohody uzavřené mezi obviněným a státním zástupcem týče, tato musí být v každém případě státním zástupcem respektována, pro soud však ve všech případech závazná není. Úkolem soudce je přezkoumat, zda je vzdání se práva na projednání věci před soudem dobrovolné a informované a zda zjištěné skutkové okolnosti prohlášení viny opodstatňují.³²⁰ S argumentem, že využití ústavně zaručeného práva na plné projednání věci před soudem jde k tíži obviněného, se Soud neztotožňuje, i když ve věci *Rice*³²¹ uvádí, že při soudním projednání věci, po předchozím zrušení rozhodnutí učiněného na základě prohlášení viny, je třeba věnovat pozornost tomu, zda oproti dřívějšímu vyšly najevo nové skutečnosti odůvodňující uložení přísnějšího trestu.

Také Evropský soud pro lidská práva považuje vyřízení trestní věci na základě uznání viny za neodporující právu na spravedlivý proces, tedy článku 6 odst. 1 Úmluvy, jestliže existují záruky proti jeho zneužití. Tyto musí spočívat v první řadě v řádném informování obviněného o všech aspektech jeho prohlášení, které musí být učiněno před soudem a zde také zaprotokolováno, v ověření absence donucení a také v omezené možnosti podat odvolání. Při konsensuálních formách trestního řízení se také vyžaduje proporcionalitu mezi tím, co obviněnému hrozilo, a výsledkem dohody, jinak může být dobrovolnost prohlášení zpochybněna.

³¹⁹ Obviněnému musí být sděleny pouze přímé důsledky jeho prohlášení. Obsah informací, které se musí dostat obviněnému je obsažen ve Federálních pravidlech trestního procesu (*Federal Rules of Criminal Procedure*), pravidlo č. 11. Viz také rozhodnutí *Downs-Morgan v. U.S.*, 765 F.2d 1534 (11th Cir. 1985).

³²⁰ *Santobello v. New York* cit. výše pozn. č. 21.

³²¹ Cit. výše pozn. č. 249.

Náborů na dohadovací řízení, které bylo akademiky hodnoceno již ze všech možných úhlů pohledu, lze nalézt nepřehledné množství. Pro účely této práce jsem se soustředila pouze na reprezentativní vzorek z nich. Považovala jsem za významný názor reprezentovaný Bibasem a Alschulerem, kteří varují před unáhleným schvalováním dohod a ukládáním mírných trestů a poukazují na potřebu důsledného naplňování cílů trestního řízení spočívající ve výchově pachatele, odstrašujícím vlivu na společnost a v dostatečné péči o potřeby obětí trestných činů. Názor reprezentovaný Gazalem a Wrightem se soustředí více na práva obviněného, konkrétně na potřebu zabránit odsouzení nevinných, ke kterému podle nich díky dohadovacímu řízení s největší pravděpodobností dochází. Uvedení autoři zdůrazňují, že pouze důkazně dobře podložené případy by měly být otevřeny k dohadování a jako řešení navrhuje omezení pravomoci prokurátora a jeho možnosti disponovat s právní kvalifikací stíhaného skutku. Především na potřebu chránit práva obviněných se pak soustředí také Schulhofer, který zdůrazňuje význam kvalitní obhajoby.

Další autoři, jejichž názory jsem v této části blíže nerozebírala, navrhuje například podstatně zvýraznit úlohu soudce v dohadovacím procesu³²² nebo zlepšit transparentnost dohadovacího řízení a aktivně zapojit oběti trestných činů a veřejnost.³²³ Najdou se i mnohé jiné názory, jenž jsou často ve vzájemném rozporu. Ačkoliv většina autorů dohadovací řízení poměrně důrazně kritizuje, je s podivem, že až na výjimky dominuje názor, že udržení systému *plea bargaining* je žádoucí a nezbytné. Jakým způsobem však docílit toho, aby byl tento systém co nejméně v konfliktu s ústavně zaručenými právy a základními zásadami trestního řízení, ale přesto stále efektivní a plnící úlohu odklonu v trestním řízení, je nejspíš otázka nezodpověditelná.

³²² Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View*, str. 502. Cit. výše pozn. č. 41.

³²³ Bibas, S. *Transparency and Participation in Criminal Procedure*, 81 N.Y.U. L. Rev. 911, New York University Law Review (2006).

IV. Dohadovací řízení v České republice - úvahy de lege ferenda

IV.1. Řízení o prohlášení viny obžalovaným

Tak jako jejich zahraniční kolegové, kladou si i čeští odborníci na trestní právo otázku, jak zvýšit účinnost některých procesních institutů, zda není třeba formulovat některé nové procesní zásady, zda bychom neměli změnit pohled na některé dosud uznávané zásady a jaká je optimální cesta ke zlepšení stávajícího stavu. Mezi důvody pro změnu se nejčastěji uvádí stoupající kriminalita doprovázená zvýšeným počtem vězňů³²⁴ a pomalost justice mající za následek, mimo jiné, nutnost poskytovat za průtahy řízení finanční odškodnění v nezanedbatelné výši.³²⁵ Mezi dalšími negativy je pak jmenováno nedostatečné materiální a personální zabezpečení a konzervativismus.³²⁶

S cílem přispět k řešení problému pomalosti justice (a nejen toho) došlo k zavedení zjednodušené formy trestního řízení - trestního příkazu a různých forem odklonů. Záměr směřující k posílení odklonů vyjádřil zákonodárce svými nedávnými legislativními změnami v trestním řádu, když ke dříve známým odklonům – podmíněnému zastavení trestního stíhání a k narovnání – přičlenil také tři nové instituty. Jde o institut zastavení trestního stíhání [§ 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu], odstoupení od trestního stíhání [§ 70 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže] a dále podmíněného odložení podání návrhu na potrestání [§ 179g, 179h trestního řádu]. Navíc bylo státnímu zástupci umožněno uplatnit institut narovnání rovněž ve zkráceném přípravném řízení [§ 179c odst. 2 písm. f) trestního řádu]. Všechny uvedené instituty představují možnost „vyvedení“ trestní věci z „mašinérie klasického procesu“.³²⁷

Přijetí dalšího „odklonového“ institutu - řízení o prohlášení viny obžalovaným – bylo Poslanecké sněmovně navrženo poprvé dne 30. 11. 2005 jejím ústavně právním

³²⁴ Na 100.000 obyvatel se Česká republika dostává na jedno z předních míst v Evropě. Viz Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi, str. 15. Cit. výše pozn. č. 3. Viz také Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 340. Cit. výše poznámka č. 2.

³²⁵ Viz. pozn. po čarou č. 1.

³²⁶ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi, str. 15. Cit. výše pozn. č. 3.

³²⁷ Šabata, K. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. Státní zastupitelství 4/2005, str. 5.

výborem.³²⁸ Tento návrh byl v rámci návrhu na novelizaci některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku následně schválen (na 51. schůzi Poslanecké sněmovny). V Senátu byl však návrh dne 8. 2. 2006 zamítnut. O vráceném návrhu zákona poté hlasovala opětovně Poslanecká sněmovna dne 21. 3. 2006, která v tomto případě navržený zákon již nepřijala.³²⁹ Ačkoliv k přijetí nového institutu nakonec nedošlo, považují za významné se jím v této práci v podrobnostech zabývat, neboť i v nově připravovaném návrhu novelizace trestního řádu je se zavedením řízení o prohlášení viny počítáno.³³⁰

IV.1.1. Neúspěšný návrh

Řízení o prohlášení viny obžalovaným bylo obsaženo v navrženém oddíle IV. (ustanoveních § 206a – 206d) trestního řádu (dále také „TŘ“). První část návrhu zahrnovala prohlášení viny, druhá rozsudek na návrh obžalovaného po prohlášení viny a třetí dopad prohlášení viny na odvolání a dovolání. Podle ustanovení § 206a odst. 1 TŘ mohl obžalovaný uznat svou vinu³³¹ po přednesení obžaloby a vyjádření poškozeného k otázce náhrady škody. K prohlášení viny mohlo dojít i na návrh státního zástupce učiněný v obžalobě nebo nejpozději při přednesení obžaloby v hlavním líčení. Vyjádření obžalovaného mělo předcházet poučení obžalovaného předsedou senátu o jeho právech v řízení před soudem a o možnosti vyjádřit se k obsahu obžaloby.

Citované ustanovení (§ 206a odst. 1 TŘ) dále omezilo okruh trestných činů, při jejichž projednávání by bylo řízení o prohlášení viny k dispozici. Podle tohoto ustanovení „Učiní-li obžalovaný prohlášení v řízení, v kterém je obžalován ze zvlášť závažného zločinu nebo v kterém byl soudem upozorněn podle § 190 odst. 2 TŘ na možnost takového přísnějšího posuzování skutku, soud nerozhoduje na základě prohlášení viny obžalovaného, ale přihlédne k němu ve prospěch obžalovaného při rozhodnutí ve věci.“

³²⁸ Vantuch, P. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině, *Trestní právo* 12/2006, str. 12. Autor se ve svém článku vyjařuje kriticky ke způsobu, jakým byl tento návrh vtělen do navrhované novelizace trestního řádu (viz dále).

³²⁹ Tamtéž, str. 13.

³³⁰ Věcný záměr nového trestního řádu Viz

<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=168774> Stránka naposledy navštívena dne 2. 8. 2007.

³³¹ I zde jde, v souladu s úpravami v ostatních zemích, o očividné rozlišení pojmů uznání viny a přiznání (doznání).

Uvedené omezení je v souladu s rezolucí XV. Mezinárodního kongresu trestního práva, podle které „zkrácené řízení a řízení, které je dáno na výběr obviněného, je třeba vyloučit u závažných trestných činů“,³³² jakož i s názory některých akademiků.³³³ Je také obdobné úpravě Italské,³³⁴ ale odlišné od tradičního přístupu amerického³³⁵ či od reformy přijaté na Slovensku, kde omezení nebylo přijato. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že implikace používání institutu prohlášení viny v našem právním prostředí nelze zcela předvídat, považuji omezení možnosti využít dohadování pouze u méně závažných trestných činů za vhodné. Teprve v případě pozitivních zkušeností s jeho používáním by mohlo dojít k rozšíření okruhu případů i na závažnější trestné činy.³³⁶

K citovanému ustanovení (§ 206a odst. 1 TŘ) dodávám, že považuji za nadbytečné uvádět, že pokud vinu prohlásí obžalovaný ze zvlášť závažného trestného činu, je k jeho prohlášení při rozhodnutí ve věci přihlédnuto v jeho prospěch. Takové prohlášení, na které, pokud je míněno vážně, by nejspíš navazovaly další projevy obviněného (jako například lítost či pomoc při objasňování trestné činnosti), by bylo lépe podřadit pod některou z existujících polehčujících okolností (§ 33 trestního zákona, dále také „TZ“). Prohlášení viny bez dalšího bych za důvod příznivějšího posuzování trestného činu nepovažovala. Omezení možnosti prohlásit vinu pouze v případech trestných činů menší závažnosti, by podle mého mělo být formulováno srozumitelněji a jednodušeji.

Podle navrženého ustanovení § 206a odst. 2 TŘ byl obžalovaný, který prohlásil svou vinu, *oprávněn* podat návrh na vydání odsuzujícího rozsudku, v kterém musel uvést, zda se cítí vinen skutkem popsaným v obžalobě a zda souhlasí s jeho právním posouzením nebo navrhuje jiné vymezení skutku nebo právní posouzení, a jaký výrok o trestu, ochranném opatření nebo o náhradě škody navrhuje. Své návrhy by mohl obžalovaný měnit až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. K tomuto návrhu se pak měl vyjádřit státní zástupce a případně poškozený. Podle odst. 4 cit. ustanovení mohl

³³² Revue Internationale de droit penal č. 1-2/1995, str. 39. In Novotný, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? Trestní právo 7-8/2006, pozn. 10.

³³³ Viz např. profesor Novotný tamtéž.

³³⁴ V Itálii může dohodou dojít k uložení trestu sníženého o jednu třetinu; snížený trest však nesmí převýšit hranici pěti let trestu odnětí svobody. Je zjevné, že s takovouto hranicí jsou vyloučeny závažnější trestné činy. Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations, str. 49. Cit. výše pozn. č. 11.

³³⁵ Ve většině států USA.

³³⁶ Srov. Itálie kapitola II.2. Snížený trest dříve nemohl být vyšší než 2 roky trestu odnětí svobody; teprve v roce 2003 došlo ke zvýšení hranice na 5 let.

obžalovaný před závěrečnou poradou soudu vzít zpět jak své prohlášení viny, tak návrh na základě něho učiněný. V takovém případě by se k jeho prohlášení viny a návrhu nepřihlíželo a soud by pokračoval v řízení, jakoby k němu nedošlo.

Z citovaného znění by se dalo odvodit, že je-li obžalovaný „oprávněn“ učinit specifikované prohlášení, není tím pádem k němu povinen. Mohl by se tedy vyskytnout případ (nejspíš málo pravděpodobný) kdy obžalovaný prohlásí svou vinu, učinit další konkrétní prohlášení ovšem odmítne. V takovém případě by se nabízelo posouzení tohoto prohlášení opět jako prostého doznání, které podle ustanovení § 2 odst. 5 TŘ orgány činné v trestním řízení nezbavuje povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu a tedy projednat věc v řádném hlavním líčení.

Nedostatkem navržené úpravy (§ 206a odst. 2 TŘ), na který upozorňoval ve svém článku advokát Pavel Vantuch, je nedostatek právní pomoci. Pro obžalovaného, který se hájí sám, by totiž bylo problémem, aby po poučení předsedou senátu využil svého oprávnění obsaženého v § 206a odst. 2 věta první TŘ.³³⁷ S citovaným autorem článku lze souhlasit, že je těžko představitelné, že by nezastoupený obžalovaný (alespoň ve valné většině případů) podal kvalifikovaný návrh na vydání odsuzujícího rozsudku, v němž by navrhnul jiné vymezení skutku nebo právní posouzení, výrok o trestu, ochranném opatření nebo o náhradě škody. K právnímu posouzení skutku, zejména v případě odlišného názoru od představy obžaloby, nejspíš obžalovaný nemůže dospět sám bez předcházející porady s obhájcem a důkladné přípravy. Podle Vantucha v návrhu na přijetí institutu prohlášení viny zřetelně chybí buď povinnost spolupráce obžalovaného, který se hájí sám, s obhájcem, nebo alespoň právo obžalovaného požádat soud o odročení hlavního líčení za účelem zvážení možnosti podat návrh na prohlášení viny po poradě s advokátem.³³⁸

Na rozdíl od citovaného autora se domnívám, že s právním zastoupením v řízení o prohlášení viny navrhovatel zákona počítal. Podle § 198 odstavec 4 TŘ totiž v případě obžalovaného, u něž v řízení o prohlášení viny přichází v úvahu vyhlášení rozsudku na jeho návrh (či na návrh státního zástupce), se předseda senátu obžalovaného dotáže, zda si z důvodu prohlášení viny a korespondujícího návrhu na vydání odsuzujícího rozsudku volí

³³⁷ Vantuch, P. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině, str. 6. Cit. výše pozn. č. 328.

³³⁸ Tamtéž, str. 6.

obhájce a obžalovanému sdělí, že pokud si jej nezvolí, bude mu na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven [§ 36 odst. 4 písm. b), § 38 a 39 TŘ]. Domnívám se, že důvodem nutné obhajoby je zde právě řízení o prohlášení viny, neboť jinak by bylo uvedené ustanovení nadbytečné. K uvedenému je na místě ještě dodat, že povinnost právního zastoupení v řízení o prohlášení viny považuji, tak jako citovaný autor, za nezbytnou. Odpovídá také tradičnímu americkému pojetí. Co se slovenské úpravy týče, povinnost zastoupení obhájcem v dohadovacím řízení není výslovně stanovena. Naopak lze dovodit, že tu taková není (viz § 333 odst. 1 trestného poriadku).

Podle dalšího navrhovaného ustanovení - § 206b TŘ - mohl soud po přednesení návrhu obžalovaného na vydání odsuzujícího rozsudku uznat jako provedené všechny nebo některé opatřené důkazy a ostatní materiály, které jsou obsaženy ve spise, navrženy v obžalobě nebo předloženy kteroukoli stranou. Podle Vantucha je možnost soudu uznat jen některé důkazy „diskusní“.³³⁹ Jestliže obžalovaný prohlásí, že uznává svou vinu na základě důkazů a materiálů obsažených ve spise, pak by podle citovaného autora měl soud buď uznat jako provedené všechny důkazy nebo žádné.³⁴⁰ Jsem toho názoru, že smyslem citovaného ustanovení je zdůraznit, že ne všechny v přípravném řízení opatřené důkazy jsou vždy procesně použitelné. Z nezákonně opatřených nebo provedených důkazů by soud samozřejmě neměl vycházet ani v řízení o prohlášení viny. Pokud by tedy nastala situace, kdy prohlášení viny je podepřeno procesně nepoužitelnými důkazy, soud by podle mého názoru takovou dohodu akceptovat neměl a pokud by se tak stalo, mělo by být připuštěno odvolání.³⁴¹

Podle navrženého ustanovení § 206c TŘ mohl soud přijmout návrh obžalovaného po prohlášení viny a vyhlásit odsuzující rozsudek bez provedení dokazování nebo jen s omezeným rozsahem dokazování pouze tehdy, pokud by okolnosti spáchání trestného činu nevzbuzovaly pochybnosti, státní zástupce s návrhem obžalovaného učiněným na základě prohlášení viny bez výhrad souhlasil a účelu řízení by bylo dosaženo přesto, že hlavní líčení by nebylo provedeno v celém rozsahu.

³³⁹ Tamtéž, str. 8.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Srov. institut anglosaského práva *exclusionary rule*.

S Vantuchem souhlasím v názoru, že v řízení o prohlášení viny by zásadně bylo vhodné neprovádět důkazy.³⁴² Prováděním důkazů (ve větším rozsahu) se totiž popírá podstata institutu řízení o prohlášení viny, kdy k odsouzení dochází bez plného projednání věci před soudem. Pokud by v přípravném řízení shromážděné důkazy stěžovatelovo prohlášení nepotvrzovaly, bylo by na místě dohodu neschválit a provést klasické hlavní líčení, případně vrátit věc státnímu zástupci k došetření.³⁴³

Podle odstavce 2 citovaného ustanovení není soud vázán návrhem obžalovaného, pokud jde o druh a výměru trestu, druh ochranného opatření a výši nároku na náhradu škody. Podle odstavce 4 téhož ustanovení soud v odůvodnění odsuzujícího rozsudku stručně uvede, které důkazní prostředky uznal za provedené a které provedl, jaké skutkové závěry z nich vyplývající vzal za prokázané a jakými úvahami se řídil v otázce viny, trestu a náhrady škody, zejména pokud se odchýlil od návrhu obžalovaného po prohlášení viny.

Podle Vantucha je právo soudu rozhodnout odlišně o trestu, ochranném opatření či náhradě škody „logické“,³⁴⁴ dotazuje se však, proč by pak obžalovaný výrok o trestu atd. vůbec navrhoval? Jsem toho názoru, že uvedená ustanovení jdou opět proti smyslu řízení o prohlášení viny; takovému, jak se vyvinulo v anglosaských zemích. Prohlásí-li obžalovaný svou vinu, činí tak proto, aby výměnou za své přiznání (a případnou spolupráci) získal pro sebe určité výhody. Jednou z takových výhod je rychlejší (a tudíž méně traumatizující a levnější) řízení. Další, a podle mého významnější, je pro obžalovaného příznivější rozsudek. Pokud je však rozhodnutí soudu nepředvídatelné, není pro obžalovaného žádoucí, aby se vzdal svého práva na řádné projednání jeho věci před soudem. Také Vantuch, částečně v rozporu s tím, co je uvedeno výše, v této souvislosti vyjadřuje názor, že jakékoliv zpřísnění kteréhokoliv výroku soudem v rozsudku oproti prohlášení obžalovaného je z pohledu práva obviněného na obhajobu nepřijatelné.³⁴⁵

Podle odstavce 5 citovaného ustanovení přijme-li soud návrh obžalovaného v celém rozsahu a za souhlasu státního zástupce, není proti takovému rozsudku odvolání ani jiný opravný prostředek, s výjimkou obnovy řízení, přípustný. Pokud však soud v

³⁴² Vantuch, P. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině, str. 8. Cit. výše pozn. č. 328.

³⁴³ Srov. § 334 odst. 3 trestního poriadku.

³⁴⁴ Vantuch, P. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině, str. 9. Cit. výše pozn. č. 328.

³⁴⁵ Tamtéž.

odsuzujícím rozsudku rozhodne v rozporu s návrhem obžalovaného, zejména uloží-li jiný druh nebo výměru trestu, jiné ochranné opatření nebo náhradu vyšší škody, mají obžalovaný a státní zástupce právo podat odvolání, ve kterém mohou napadat všechny výroky rozsudku.

Odvolací soud zruší napadený rozsudek na návrh obžalovaného po prohlášení viny (podle § 258 navrženého odstavce 2 TR) a) byl-li výrok o vině vyhlášen v rozporu s návrhem obžalovaného učiněným na základě prohlášení viny nebo bez souhlasu státního zástupce nebo v rozporu s takovým souhlasem, b) byl-li vyhlášen přesto, že prohlášení viny a návrh na základě něho učiněný vzal obviněný řádně a včas zpět, c) je-li uložený trest v rozsudku zjevně nepřiměřený, d) bylo-li uloženo ochranné opatření, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení, nebo e) je-li rozhodnutí o uplatněném nároku poškozeného zjevně nesprávné.

Pokud by v odvolání nebo v odvolacím řízení proti rozsudku vydanému na návrh obžalovaného po prohlášení viny, který byl odvolacím soudem zrušen podle § 258 odst. 2 TR, bylo obžalovaným vzato zpět prohlášení viny a návrh na jeho základě učiněný nebo jen tento jeho návrh (§ 249 odst. 4 TR), odvolací soud vždy napadený rozsudek zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. (§ 259 doplňná věta se na konci textu odstavce 1 TR).

Z uvedeného je patrné, že obžalovaný, jehož návrh na rozhodnutí učiněný na základě prohlášení viny nebyl soudem přijat beze změny, má k dispozici procesní prostředek, jímž může rozhodnutí zvrátit. Domnívám se však, že tento postup by vedl pouze ke zbytečnému prodlužování délky trestního řízení. Za vhodnější řešení bych považovala, kdyby soud v případě, kdy není ochoten bez dalšího akceptovat návrh obžalovaného, tento návrh odmítl, leda by obžalovaný, jakož i státní zástupce (po uplynutí dostatečného času na diskusi a na rozmyšlenou), s jiným skutkovým či právním posouzení věci souhlasili. V případě nesouhlasu některé ze stran by měl soud rozhodnout tak, že ve věci proběhne standardní hlavní líčení,³⁴⁶ přičemž k prohlášení viny obžalovaného by soud nemohl přihlížet. (Viz navržené ustanovení § 206d TR: „Nebyl-li soudem vyhlášen

³⁴⁶ Srov. Slovensko § 334 odst. 3 trestného poriadku.

odsuzující rozsudek na návrh obžalovaného po prohlášení viny podle § 206a odst. 1 TŘ, nelze k tomuto prohlášení v dalším řízení přihlížet jako k důkazu.“)

Podle navrhovaného § 206a odst. 1 TŘ však může k prohlášení viny dojít i na návrh státního zástupce, učiněný v obžalobě nebo – teprve - při přednesení obžaloby v hlavním líčení. Citované ustanovení vytváří dojem, jako by státní zástupce obviněnému navrhoval, že se má, v rozporu se zákazem nucení k sebeobviňování, k trestné činnosti přiznat. Pokud by k takovému návrhu došlo až při přednesení obžaloby v hlavním líčení, domnívám se, že se zde nepočítá s předchozí domluvou s obviněným. Těžko lze pak očekávat, že obviněný bude s návrhem státního zástupce bez dalšího souhlasit. Naopak, lze předpokládat, že jen malé množství takových případů by bylo ukončeno při jediném jednání.

Podle mého názoru by k dohadování (či vyjednávání) mělo docházet především mezi státním zástupcem a obhájcem obviněného (lze přitom uvažovat i o zapojení soudce),³⁴⁷ kteří by na základě dostupných důkazů měli být schopni dojít k odůvodněnému závěru, zda trestní věc je důkazy dostatečně podložená, aby dosažená skutková zjištění nevyvolávala pochybnosti. Tedy zejména v situaci, kdy lze s vysokou pravděpodobností předpokládat úspěch obžaloby, mělo by být v zájmu obviněného, aby prohlásil svou vinu a vzdal se projednání věci výměnou za mimořádně snížený trest. Domnívám se, že by k dohadování mělo dojít ještě před vznesením obžaloby. Díky tomu by mohl obviněný, výměnou za nižší trest, nabídnout státnímu zástupci spolupráci při objasňování trestného činu.

Součástí podané obžaloby by pak byl i návrh státního zástupce na schválení dohody. K soudu by tedy měli státní zástupce a obviněný přistoupit teprve poté, co jsou sporné otázky mezi nimi již vyřešeny. Úkolem soudu by následně bylo pouze ověřit, zda obviněný byl řádně zastoupen, zda si je vědom následků svého prohlášení (zejména neprojednání jeho věci v hlavním líčení a nepřipustnosti odvolání) a zda chápe podstatu stíhaného skutku a jeho právní posouzení. Dále by se měl soud zabývat otázkou, zda

³⁴⁷ Srov. Německo Kapitola II. 2.

přijatá dohoda není zjevně nepřiměřená.³⁴⁸ Dobře připravenou dohodu by měl být soud schopen schválit při jediném veřejném zasedání.

Další velmi podstatnou částí, která v navrhované verzi řízení o prohlášení viny podle mého chybí, je ustanovení o možnosti uložit mimořádně snížený trest odnětí svobody (či jiný mírnější trest). Dosažení mírnějšího odsouzení je totiž základní motivací obviněných k prohlášení viny a vzdání se ústavně zaručeného práva na projednání věci před soudem. Dalo by se argumentovat tím, že soud v případech prohlášení viny může použít ustanovení § 40 TZ o mimořádném snížení trestu; možnost takového postupu soudu však nemůže být pro obviněné dostatečnou zárukou. Pokud by hrozilo, že v řízení o prohlášení viny bude uložen trest v takové výměře (takový druh trestu), který by se dal podle skutkových zjištění očekávat jako výsledek projednání věci v klasickém hlavním líčení, domnívám se, že by obvinění raději volili cestu standardního projednání věci, aby tak zvýšili své šance na příznivější výsledek či alespoň s využitím všech opravných prostředků přinejmenším oddálili nástup výkonu trestu.

Řízení o prohlášení viny obžalovaným ve vládním návrhu novely trestního řádu (sněmovní tisk 746) obsaženo nebylo a proto v něm chybí i odpovídající důvodová zpráva.³⁴⁹ Příslušné odůvodnění nepodal v rámci obecné rozpravy ani tehdejší ministr spravedlnosti, ani zpravodaj k tomuto zákonu, ani žádný z členů ústavně právního výboru, z něhož tento návrh vyšel. Obecně přístupná důvodová zpráva tedy nebyla k dispozici, pročež se lze jen domnívat, co přesně bylo navrhovateli nového institutu zamýšleno. Jak ve svém článku upozornil Vantuch, přestože šlo o zásadní systémovou změnu, návrh na vytvoření řízení o prohlášení viny obžalovaným nebyl předložen k diskusi odborné právnícké veřejnosti.³⁵⁰

Po neúspěchu prvního návrhu byl v červenci 2007 vypracován nový věcný záměr novelizace trestního řádu. V tomto věcném záměru je výslovně uvedeno, že v případě řízení o prohlášení viny „nejde o žádné dohodovací řízení – tzv. *plea bargaining*, ale jen podání návrhu státním zástupcem na základě řízení o dohodě o vině a trestu provedeného

³⁴⁸ Inspirativní je v tomto ohledu deset otázek zakotvených v novém slovenském trestním řádu (§ 333 odst. 3 tr. por.) viz výše.

³⁴⁹ Vantuch, P. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině, str. 11. Cit. výše pozn. č. 328.

³⁵⁰ Tamtéž.

již v přípravném řízení nebo prohlášení viny a následný nestranný postup soudu za souhlasu ostatních stran.“ Z uvedeného vyplývá, že zákonodárce s dohadováním nepočítá. Podle mého názoru však právě tento element řízení je tím podstatným a zásadním. Řízení o *dohodě* o vině a trestu je jedním z tzv. konsensuálních způsobů řízení, pročež by tedy mělo být výsledkem dohody. Můžeme jen doufat, že dříve, než dojde k projednávání nového návrhu, bude tento odbornou právníckou veřejností dostatečně prodiskutován.

IV.1.2. Konflikt se základními zásadami

Koncepce našeho trestního práva procesního je založena na „uznávaných civilizačních hodnotách vyplývajících především z postulátu právního státu.“³⁵¹ Uplatnění těchto hodnot, vtělených do základních zásad, je v trestním řízení nezbytným předpokladem a nejdůležitější zárukou účinného splnění úkolů trestního řízení. Právě tyto zásady totiž zaručují dodržování smyslu zákona, zajišťují důslednou ochranu společnosti i práv a oprávněných zájmů občanů, jakož i osob, proti kterým se vede trestní řízení. Podstatu našeho trestního řízení a význam jeho institutů a stadií nelze bez znalosti těchto zásad pochopit a správně je aplikovat v praxi, neboť jsou „základním vodítkem“ pro výklad.³⁵² Každá zásada má však své limity a výjimky a proto systém procesních zásad musí být harmonicky sladěn.³⁵³ Dohadovací řízení by bylo možno konfrontovat se všemi zásadami trestního řízení i mnohými zásadami ústavně zaručenými, pro účely této práce se však omezují na srovnávání pouze s těmi, které jsou v relevantních souvislostech zmiňovány nejčastěji. Zavedení institutu prohlášení viny by tak mohlo přijít do kolize zejména se zásadou legality (§ 2 odst. 3 TŘ), oficiality (§ 2 odst. 4 TŘ), vyhledávací a zjišťovací pravdivého skutkového stavu (§ 2 odst. 5 TŘ), principu, podle kterého jen soud rozhoduje o vině a trestu (čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále je „Listiny“) a zásady obžalovací obžalovací (§ 2 odst. 8 TŘ) a rovnosti stran (čl. 37 odst. 3 Listiny a v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, dále jen „Ústavy“).

³⁵¹ Novotný, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? Str. 28. Cit. výše pozn. č. 332.

³⁵² Císařová, D., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. Cit. výše pozn. č. 68.

³⁵³ Novotný, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? Str. 28. Cit. výše pozn. č. 332.

IV.1.2.1. Zásada oficiality, legality a vyhledávací

Zásada oficiality, která je pro trestní proces typická, ukládá všem orgánům činným v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti tak, aby byl naplněn, za podmínek stanovených zákonem, účel trestního řízení. Je tomu tak proto, že se v trestním procesu vedle soukromých zájmů objevuje i zájem veřejný. Tato zásada, která se prosadila až v novověku na úkor dřívějších soukromých žalob i v trestních věcech,³⁵⁴ vyplývá z povinnosti státu chránit demokratický právní řád a právem chráněné hodnoty. Co se týče zásady legality, podle které státní zástupce stíhá všechny trestné činy, o nichž se dozví, tato je považována za stěžejní ústavní zásadu³⁵⁵ (vycházející z čl. 2 odst. 2 Listiny), na níž je vybudován trestní řád a tedy i postup a rozhodování orgánů činných v trestním řízení. Bývá také označována za „liberální zásadu konstitucionalismu.“³⁵⁶ Z této zásady však existují také výjimky, mezi něž patří například trestní stíhání se souhlasem poškozeného podle § 163 TR. Podle poslední z trojice uvedených zásad, zásady vyhledávací, postupují orgány činné v trestním řízení tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.

V souladu s uvedenými zásadami je tedy povinností policejního orgánu a státního zástupce v přípravném řízení z úřední povinnosti vyhledávat a z vlastní iniciativy provádět důkazy i bez návrhu stran a v tomto řízení objasnit všechny relevantní skutečnosti, bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného. Soud je touto zásadou rovněž vázán, neboť „není možné pomínout jeho právo provádět důkazy i bez návrhu stran vlastní aktivní činností, a to zejména v případě, že se ve vlastním skutkovém stavu objeví důvodné pochybnosti, založené např. na důkazech, které je možné hodnotit odlišně, z jiného úhlu pohledu. V konečném důsledku je to totiž vždy soud, který má odpovědnost za řádné zjištění skutkového stavu věci.“³⁵⁷

³⁵⁴ Viz výše kapitola I.1. Viz také Wintr, J. Říše principů. Obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2005, str. 135.

³⁵⁵ Viz např. Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2001, sp. zn. II. ÚS 741/2000. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.

³⁵⁶ Wintr, J. Říše principů. Obecné a odvětvové principy současného českého práva, str. 68. Cit. výše pozn. č. 354.

³⁵⁷ Právní věta nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2004 sp. zn. II. ÚS 372/03. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.

S řečeným souvisí, že „v trestním řízení obviněný nemá tzv. důkazní břemeno, na jehož podkladě by byl povinen o své újmě prokazovat, resp. vyvracet určité skutečnosti, které mají vliv na rozhodnutí o jeho vině.“³⁵⁸ Obviněný tedy není povinen prokazovat svoji nevinu, ale naopak, platí presumpce jeho nevinu (čl. § 2 odst. 2 TR). V dohodovacím řízení ovšem, chce-li obviněný dosáhnout pro sebe co nejlepšího výsledku, je v jeho zájmu, aby se na zjišťování skutkového stavu a opatřování důkazů (svědčících samozřejmě v jeho prospěch) výrazně podílel. Na rozdíl od klasického projednání věci před soudem (zahrnujícího možnost využití řádných a mimořádných opravných prostředků) bývá totiž typicky fáze opatřování a provádění důkazů mnohem kratší. V modelu trestního řízení, který zahrnuje institut prohlášení viny, je proto nezbytné důsledně respektovat zásadu kontradiktornosti řízení.

Další problém by mohl být spatřován v tom, že zavedením dohodovacího řízení je svým způsobem posilován protipól zásady oficiality, jímž je v trestním právu spíše výjimečná zásada dispoziční. Na rozdíl o klasického průběhu trestního řízení, kdy orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti bez možnosti obviněného do průběhu toho řízení významným způsobem zasáhnout, lze v dohodovacím řízení za dispoziční obviněného s řízením považovat to, že se rozhodne pro prohlášení viny, či jeho následné zpětvzetí, čímž dosti zásadně ovlivní další vývoj procesu. K uvedenému je namístě dodat, že posilování dispozičnosti řízení je v souladu se současnými trendy propagujícími alternativní způsoby řízení a zdůrazňujícími potřebu respektovat autonomii občana.³⁵⁹

Co do zásady legality, tato je modifikována uplatněním principu oportunity. K výrazné aplikaci tohoto principu (mimo jiné) v souvislosti s vyjednávacím řízením dochází zejména v USA, kde státní žalobce rozhoduje na základě uvážení o tom, zda podá žalobu a v jakém rozsahu. Je přitom veden důvody účelnosti a úvahou, že při omezených možnostech svého úřadu a množství spáchaných trestných činů není možné stíhat všechny (jakkoliv důvodně) podezřelé.³⁶⁰ Posílení zásady oportunity je podle profesora Šámala předpokladem používání institutu *plea bargaining*, jakož i jiných odklonů v trestním

³⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 5 Tz 165/98. K dispozici na www.nsoud.cz

³⁵⁹ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 351, 352, 354, 355. Cit. výše poznámka č. 2.

³⁶⁰ Srov. Štěpán, J. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech, str. 298. Cit. výše pozn. č. 38.

řízení.³⁶¹ V dohodovacím řízení se zásada oportunitity uplatní nejspíš v situaci, kdy státní zástupce po dohodě s obviněným souhlasí se zmírněním trestně právní kvalifikace na základě dohodnutého skutkového stavu. Zde tedy státní zástupce rezignuje na stíhání obviněného za určitou část jeho trestného jednání. Takováto situace může nastat pouze tehdy, pokud je dohoda o skutkových okolnostech případu povolena, což je v mnoha zemích, které dohadování využívají, považováno za přinejmenším problematické. K uvedenému ještě na okraj dodávám, že podle mého názoru se zásada oportunitity uplatňuje i v České republice, neboť také zde jsou vyšetřující orgány nuceny volit, která trestní oznámení jsou schopny důsledně prověřit a kterými informacemi o spáchaných trestných činech se mohou zabývat. Dále se pak oportunitní postupy mohou uplatnit při vyšetřování komplexní, typicky organizované trestné činnosti, kdy jsou spolupracujícimu obviněnému tak jako v dohodovacím řízení nabízeny ústupky ve snaze získat od něj potřebné informace. Doložení této praxe však lze jen stěží zajistit.

IV.1.2.2. Zjišťování pravdy

Dalším a patrně nejvýraznějším problémem je konflikt řízení o prohlášení viny se zásadou zjišťování pravdy. Úkolem trestního řízení totiž nemá být „za každou cenu usvědčit obžalovaného ze spáchání trestného činu uvedeného v obžalobě, ale zjistit materiální pravdu.“³⁶² Zjištění pravdy (pravdivého skutkového stavu) není považováno jen za zásadu, ale také cíl v trestním řízení.³⁶³ Zásada zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti, nahradila v našem trestním řádu po novelizaci zákonem č. 292/1993 Sb. tzv. zásadu objektivní pravdy. Pojem objektivní pravdy – ve smyslu pravdy absolutní, byl tedy opuštěn. Podle Šámala jde o jednu z nejvýznamnějších změn, která byla inspirována principy anglosaského trestního řízení.³⁶⁴

³⁶¹ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 328. Cit. výše poznámka č. 2.

³⁶² Nález ze dne 22. prosince 2004, II. ÚS 372/03. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.

³⁶³ Císařová, D. Aktuální problémy dokazování v trestním řízení, Acta Universitatis Carolinae, Juridica, Monographia XXII/1975, Univerzita Karlova, Praha 1975, str. 15.

³⁶⁴ Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 349. Cit. výše poznámka č. 2.

Kritici dohadovacího řízení namítají, že tento institut je se zásadou materiální pravdy v příkrém rozporu.³⁶⁵ Jsou toho názoru, že v dohadovacím řízení dochází k odsouzení obviněného na základě zjištění pouze formální pravdy; tedy podle takového stavu poznatků, který je zjištěn sice za dodržení předepsaných procesních forem, který však nemusí odpovídat skutečnému stavu. Orgány činné v trestním řízení podle těchto názorů rezignují na svou úlohu, protože jednoho z významných cílů trestního řízení – zjištění skutkového stavu nade vší pochybností – tím není dosaženo. V této souvislosti pak automaticky dochází i k porušování zásady vyhledávací a ofiiality. Z uvedeného důvodu je pro mnoho právníků vychovávaných pod vlivem zásady ofiiality a zásady absolutní objektivní pravdy institut *plea bargaining* nepředstavitelný.³⁶⁶

Zastánci dohadování uznávají, že k naplnění uvedené zásady v dohadovacím řízení za často nedochází, neboť bez řádného projednání věci je pouze výjimečně možné zjistit skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti. I přes uvedený rozpor je však *plea bargaining* podle mnohých akceptovatelné. Argumenty, který zaznívají v těchto souvislostech jsou, že pokud obviněný učiní dobře informovanou a svobodnou volbu učinit prohlášení, je třeba jeho rozhodnutí respektovat. Nezanedbatelnou úlohu by v takovýchto případech měl samozřejmě hrát soudce, který by ničím nepodložené či zjevně nevěrohodné prohlášení viny neměl akceptovat. Nakolik je v silách soudců tomuto úkolu dostát, však nejsem schopna posoudit. Z dostupné zahraniční literatury, především americké, se však domnívám, že se o uvedené soudci přinejmenším pokouší.

Argument proti těm, kteří kritizují porušování zásady materiální pravdy přináší i Šámal. Ačkoliv podle § 2 odst. 5 a 6 TR platí, že soud má přezkoumávat všechny okolnosti případu, ve skutečnosti tomu tak často není.³⁶⁷ Pokud se obžalovaný ke spáchanému skutku dozná a na tomto doznání i posléze setrvá, může být zbývající řízení, přestože se jedná o klasické, nikoliv zkrácené řízení, jen krátkou a často „neformální záležitostí.“³⁶⁸

³⁶⁵ Např. Pizzi, W. T. *Trials Without Truth: Why Our System of Criminal Trials Has Become an Expensive Failure and What We Need to Do to Rebuild It*. New York University Press, January 1999.

³⁶⁶ Šámal, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, str. 329. Cit. výše poznámka č. 2.

³⁶⁷ Tamtéž, str. 330.

³⁶⁸ Štěpán, J. *Possible lessons from Continental Criminal Procedure*, str. 189-190. Cit. výše pozn. č. 7.

IV.1.2.3. Jen soud rozhoduje o vině a trestu a zásada obžalovací

Řízení o prohlášení viny představuje podle některých názorů také významnou změnu zásady, podle které jen soud rozhoduje o vině a trestu. Uvedená zásada úzce souvisí se zásadou zakotvenou v § 2 odst. 8 TŘ, zásadou obžalovací, kterou byla v trestním procesu překonána a nahrazena zásada inkviziční. Podle judikatury Ústavního soudu je zásada obžalovací „nezbytnou součástí demokratického trestního procesu, respektujícího hodnoty nezávislosti soudního rozhodování“,³⁶⁹ protože zakotvuje „institucionální oddělení procesních funkcí přípravy a podání obžaloby a rozhodování o vině a trestu mezi různé procesní subjekty“.³⁷⁰ Z pohledu ústavního pak tato zásada plyne z ustanovení čl. 80 odst. 1, čl. 90 Ústavy a čl. 40 odst. 1 Listiny.

Konflikt uvedených zásad s dohodovacím řízením je spatřován v tom, že rozhodnutí o vině a trestu (klasicky) na místo soudce *de facto* činí státní zástupce (po dohodě s obhájcem a obviněným). Formálně o vině poté rozhoduje soud, nikoliv však na podkladě obžaloby, ale na podkladě dohody o vině. Pokud je úkolem soudu pouze takovou dohodu schválit nebo odmítnout, dalo by se říct, že ve věci v podstatě nerozhoduje. Takový náhled by však podle mého názoru byl příliš zužující. Povinností soudu je totiž více než jen „kývnout“ na již učiněnou dohodu. V konečném důsledku je totiž tím, kdo nese zodpovědnost za vydané rozhodnutí, soud. Měl by tedy pečlivě zkoumat, nakolik bylo rozhodnutí prohlásit vinu a vzdát se řádného projednání věci dostatečně informované, svobodné a opodstatněné.³⁷¹ V úpravách jednotlivých států najdeme rozdíly v náhledu, na kolik intenzivní má být zapojení soudce do celého procesu, v žádném případě však roli soudce nelze považovat za marginální.

Příkladem státu, který zavedl širší zapojení soudce do procesu vyjednávání, je Florida. V tomto státě má soudce roli tzv. informačního zdroje. Aktivně se vyjednávání sice neúčastní, stranám v řízení ale sděluje, jaký výsledek by v konkrétním případě byl pro

³⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.

³⁷⁰ Tamtéž.

³⁷¹ Srov. Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, str. 340 (cit. výše poznámka č. 2), podle kterého alternativní způsoby řízení nejsou v rozporu s principem, že jen soud rozhoduje o vině a trestu (čl. 90 Ústavy, čl. 40 Listiny), jestliže je zajištěno konečné soudní rozhodnutí (viz např. trestní příkaz).

soud akceptovatelný.³⁷² K ještě významnější spolupráci se soudcem pak dochází ve státě Connecticut. Zde se soudce vyjednávání aktivně účastní jako „moderátor“ a vyjadřuje se nejen k tomu, jaký výsledek dohody je přijatelný, ale také ke skutkové podstatě případu. Aby se předešlo nátlaku na obviněného, dalšího řízení v téže věci se musí účastnit osoba od původního soudce odlišná.³⁷³ Jinak by se totiž obviněný mohl obávat, že v případě odmítnutí dohody mu bude po řádném projednání věci uložen výrazně přísnější trest.³⁷⁴ Významná je pozice soudce v dohodovacím řízení také v Německu.³⁷⁵

Posílení role soudce v dohodovacím procesu odráží potřebu potlačení možnosti zneužití práva silnějším (tím bude nejčastěji státní zástupce) a zabezpečení ochrany základních práv obviněných. Jeho úlohou je vnášet do řízení nezávislé hodnocení skutkových zjištění a podněcovat obhájce i státního zástupce k uzavření co možná nejspravedlivější dohody. Může také předem nabídnou přesnější odhad očekávaného trestu, který by následoval po řádném projednání věci před soudem. Smyslem zapojení soudce je také učinit proces vyjednávání transparentnějším a tím lépe akceptovatelným širokou veřejností.³⁷⁶

Existují však také názory, že aktivní účast soudce při vyjednávání je nežádoucí.³⁷⁷ V první řadě se tím celý proces stává složitějším a tím i delším a dražším. Vyjednávající soudce dále podle některých názorů negativně zasahuje do role prokurátora, čímž může nabourávat jím zvolenou taktiku.³⁷⁸ Přizváním soudce k dohodování může být také ohrožena jeho nezávislost. A najdou se i další důvody.³⁷⁹

Jsem toho názoru, že zapojení soudce do procesu vyjednávání, ať už ve fázi přípravy dohody, nebo teprve při jejím schvalování, musí být dostatečně výrazné. Úkolem soudce totiž musí být zajištění respektování práva na spravedlivý proces, jakkoliv

³⁷² Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations*, str. 503. Cit. výše pozn. č. 41.

³⁷³ Tamtéž, str. 505

³⁷⁴ FED. R. CRIM. P. 11, advisory committee's note (1974 amendment) (quoting *United States ex rel. Elksnis v. Gilligan*, 256 F. Supp. 244, 254 (S.D.N.Y. 1966)). Tamtéž, pozn. pod čarou č. 9.

³⁷⁵ Viz Langer, M. *The Rise of Managerial Judging in International Criminal Law*, str. 44 - 45. Cit. výše pozn. č. 139. Tomuto závěru však oponuje profesor Musil v článku *Dohody o vině a trestu (Absprachen)* v Německu. Cit. výše pozn. č. 114.

³⁷⁶ Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations*, str. 502. Cit. výše pozn. č. 42.

³⁷⁷ Wakefield, W. E. *Judge's participation in plea bargaining negotiations as rendering accused's guilty plea involuntary*, 10 A.L.R.4th 689 (Originally published in 1981) *American Law Reports ALR4th*. §3, § 3.5.

³⁷⁸ *State v. Carlson* (1976, Alaska) 555 P2d 269.

³⁷⁹ Turner, J. I. *Judicial Participation in Plea Negotiations*, str. 505. Cit. výše pozn. č. 41.

zjednodušeným řízením limitovaného. Rozhodovací pravomoc soudce by měla být minimálně tak široká, aby došla naplnění zásada uvedená v čl. 40 odst. 1 Listiny.

IV.1.2.4. Zásada rovnosti

Někteří autoři zdůrazňují také konflikt dohodovacího řízení se zásadou rovnosti.³⁸⁰ Porušení uvedené zásady je spatřováno například v tom, že pachatelé shodného (či obdobného) trestného činu mohou být odsouzeni k rozdílné délce trestu odnětí svobody (případně k odlišnému druhu trestu), pokud jeden prohlásí vinu a druhý plně využije svých práv na spravedlivé projednání věci a podstoupí celé řízení před soudem.³⁸¹ Podle jiných názorů je porušením uvedené zásady to, že pachatelé stejného trestného činu díky odlišným dohodovacím schopnostem svých advokátů a proti nim stojících prokurátorů dosáhnou odlišného výsledku. K uložení nespravedlivě rozdílných trestů pak dochází zejména v rámci dohod o trestněprávní kvalifikaci, kdy státní zástupce po dohodě zmírní právní kvalifikaci skutku (například) ve prospěch jednoho z obviněných.³⁸²

Domnívám se, že postavení spoluobviněných, z nichž jeden prohlásil vinu a druhý setrval na své nevině, je odlišné a tudíž nesrovnatelné. V prvním případě se obviněný vzdává projednání případu před soudem, akceptuje svou odpovědnost a případně nabízí spolupráci při objasňování trestného činu. Za to získává snížený trest. Rozhodnutí o vině je přitom v jeho případě podloženo omezeným množstvím důkazů. Ve druhém případě – plného projednávání věci - je vytvořen daleko širší prostor pro celkové posouzení případu a pro provádění a hodnocení důkazů. Podkladem pro rozhodnutí o vině se tím může stát významně odlišná skutková situace. Rozdílnost výsledku je proto pochopitelná.

Dalším argumentem, jak bylo uvedeno výše, je nerovnost plynoucí z odlišných schopností vyjednávání. Zde by se dalo argumentovat, že dohodovací řízení oproti

³⁸⁰ Např. Alschuler, A. W. *The Changing Plea Bargaining Debate*, str. 658. Cit. výše pozn. č. 289. Viz také *Procedures penals d'Europe* str. 577. In Repík, B. *Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo*, str. 96. Cit. výše pozn. č. 5. Podle tohoto autora je praxe *plea bargaining* jak ve Spojených státech, tak ve Velké Británii poznačena diskriminací.

³⁸¹ Viz Grandé, E. *Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance*, str. 252. Cit. výše pozn. č. 152; Scott, R. E. a Stuntz, W. J. *Plea Bargaining as a Contract*. Cit. výše pozn. č. 215. Uvedený názor byl vyjádřen také v soudním rozhodnutí *Walker v. Government of Virgin Islands*, 124 F. Supp. 2d 933 (D.V.I. 2000) in Robert L. Edgar, *Plea Bargaining Techniques*, 25 Am. Jur. Trials 69, *American Jurisprudence Trials*.

³⁸² Wright, R. a Müller, M. *Honesty and Opacity in Charge Bargains*, 55 STAN. L. REV. 1409, 1411 (2003).

klasickému projednání věci není významně odlišné. Přesvědčí-li advokát v dohadovacím řízení prokurátora (či soudce, pokud je při dohadování účasten) o tom, že skutek klienta by měl být kvalifikován mírněji (případně že by měl státní zástupce navrhnout nižší trest aj.), může zrovna tak přesvědčit soudce při řádném projednávání věci. V obou případech může být výsledek řízení výkonem advokáta významně ovlivněn. K oběma argumentům pak je namístě ještě dodat, že lze jen těžko zjistit, nakolik bylo konkrétní jednání spolupachatelů (či pachatelů obdobných skutků) tak srovnatelné, že by zasluhovalo shodný trest a tím doložit existenci namítané diskriminace.

Nerovnost by do třetice mohla být spatřována i v situaci, kdy není každému obviněnému, který je ochoten prohlásit vinu, umožněno využít dohadovacího řízení. Může že se tak stát v případě sociálně znevýhodněných obviněných či pachatelů určitého druhu trestných činů. Tomuto problému by se dalo předejít zakotvením pravidla, podle kterého každý obviněný, který vyjádří zájem prohlásit vinu, dostane šanci pokusit se o uzavření dohody. Jistěže i tento postup může být v praxi obejit tím, že státní zástupce k možnosti dohody přistoupí pouze formálně, když zároveň dá najevo, že k dohodě není svolný. I tento problém, jak bylo uvedeno už výše, by se však dal relativizovat tím, že nespravedlivé zacházení k konkrétními typy obviněných se stejně tak může vyskytovat při klasickém projednávání případu před soudem. Za porušení zásady rovnosti bych konečně nepovažovala ani to, že pouze obvinění z méně závažné trestné činnosti mohou využít dohody. Jsem toho názoru, že toto rozlišování má racionální základ.

IV.2. Shrnutí

Zavedení institutu prohlášení viny pouze pro případy trestné činnosti menší závažnosti považuji pro začátek za vhodné. Teprve v případě pozitivních zkušeností s dohadováním a po uplynutí dostatečného času na akademickou diskusi by mohlo dojít k rozšíření okruhu případů i na závažnější trestné činy. Za velký problém kritizovaného (i následného návrhu) pokládám to, že řízení o prohlášení viny obžalovaným nepovažuje za řízení dohadovací. Domnívám se, že pokud by návrh obviněného na vydání odsuzujícího rozsudku nebyl výsledkem dohadování (a následné dohody), státní zástupce by s tímto jen těžko bez dalšího souhlasil. Stejně tak pokud by s návrhem přišel státní zástupce bez předchozí domluvy s obhájcem a obviněným. V takovém případě by schvalování návrhu jistě nebylo jednoduchou a rychlou záležitostí.

Co se právního zastoupení týče, jsem toho názoru, že prohlášení viny by mělo být jednoznačně označeno za důvod nutné obhajoby. Vzhledem k dopadu, jaké toto prohlášení má na práva obviněného a k tomu, že se musí kvalifikovaně vyjádřit ke spáchanému skutku a jeho právnímu posouzení, považuji řízení s nezastoupeným obviněným za nepřijatelné. Co do provádění důkazů, souhlasím s tím, že by k němu mělo docházet jen v míře nezbytně nutné. Zároveň je však třeba zdůraznit, že rozhodnutí navržené na základě prohlášení viny musí být podloženo zákonným způsobem opatřenými a provedenými důkazy.

Rozhodnutí o vině, které je soudem vydáno po prohlášení viny, by nemělo být odlišné od toho, které bylo navrženo po dohodě obviněného a státního zástupce. Pokud by soud návrh shledal nepřijatelným, měl by dát stranám možnost jej pozměnit a v případě jejich nesouhlasu věc vrátit s tím, že obviněný má možnost své prohlášení vzít zpět. Věc by poté měla být projednána jiným soudcem v řádném řízení. V novém návrhu na zavedení řízení o prohlášení viny by také mělo být jasně uvedeno, jaké výhody, krom rychlého vyřízení věci, z tohoto prohlášení vyplývají. Ustanovení o nároku na mimořádně snížený trest odnětí svobody (či jiný mírnější trest) považuji za nezbytné.

Co se týče konfliktu řízení o prohlášení viny se základními zásadami, je třeba uvést, že samy zásady praktickou spornou otázku často nevyřeší, neboť jsou mnohdy ve vzájemném „dialektickém rozporu“.³⁸³ Musí být tudíž vzájemně porovnávány a aplikovány selektivně. Formulovat obecné zásady, které by maximálně šetřily práva obviněných a zároveň vedly nepochybně k naplnění účelu trestního řízení, považuji za nemožné. Domnívám se, že s ohledem na názorové posuny v chápání významu jednotlivých zásad a jejich hierarchie, lze najít přinejmenším stejné množství zásad, se kterými je dohadovací řízení v souladu, jako těch, kterým odporuje. Záleží samozřejmě na úhlu pohledu.

³⁸³ V kontextu této práce je relevantní zejména nesmiřitelnost na jedné straně zásady rychlosti a hospodárnosti řízení a na straně druhé zásady řádného zjištění skutkového stavu.

Závěr

Z krátkého historického exkurzu provedeného v první části práce je patrné, jak samozřejmě *plea bargaining* zapadá do anglosaského právního systému a jak je zároveň vzdálené odlišně se vyvíjejícímu trestnímu procesu kontinentálně-evropskému. Není tedy překvapením, s jakými obtížemi bylo akceptováno v zemích právního systému kontinentálního. Přes tyto obtíže však dohadování nabývá na popularitě a počet zemí, které jej do svých trestních řádů zavedly, stoupá. Mnohá procesní pravidla dohadování zavedená v Británii a Spojených státech tak byla převzata, zároveň však některá (i z těch dosti podstatných), byla ve snaze nalezení kompromisního řešení ve vztahu k tradičním zásadám trestního procesu vynechána, případně významně modifikována. Uvedené je důkazem postupujícího se prolínání a vzájemného ovlivňování se obou systémů.³⁸⁴

Každá z vybraných zemí tradičně kontinentálně-právních přistoupila k adaptaci dohadovacího řízení po svém. V Německu si zavedení možnosti dohod (*Absprachen*) vydobyla praxe. Nejvyšší soudní instance následně ve své judikatuře tuto praxi aprobovali, zároveň však stanovily meze, které je v souladu se zažitými zásadami trestního řízení nutno zachovat. Největší zvláštností německého řešení oproti standardnímu (anglosaskému) modelu, se díky zásahu justice stalo, že se obviněný při prohlášení viny nemůže výslovně vzdát odvolání. Italská reforma trestního řízení spočívající v zavedení dohadovacího řízení (*patteggiamento*), se na rozdíl od té německé prosadila cestou zákonného zakotvení. Zpočátku bylo cílem zákonodárce přijmout ambiciózní změny vedoucí k posílení adversárních prvků v trestním řízení, postupně však i zde bylo nutno ustoupit tradičním zásadám a modifikovat dohadovací řízení mimo jiné tak, aby obviněný nemusel výslovně prohlásit svou vinu. Poslední z analyzovaných zemí – Slovensko – přijalo takovou formu dohadovacího řízení, která nejméně napodobuje model americký. I zde se však začínají ozývat kritické hlasy volající po změnách.

³⁸⁴ K uvedenému tématu se vyjařují např.: Langer, M. *From Legal Transplants to Legal Translations*, str. 4. Cit. výše pozn. č. 57 a William T. Pizzi, *Trials Without Truth*. Cit. výše pozn. č. 365; Jörg, N., Field, S. and Brants, C. *Are Inquisitorial and Adversarial Systems Converging?* In Fennell, P. et al (eds) *Criminal Justice in Europe*, Oxford University Press 1996; Frase, R. S. a Weigend, T. *German Criminal Justice as a Guide to American Law Reform*, str. 317-360. Cit. výše pozn. č. 95.

Zabývá se otázkou souladnosti prohlášení viny s ústavně zaručenými právy (v konkrétní i abstraktní rovině), označil Nejvyšší soud Spojených států dohadvací řízení za institut základní práva neporušující, užitečný a dokonce i nezbytný. Zdůraznil však, že při jeho aplikaci je třeba obviněným zajistit kvalitní právní pomoc a následný řádný soudní přezkum dosažené dohody. Úkolem soudce je pak ověřit dobrovolnost, informovanost a odůvodněnost prohlášení viny. S argumentem, že odmítnutí dohody ve prospěch využití ústavně zaručeného práva na plné projednání věci před soudem jde k tíži obviněného, se tento soud neztotožnil. Taktéž Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře konstatoval, že prohlášení viny je v souladu s právem na spravedlivý proces, jestliže existují záruky proti jeho zneužití spočívající především v řádném informování obviněného o všech aspektech jeho prohlášení, přezkoumání dohody soudem, absenci donucení a omezené možnosti podat odvolání.

Také většina akademiků zabývajících se dohadvacím řízením se shoduje v tom, že udržení systému *plea bargaining* je žádoucí a případně též nezbytné. Poukazují pouze na jednotlivé nedostatky, jejichž odstraněním by při aplikaci kritizovaného institutu byla více respektována práva obviněných či lépe naplňovány cíle trestního řízení. Autoři, jejichž názory se v práci zabývám, tak zdůrazňují, že při rychlém vyřízení věci na základě dohody je třeba zabývat se otázkou, zda je naplněn výchovný cíl trestního procesu ve vztahu k odsouzenému i společnosti a zda je dbáno o zájmy poškozených. Mnozí dále kritizují skutečnost, že díky možnosti dohadování se zvyšuje počet nespravedlivě odsouzených, protože je potřeba omezit pravomoci prokurátora a případně zároveň posílit roli soudce. Najde se také celá řada těch, kteří hlavní problém (i řešení) vidí v kvalitě obhajoby. Někteří z citovaných autorů pak navrhují, aby pravidla dohadvacího řízení byla nastavena tak, aby pouze důkazně dobře podložené případy byly otevřeny k dohadování, protože pouze takovéto trestní věci je možno vyřešit bez zdlouhavého projednávání a tak, aby výsledek byl, z pohledu odsouzeného i společnosti, co možná nejvíce spravedlivý.³⁸⁵

Pokud se český zákonodárce dostatečně poučí z chyb zkušených a vezme v potaz většinové reformní návrhy akademiků, je možné o zavedení institutu prohlášení viny do

³⁸⁵ Profesor Musil ale naopak zdůrazňuje, že doménou dohod jsou právě důkazně slabé kauzy, které k dohodám nevíce motivují. Musil, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsensuálního trestního řízení, str. 8 nepublikovaného rukopisu. K publikaci v časopise Kriminální věda č. 1/2008.

českého trestního řádu vážně uvažovat.³⁸⁶ Jestliže se tak nejprve stane pouze pro případy trestné činnosti menší závažnosti, sníží se tak případné negativní dopady. Ačkoliv vzorů a nasbíraných zkušeností s aplikací institutu prohlášení viny je k dispozici nepřeberné množství, nelze s jistotou odhadnout, s jakou odezvou se nové řízení zakotví v českém prostředí. Teprve pokud by zkušenosti s tímto novým odklonem byly pozitivní, dalo by se uvažovat o neomezeném přístupu k možnosti dohody. Jistě totiž nelze vyloučit, že se vyskytnou i případy větší závažnosti, které jsou po skutkové i právní stránce více méně jednoznačné.

Pokud se tedy zákonodárce rozhodne řízení o prohlášení viny zavést, považuji za nezbytné, aby bylo označeno a chápáno jako řízení konsensuální. Jelikož jednou z hlavních výhod dohadování (a nejspíš i hlavním důvodem návrhu jeho zavedení) je výrazné zrychlení řízení, domnívám se, že je nezbytné, aby před soudce přistupoval obviněný i státní zástupce již s dohodnutým řešením. Iniciativa by mohla vzejít buď ze strany státního zástupce nebo ze strany obviněného (a jeho obhájce) v jakékoliv fázi přípravného řízení, případně i v průběhu rozhodování soudu prvního stupně. Ve druhém jmenovaném případě by samozřejmě muselo následovat přerušování řízení za účelem uzavření dohody. Úkolem soudce by poté bylo ověřit, zda prohlášení obviněného bylo učiněno svobodně, zda je opodstatněno obsahem spisu a zda si je obviněný vědom všech následků tohoto prohlášení. K uvedenému Repík zdůrazňuje, že nejde jen o formální soudní kontrolu zákonnosti výsledku dohody, ale především o to, aby byla zajištěna kontrola celého procesu dojednávání. „Nebude-li tomu tak, existuje riziko, že dohodovací řízení bude v naší době deregulace a neoliberalismu jen zavedením tržního hospodářství do výkonu trestní spravedlnosti.“³⁸⁷

V dohodovacím řízení obviněný musí být nezbytně zastoupen advokátem. Na kvalitě obhajoby totiž zásadně záleží. Teprve na základě kvalifikované právní pomoci se obviněný může rozhodnout, zda je pro něj vzdání se práva na plné projednání věci

³⁸⁶ K zavedení řízení o prohlášení viny se pozitivně vyjádřil i profesor Jiří Přibáň. Viz rozhovor pro Hospodářské noviny s názvem „Pro chudé máme školení - nebo vězení“ ze dne 20. 7. 2007, str. 10. K dotazu zda zavedení pravidla, kdy bude možné se u lehčích přečinů domluvit na trestu se žalobcem a vyhnout se soudu, je krok správným směrem, dotazovaný uvedl, že „i trestní proces lze převést na kategorie účinnosti či nákladů a výnosů pro společnost. U činů společensky menší závažnosti je taková změna zcela v pořádku.“

³⁸⁷ Procedures penals d'Europe str. 580-581. Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 96. Cit. výše pozn. č. 5.

výhodné. Jedině advokát také může být rovnocenným partnerem státnímu zástupci při dohadování o tom, která skutková zjištění lze považovat za nepochybná a jaká právní kvalifikace stíhaného jednání je nevyhnutelná. Úkolem obhájce je také dohlédnout na to, aby navržená dohoda o vině byla podložena pouze zákonným způsobem opatřeními a provedenými důkazy.

Dohodou uzavřenou mezi obviněným a státním zástupcem by soudce neměl být vázán. Pokud by však návrh shledal nepřijatelným, z důvodu nedostatečné důkazní podloženosti, nepřipustného trestu nebo jiného, měl by dát stranám možnost svůj návrh na základě výtek soudu pozměnit. Pokud by se v omezeném časovém limitu obě strany nedohodly, mělo by rozhodnutí soudu vyústit v zamítnutí návrhu a vrácení věci státnímu zástupci k došetření případně s tím, že je mu uloženo vypracovat obžalobu. Věc by poté měla být projednána v řádném řízení. K prohlášení viny a ostatním skutečnostem, které v dohadovacím řízení obviněný uvedl, by se v řízení před soudem nemohlo přihlížet, leda by s tím obviněný souhlasil. Podle toho, v jaké fázi řízení (zda již na počátku nebo až těsně před ukončením řízení před soudem prvního stupně) obviněný poskytl své prohlášení a dále zda zároveň poskytl pomoc při odhalování stíhaného trestného činu a jeho pachatelů, měla by být obviněnému nabídnuta satisfakce ve formě snížení trestu. Pravidla pro snížení trestu by měla být specifikována velice přesně a předvídatelným způsobem.

Co se týče rozporu řízení o prohlášení viny se základními zásadami trestního řízení, je třeba uvést, že tento je nevyhnutelný. Dohadovací řízení se dostává do konfliktu se zásadou legality, oficiality, vyhledávací, zjišťování pravdivého skutkového stavu a rovnosti stran, ale také zásadami veřejnosti, ústnosti, dvojinstančnosti řízení, které jsem v práci blíže nerozebírala. Na druhou stranu však naplňuje zásadu urychleného vyřízení trestních věcí a procesní ekonomie a posiluje princip oportunity a autonomie obviněného. Díky němu se dosáhne toho, že doba mezi spácháním trestného činu a jeho odsouzením je velmi krátká, přičemž včasný trest může mít pozitivní vliv na převýchovu odsouzeného. Nadto může být obviněný s trestem, s jehož výší souhlasil, lépe ztotožněn. Také oběť trestného činu může v dohadovacím řízení vidět výhodu v tom, že pachatel trestného činu je odsouzen urychleně a že nebyla povinna strpět martýrium nekonečného procesu.

Jednotlivé zásady, výhody a nevýhody, musí být tudíž vzájemně porovnávány a aplikovány selektivně, podle toho, na které straně je v konkrétním případě větší váha argumentů. Formulovat obecné zásady, které by maximálně šetřily práva obviněných a zároveň vedly nepochybně k naplnění účelu trestního řízení, považuji za nemožné. V názoru na význam jednotlivých zásad v trestním řízení nastávají posuny, přičemž v současné době se mi jeví, že argumenty svědčící ve prospěch dohodovacího řízení převažují.

Jak uvádí Repík, modely v trestním procesu jsou málokdy „čisté“ a mezi spravedlností dohodnutou a tou, která je vnucena shora, existuje mnoho variant.³⁸⁸ Ve vnucené spravedlnosti může být více prvků konsenzu, než by se mohlo jevit na první pohled, oproti tomu mnohé formy dohodnuté spravedlnosti obsahují více méně viditelné prvky donucení.³⁸⁹ Vzhledem k rozmanitosti a množství alternativních způsobů řešení trestné činnosti nelze tvrdit, že kontradiktorní systém stojí a padá s institucí *plea bargaining*; alternativních „filtrů“, které mají za účel snížit pracovní zatížení orgánů činných v trestním řízení, racionalizovat výkon trestní justice a řešit smírným způsobem konflikt mezi státem a pachatelem, je mnoho. Dosažení některých cílů, k nimž směřuje dohodovací řízení, tak může být zajištěno i jinými prostředky; přičemž nelze vyloučit, že bude-li si to praxe žádat, bude k dohadování docházet cestou neformální.

³⁸⁸ Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo, str. 95. Cit. výše pozn. č. 5.

³⁸⁹ Tamtéž.

Seznam použité literatury

Monografie, učebnice a články

- Alschuler, A. W. The Prosecutor's Role in Plea Bargaining, U. CHI. L. REV. 50 (1968).
- Alschuler, A. W. The Defense Attorney's Role in Plea Bargaining, 84 Yale L.J. 1179, 1292, 1296-97 (1975).
- Alschuler, A. W. The Trial Judge's Role in Plea Bargaining (pt. 1), 76 COLUM. L. REV. 1059, 1127, 1065 (1976).
- Alschuler, A. W. Straining at Gnats and Swallowing Camels: The Selective Morality of Professor Bibas, 88 CORNELL L. REV. 1412 (2003).
- Alschuler, A. W. Implementing the Criminal Defendant's Right to Trial: Alternatives to the Plea Bargaining System, 50 U. Chi. L. Rev. 931, 932-34 (1983).
- Alschuler, A. W. The Changing Plea Bargaining Debate, 69 Cal. L. Rev.
- Amodio, E. a Selvaggi, E. An Accusatorial System in a Civil Law Country: The 1988 Italian Code of Criminal Procedure, 62 Temp. L. Rev. (1989).
- Ashworth, A. The Criminal Process an Evaluative Study. Oxford University Press; 2Rev Ed edition (30 Jul 1998).
- Bartošová, L. Rozsah dokazovania pri využití odklonov v prípravnom konaní. Trestněprávní revue 5/2007.
- Bibas, S. Harmonizing Substantive Criminal-Law Values and Criminal Procedure: The Case of Alford and Nolo Contendere Pleas, 88 CORNELL L. REV. 1361 (2003).
- Bibas, S. Bringing Moral Values Into A Flawed Plea-Bargaining System. 88 CORNELL L. REV. 1425 (2003).
- Bibas, S. Transparency and Participation in Criminal Procedure, 81 N.Y.U. L. Rev. 911, New York University Law Review, June 2006.
- Brown, M. P., Bunnell, S. E. The State of Federal Prosecution, Negotiating Justice: Prosecutorial Perspectives on Federal Plea Bargaining in the District of Columbia, 43 Am. Crim. L. Rev. 1063, American Criminal Law Review, Summer, 2006.
- Císařová, D., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. Praha: Linde 2006.
- Císařová, D. Aktuální problémy dokazování v trestním řízení, Acta Universitatis Carolinae, Juridica, Monographia XXII/1975, Univerzita Karlova, Praha 1975.
- Čentěš, J., Magvašiová, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste. Trestněprávní revue 1/2008.
- Damaska, M. Symposium On Guilty Plea, Part I: The Theoretical Background - Negotiated Justice in International Criminal Courts, Journal of international criminal justice. Oxford : Oxford Univ. Press. Vol. 2, No. 4 (2004).
- Damaska, M. Structures of Authority and Comparative Criminal Procedure, 84 Yale Law Journal (1975).

- Diehm, J. W. The Introduction of Jury Trials and Adversarial Elements into the Former Soviet Union and Other Inquisitorial Countries. *Journal of Transnational Law and Policy*, Fall, 2001.
- Dressler, J. ed., *Encyclopedia of Crime and Justice* 444 in Moohr, G. S. Prosecutorial Power in an Adversarial System: Lessons From Current White Collar Cases, *Buffalo Criminal Law Review*, vol. 7, 2004.
- Dubber, M. D. Policing Possession: The War on Crime and the End of Criminal Law, 91 *J. Crim. L. & Criminology* 829, 849 (2001).
- Easterbrook, F. H. Criminal Procedure as a Market System, 12 *J. LEGAL STUD.* 289 (1983).
- Easterbrook, F. H. Plea Bargaining as Compromise, 101 *YALE L.J.* 1969 (1992).
- Edgar, R. E. Plea Bargaining Techniques, 25 *Am. Jur. Trials* 69, *American Jurisprudence Trials*.
- Elling, T. L. Guilty Plea Inquiries: Do we care too much? Dep't of Army Pamphlet, 134 *Mil. L. Rev.* 195, *Military Law Review*, 1991.
- Fenyk, Sotolář, Sovák in *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. Trestní právo 7-8/1997.*
- Frase, R. S. a Weigend, T. German Criminal Justice as a Guide to American Law Reform: Similar Problems, Better Solutions, 18 *B.C. Int'l & Com.; L. Rev.* 317, 359-60 (1995).
- Friedman, L. M. a Scheiber, H. N. eds. *Legal Culture and the Legal Profession.* Boulder, CO: Westview Press.
- Gazal, O. Partial Ban on Plea Bargains, John M. Olin Center for Law & Economics Working Paper Series, Year 2005 Paper 59.
- Gifford, D. G. Meaningful Reform of Plea Bargaining: The Control of Prosecutorial Discretion, 1983 *U. ILL. L. REV.* 37.
- Goldstein, A. S. Reflections on Two Models: Inquisitorial Themes in American Criminal Procedure, 26 *Stan. L. Rev.* 1009, 1025 (1974).
- Grande, E. Italian Criminal Justice: Borrowing and Resistance. *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 48, No. 2 (Spring, 2000).
- Guidubaldi, C. M, Kim, S. Guilty pleas. *Georgetown Law Journal*, Jun 1998.
- Healey, P. W. The Nature and Consequences of the Plea of Nolo Contendere, 33 *Neb. L. Rev.* 428, 433-34 (1954).
- Herrmann, J. The Rule of Compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany, 41 *U.Chi.L.Rev.* 468, 489-93, 503 (1974).
- Herrmann, J. Bargaining Justice, A Bargain for German Criminal Justice? 53 *U. PITT. L. REV.* 755, 755-57 (1992).
- Church, T. M. Jr. In Defense of "Bargain Justice", 13 *Law & Soc'y Rev.* 509, 513-16 (1979).
- Jackson, R. H. The Federal Prosecutor, 24 *J. Am. Judicature Soc'y* 18, 18 (1940).
- Johnson, P. E. *Cases and Materials on Criminal Procedure*, American Casebook Series, West publishing company Co. 2nd edition, 1994.
- Jörg, N., Field, S. and Brants, C. Are Inquisitorial and Adversarial Systems Converging? In Fennell, P. et al (eds) *Criminal Justice in Europe*, Oxford University Press 1996.
- Klátik, J. Odklon v trestnom konani jako prostriedok racionalizacie trestnej spravdivosti. *Právny obzor*, 90, 2007, č. 1.

- Klein, S. R. Enhancing The Judicial Role in Criminal Plea and Sentence Bargaining, 84 Tex. L. Rev. 2023. Texas Law Review, June, 2006.
- LaFare, W. R., Izrael, J. H. Criminal procedure. West Publishing Co.St.Paul.Minn. 1985.
- Langer, M. From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure. Harvard International Law Journal, Winter, 2004.
- Langer, M. The Rise of Managerial Judging in International Criminal Law. 53 AM. J. COMP. L. (2005).
- Langbein, J. The Origins of Adversary Criminal Trial, Oxford University Press, 2003.
- Legrand, P. The Impossibility of "Legal Transplants" 4 MAASTRICHT J. EUR. & COMP. L. 111, 114 (1997).
- Madliak, J., Romža, S. Niekoľko poznámok k rekodifikáciám trestnoprávných noriem v Slovenskej republike. Bulletin Advokacie, 1/2007.
- Mandalik, R. K institutu konania o dohode o vine a treste, Justičná revue 58, 2006, č. 11.
- Moenssens, Bacigal, Ashdown & Inbau, Criminal Law - Cases and Comments, Foundation Press, 6th Ed. 1998.
- Musil, J. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. Bude zveřejněno v časopise Právník č. 3/2008.
- Musil, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsensuálního trestního řízení. K publikaci v časopise Kriminalistika č. 1/2008.
- Nett, A. Seminář o revizi trestního práva. Justičná revue 1/1991.
- Novotný, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? Trestní právo 7-8/2006.
- O'Hear, M. M. Remorse, Cooperation, and "Acceptance of Responsibility": The Structure, Implementation, and Reform of Section 3E1.1 of the Federal Sentencing Guidelines, 91 Nw. U. L. Rev. 1507, 1534, 1539-42 (1997).
- Pizzi, W. T. a Montana, M. in The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy, Michigan Journal of International Law, Winter 2004.
- Pizzi, W. T. a Marafioti, L. The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation, 17 YALE J. INT'L L. 1 (1992).
- Pizzi, W. T. Trials Without Truth: Why Our System of Criminal Trials Has Become an Expensive Failure and What We Need to Do to Rebuild It. New York University Press, January 1999.
- Pollock, F. a Maitland, F., History of English Law, Cambridge (2d ed. 1909).
- Repík, B. Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002.
- Roeschke, D. F. Withdrawal of Guilty Plea, American Jurisprudence Trials, 19XX WL 595323 (TLS), 42 Am. Jur. Trials 519.
- Scott, R. E. a Stuntz, W. J. Plea Bargaining as a Contract, 101 YALE L.J. 1909 (1992).
- Schulhofer, S. J. A Wake-Up Call from the Plea-Bargaining Trenches, 19 Law & Soc. Inquiry 135, 136-39 (1994).
- Schulhofer, S. J. Plea Bargaining as Disaster, The Yale Law Journal, Vol. 101, No. 8, Symposium: Punishment (Jun., 1992)
- Schulhofer, S. Is Plea Bargaining Inevitable? 97 Harv.L.Rev. 1030 (1984).

- Schulhofer, S. J., Nagel, I. H. Plea Negotiations under the Federal Sentencing Guidelines: Guideline Circumvention and Its Dynamics in the Post-Mistretta Period. *Northwestern University Law Review* 91 (1997).
- Schulhofer, S. J. Criminal Justice Discretion as a Regulatory System, 17 *J. LEGAL STUD.* 43, (1988).
- Shipley, C. J. The Alford Plea: A Necessary but Unpredictable Tool for the Criminal Defendant, 72 *Iowa L. Rev.* 1063, 1072-74, 1086, 1089 (1987).
- Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi, Praha: C. H. Beck, 2000.
- Starkweather, D. A. Note, The Retributive Theory of "Just Deserts" and Victim Participation in Plea Bargaining, 67 *Ind. L.J.* 853, 874-75 (1992).
- Šabata, K. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení, *Státní zastupitelství* 4/2005.
- Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Aspi: Praha, 1999.
- Štěpán, J. Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech, *Právo a zákonnost* č. 5, 6/1991.
- Štěpán, J. Possible Lessons from Continental Criminal Procedure – materiál předložený na semináři o revizi trestního práva pořádaném CEELI v listopadu roku 1990. Publikováno v *The Economics of Crime and Punishment*. American Enterprise Institute for Public Policy and Research, 1973.
- Turner, J. I. Judicial Participation in Plea Negotiations: A Comparative View. *American Journal of Comparative Law*, Vol. 94, 2006.
- Vantuch, P. K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině, *Trestní právo* 12/2006.
- Wakefield, W. E. Judge's participation in plea bargaining negotiations as rendering accused's guilty plea involuntary, 10 *A.L.R.4th* 689 (Originally published in 1981) *American Law Reports ALR4th*. §3, § 3.5.
- Weninger, R. A. The Abolition of Plea Bargaining: A Case Study of El Paso County, Texas, 35 *UCLA L. Rev.* 265, 296 (1987).
- White, W. S. A Proposal For Reform of the Plea Bargaining Process, 119 *U. PA. L. EV.* 439, 450-51 (1971).
- White, V., Kruse, J. Alaska's Plea Bargaining Ban Re-Evaluated, Institute for Social and Economic Research, University of Alaska Anchorage, January 1991.
- Wiegand, W. The Reception of American Law in Europe, 39 *AM. J. COMP. L.* 229 (1991).
- Wintr, J. Říše principů. Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2005.
- Wright, R. F. Trial Distortion and the End of Innocence in Federal Criminal Justice, Wake Forest University, *bepress Legal Series*, year 2005. Paper 483.
- Wright, R. a Miller, M. Screening/Bargaining Tradeoff, 55 *STAN. L. REV.* 29 (2002).
- Wright, R. a Miller, M. Honesty and Opacity in Charge Bargains, 55 *STAN. L. REV.* 1409, 1411 (2003).
- Wyngaert, C. et al. eds. *Criminal Procedure Systems in the European Community*, LexisNexis UK 1993.

Použitá soudní rozhodnutí

Česká republika

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 13.11.2001, sp. zn. II. ÚS 741/2000. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22.12.2004 sp. zn. II. ÚS 372/03. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31.10.2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01. K dispozici na www.nalus.usoud.cz.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 5 Tz 165/98. K dispozici na www.nsoud.cz

Itálie

- Cass., sez. un., 6.11.1992, Foro It. 1993, II, 65.
- Cass. pen., sez. cin., 7 ott. 1998, n.12743.
- Corte cost., 26.3.1993, n. 111, Gazz. Uff. 1a serie speciale, 31.3.1993, n. 14, Foro It. 1993, I, Corte cost., 26 giu. 1990, č. 313, 96 Racc. uff. corte cost. 1990, 89.

1356.

Německo

- BGHSt 43, 195, 202 ff., 4 StR 240/97.
- BGHSt, Anfragebeschl. v. 24.7.2003, StV 10/2003, 544.
- BGHSt 210/83, 214.
- BGH GStSt 1/04, NJW 1440/05, Beschluss v. 3.3.2005.
- BGH, Anfragebeschl. v. 24.7.2003, StV 10/2003, 545.
- BGH 1 StR 574/03, Urteil v. 2.3.2004.
- BGH 3 StR 452/04, Beschluss v. 8.2.2005.
- BGH 3 StR 257/03, Urteil v. 16.10.2003.
- BGH GStSt 1/04, NJW 1440/05, Beschluss v. 3.3.2005.
- BGH, Anfragebeschl. v. 24.7.2003, StV 10/2003, 545.
- BVerfG, 1987 NStZ 419.

USA

- *Boykin v. Alabama*, 395 U.S. 238 (1969).
- *Brady v. United States*, 397 U.S. 742, 752 (1970).
- *Bunker v. Wise*, 550 F.2d 1155 (8th Cir.1977).
- *Downs-Morgan v. U.S.*, 765 F.2d 1534 (11th Cir. 1985).

- *Henderson v. Morgan*, 426 U.S. 637 (1976).
- *Hudson v. United States*, 272 U.S. 451 (1926).
- *Keeney v. Tamayo-Reyes*, 504 U.S. 1 (1992).
- *Kercheval v. United States*, 274 U.S. 220, 223 (1927).
- *Libretti v. United States*, 116 S. Ct. 356 (1995).
- *Lott v. United States*, 367 U.S. 421, 426-427 (1961).
- *Machibroda v. United States* 368 U.S. 487 (1962).
- *McCarthy v. United States*, 394 U.S. 459 (1969).
- *North Carolina v. Alford*, 400 U.S. 25 (1970).
- *North Carolina v. Pearce*, 395 U.S. 711 (1969).
- *Santobello v. New York* 404 U.S. 257, (1971).
- *Simpson v. Rice* (1969), 395 U.S. 711 (89 S Ct 2072, 23 L Ed 2d 656).
- *State v Carlson* (1976, Alaska) 555 P2d 269.
- *State v. Garcia*, 532 N.W.2d 111, 115 (Wis. 1995).
- *State v. Hopkins*, 27 Del. 306, 88 A. 473 (1913).
- *United States v. Bennett*, 161 F.3d 171 [3rd Cir. 1998].
- *United States v. Booker* 543 U.S. 220 (2005).
- *United States v. Food & Grocery Bureau*, 43 F. Supp. 974, 979 (SD Cal. 1942),
aff'd, 139 F.2d 973 (CA9 1943).
- *United States v. Wilson*, 350 F. Supp. 2d 910, 925 (D. Utah 2005).
- *Walker v. Government of Virgin Islands*, 124 F. Supp. 2d 933 (D.V.I. 2000).

ESLP

- *Deweer v. Belgie* - rozsudek z 27.2.1980, A č. 35.
- *Duhs v. Švédsko* - rozsudek ze 7.12.1990, DR, 67.
- *Kwiatkowska v. Italy* - rozsudek ze 30.11.2000 č. 52868/99.
- *Lutz v. Německo* - rozsudek ze 25.8.1987, č. 9912/82.
- *Mestah a další v. Francie* - rozsudek ze 26.7.2002, č. 32911/96, 35237/97 a
34595/97.
- *Philip Hall v. Spojené království* - rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti č. 65327/01.
- *R.O. v. Spojené království* - rozhodnutí Komise ze 11.5.1994 č. 23094/93,.
- *X v. Spojené království* - - rozsudek ze dne 23.3.1972 č. 5076/71.

Internetové odkazy

- Capra, D. J. Advisory Committee Notes to the Federal Rules of Evidence That May Require Clarification.
[http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/Capra.pdf/\\$file/Capra.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/Capra.pdf/$file/Capra.pdf)
- Criminal Law Lawyer Source developed in 2002 by eJustice, a division of CMTM, Inc., <http://www.criminal-law-lawyer-source.com/terms/nolo.html>
- Encyclopedia of Everyday Law. Ed. Shirelle Phelps. Thomson Gale, 2003.
<http://law.enotes.com/everyday-law-encyclopedia/plea-bargaining>.
- Deník SME <http://www.sme.sk/c/3353932/Harabin-Som-proti-dohodam-s-vrahmi-mafianmi-a-pedofilmi.html>
- Doporučení Rady Evropy R (87) 18 a Výkladové memorandum (1987) 333.
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet&DocId=694268&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=44922>
- Důvodová zpráva k slovenskému trestnímu řádu 2004. www.justice.gov.sk
- Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
<http://www.genpro.gov.sk/index/go.php?id=38&prm1=44>
- Malošová, G. Dohoda o vine a treste,
<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/Main/ArticleShow.ascx&ArtID=8234&LngID=0>
- Memorandum from Attorney General John Ashcroft on Department Policies and Procedures Concerning Sentencing Recommendations and Sentencing Appeals (July 28, 2003), http://www.usdoj.gov/opa/pr/2003/September/03_ag_516.htm
- Memorandum from Attorney General John Ashcroft to All Federal Prosecutors, Department Policy Concerning Charging Criminal Offenses, Disposition of Charges, and Sentencing (Sept. 22, 2003). K dispozici na <http://news.findlaw.com/hdocs/docs/doj/ashcroft92203chrmmem.pdf>.
- Města Slovenskej republiky
http://mesto.sk/prispevky_velke/kosice/zapolrokpodali2501156414500.phtml?tlac=1
- MF Dnes 25.5.2007. http://zpravy.idnes.cz/soudni-prutahy-staly-cesko-uz-50-milionu-f06-/domaci.asp?c=A070524_065358_domaci_mad
- Ministerstvo spravedlnosti ČR
<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=168774>
- U.S. Department of Justice. Bureau of Justice Statistics.
<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/abstract/fccp02.htm>.
- U.S. Dep't of Justice, Principles of Federal Prosecution (July 1980).
http://www.usdoj.gov/usao/eousa/foia_reading_room/usam/title9/27mcrm.htm